
QIRIM TATAR MİLLİY MERKEZİNİŇ

siyasiy, içtimayi ve edebiy neşiridir.

BİRLİK

“İş aytmaqnen degil, yapmaqnen biter!”

QIRIM FONDU
NEW YORK
2003

“BİRLİK”
Mecmuası
QIRIM TATAR MİLLİY MERKEZİNİN
siyasiy, içtimayi ve edebiy neşiridir.

Published by: **CRIMEA FOUNDATION**

24 Greene Drive, Commack NY, 11725
U.S.A.

Tel.: (631) 499 7423
Uzaq-yaz: (631) 499 7423

Kompüterle xaberleşme: FYURTER@LIRR.ORG

Copyright © 1999 by:
CRIMEA FOUNDATION
All rights reserved.

Bilinsin: Basılğan yazılarda ileri sürülgen fikirler için yazğan sorumlıdır!

Adres:
Birlik

Crimea Foundation
24 Greene Drive
Commack, N.Y. 11725
U.S.A.

İçindekiler:

Serlevhası: Muellif: Sahife:

Yalta'nın eski resmi	Birlik	5
Önsöz.....	Birlik	7
QIRIM -Nemse işğali devri-	Memet Sevdıyar	9
ALİM -Qırım Yigiti-	Seyitxalil Osmanov	19
Qırım Tatar Milletine Muracaat	Koordinasyon Teşkilatı	33
Gazetalardan Yansılar	Qırımdan	39
Yaşın Toldı Yetmişke	Rustem Muedin	44
70. Yaşnı Xayırlaylar	Qırımdan xayırlağanlar	45
Keçmişten Bir Yapraq	Lenin Bayrağı	46
Къайтарма	Иззет Эмиров	48
И. Умеровгъа ачыкъ мектюп	Ибраим Алтан	49

Объединение:

Роль американской диаспоры	Сейдаметов Э.Х.	55
----------------------------------	----------------------	----

Birlik:

Millet, Milletimizin şimdiki sayısı	Fikret Yurter	67
Kırım'da olası gelir!	Dilâra Kırımtaylı	81
Millî Davamıza Uzatılan Yardım Eli	Birlik, Fikret Yurter	82

Объединения:

Дорога на той світ	Рустем Муедин	87
--------------------------	---------------------	----

Einigkeit:

Eine Beachtliche Lizentiatsarbeit	Von Nicole Delavy	93
Bundesministerium für Soziale Sicherheit ..	Dr. Bernhard SPIEGEL	97

Unity:

Our Struggle Paid of	The National Center	101
Letter dated 12.6.1969	Regina Dağcı	102
PERMIT 5.9.1980	City of New York	103
Aid to the Crimean Tatars, in 1971	Nancy Seifer	104

ÂŞIK ÜMER ve DİVANI' nın aslı..... Fikret Yurter109

Demir Tavında Dövülür...

Amerika devleti ile 30 seneden fazla bir zamandır temas halindeyiz. Merkez Washington DC bizim tanıdık bir şehrimiz oldu. 1970 senelerinde, sürgündeki mücahitlerimizden haber almak için, misal Reşat Cemil'den gelen haberleri getiren Chicago Tribune gazetasının muharriri Frank Starla ile görüşmek için, veyahut da General Grigorenkonun, Ayşe Seytmuratovnın 1978-79 dışişleri bakanlığı temsilcileri ile görüşmelerde bulunmaları veya oradaki Radyo Svaboda, Radyo Free Europe veyahutta Özbek radyosunda konuşma yapmaları için, defalarca, bu Başşehri ziyaret ettik. Temaslarımızın hemen-hemen hepsi milletimiz için verimli ve faydalı geçti.

1989 dan sonra ise, vatanımızdan, Amerikaya ziyarete gelen millî faaliyetçilerimizi de Washingtona götürerek gerekli ziyaretlerde bulunduk. Bunların arasından yine Reşat Cemili, Ayder Osmanı ve diğerlerini sayabiliriz...

Bu ziyaretlerin içerisinde en önemlisi olan ise 1990 sensi Kasım ayının başlarına isabet eden ziyaretir. O zaman, Amerikan hükûmetine, Anavatandan Amerikaya ziyarete gelecekle birlikte, Kırım Tatarları davası hakkında, görüşmek istediğimizden bahsettik. Bu teklifimiz USA dışişleri bakanlığı çok iyi karşıladı ve 1990 Ekim veya kasımında bizleri Washington'da beklediklerini bildirdiler.

Nihayet Kırımdan gelen misafirlerimizi*, Kasım (Kasım 1,) ayının başlarında, 1990 senesi, Washington'a götürdük. USA dışişleri Bakanlığında çok iyi karşılandık. Milletimizin dertleri dinlendi. (Aslında onlar tarafından problemlerimiz daha önceki temaslarımız neticesinde biliniyordu...) Sovet Hükûmetinin dağılması ihtimalinin baş göstermesi bizim de lehimize işliyordu. Sonuç olarak, Amerika hükûmeti temsilcileri, Kırım Tatarlarının problemlerini hal etmek için bize ellerinden gelecek bütün yardımları yapacaklarını vaad ettiler... Hatta, yardımı Kırıma götürebilecekleri limanların isimlerini bile tesbit etmemizi istediler. Ve milletimizin ihtiyaçlarını kısa zamanda bir rapor halinde kendilerine bildirmemizi de rica ettiler. Aynı zamanda, bu temaslar için, Amerikada ve Kırımda olmak üzere iki Kırım Tatar temsilcisinin isimlerini kendilerine bildirilmesini söylediler... **Ve sonradan bizi tekrar Washington'a, yuvarlak masa toplantısına, davet ettiler.** (Evrak ilişkide.)

Aylarca, araştırmalar ve hesaplar yaparak, bu raporu hazırladık. Göz önünde tutulan düğüm noktası ise: **1944 te sürgün edilen milletimizi toplu halde vatanımıza tekrar yerleştiril işi idi.** Bunun için sürgündeki milletimizi sayısı lâzımdı... Aldığım malûmatlar geregince, o zaman milletimizin sürgündeki sayısı tahminen 500 000** olarak gösteriliyordu. Ortalama olarak her aileyi 5 kişi kabul ederek, 100 000 ailenin vatana dönmesi gerektiğini, bu aileler için yüzbin evin yapılmasının ihtiyaç olduğunu, ve ortalama hesaplara her evin Kırımda, yaklaşık olarak 5 000 dolara mal olacağı, toplam olarak ise 500 000 000 doların (yarım milyar dolar) gerektiğini, köylerin planı, evlerin inşaatı ve gerekli teknik bilgileri, Amerikan hükûmetine bildirdim...

Neticeyi incelemeyen evvel, Amerikan Hükümetinin Irak savaşındaki tutumunu gözden geçirmek istiyoruz. Harp daha bitmedi, ama neden başladı?.. Amerikanın verdiği raporlar gereğince, bu harbin baş sebepleri, kısaca: Irak milletine devleti tarafından gaddarlık ve baskı, Irak'ın kitlesel imha silahlarının sahip olması... gibi faktörler. Şimdiki durum ise: dünya Irak harbine şahid olmakta... Neticesi malûm: Irakın eski devleti ortadan kalkacak, yeni devlet kurulacak, fakat bu sürtüşme ortadan kalkacak mı?.. Hayır, devam edip gidecek...

Amerika, kısaca izah ettiğimiz sebepler dolayısı ile, binlerce askerini, milyonlarca malzemesini ve Milyarlarca dolarını ortaya döktü... ve dökcek de!..

Dönelim 1990 larda Kırım Tatarlarının, yani bizim teşebbüsümüze ve Amerikanın vaatlerine. Bu harpte milyarları harcıyan USA, demek o zaman, Sovet Hükümetinin dağılmaya yüz tuttuğu zamanda, Kırım Tatarları'nın haksız saürüldüğünü göz önüne alarak, davet edildiğimiz toplantıda, bize kolayca yardım eli uzatacak ve milyar veya daha fazlasını milletimizin geleceği için harcayacaktı... **Ama, neden biz Kırım Tatar liderleri, 1990 senesi, Amerikan Dışişleri Bakanlığının Washington davetine icabet etmedik? Ve bu yardımları alamadık? Aziz Kırım Tatarları bunu bizlerden sorunuz!**

Demiri tavında dövemedik...

Fikret Yurter

A8

L

TUESDAY, JULY 27, 1999

THE NEW YORK TIMES INTERNATIONAL

U.S. Earmarks \$500 Million for Kosovo

By ELIZABETH BECKER

WASHINGTON, July 26 — President Clinton's national security adviser said today that the United States would pledge up to \$500 million in relief aid for Kosovo at a conference in Brussels this week.

In a speech at the Council on Foreign Relations here, the adviser, Samuel R. Berger, said the contribution was part of the Administration's effort to speed up the rehabilitation of Kosovo.

"We won the war, but it will be a hollow victory if we lose the peace," Mr. Berger said.

By announcing what is expected to be the largest donation at the conference, to be held on Wednesday, the United States hopes to demonstrate

Washington hopes to raise the ante for relief in Kosovo.

other organizations, said James Dobbins, the special adviser to the President who will lead the American delegation in Brussels.

In his speech today, Mr. Berger softened some of the criticism voiced last week by Defense Secretary William S. Cohen of the speed of the United Nations in setting up its civilian offices in Kosovo. The United Nations "is moving" towards estab-

systematic campaign that was unleashed" by President Slobodan Milosevic of Yugoslavia, "it is profoundly wrong and unacceptable."

"America did not fight in Kosovo for one ethnic group and against another," Mr. Berger said. "We fought for a stable, peaceful Europe and for the principle that no people should be singled out for destruction because of the ethnicity and faith."

On Friday, President Clinton will join other heads of state at a far larger conference in Sarajevo to plan the political and economic rehabilitation of the Balkan region. But Serbia will not benefit from any international reconstruction effort, Mr. Berger said, "so long as an indicted war

* Bu seyahatte bulunanlar: Mustafa Cemil, Fikret Yurter, Rustem Borluca, Feyzi Yurter ve Eskender Fazil.

** Bu sayımızda, Kırım Tatarlarının şimdiki sayısının hesaplanmasını, ilerideki sahifelerde bulacaksınız!

SENE: 2003

SAYI: 7

THE NATIONAL CENTER OF CRIMEAN TATARS

Committee For The Return Of Exiled Crimean Tatars To Their Homeland, INC.

24 Greene Drive Commack, New York 11725

Phone: (516) 864-7423

October 9, 1990

John F. Tefft
Acting Director
Office of Soviet Union Affairs
Department of State
Washington, DC 20520

Dear Mr. Tefft:

As you know, the Crimean Tatars as a whole nation were unjustly accused of collaboration with the Nazis during the Second World War. As a result, the entire community was involuntarily relocated from their historic homeland in the Crimea to distant and inhospitable sites in Central Asia and Siberya, where they had neither historic nor cultural roots.

The Soviet Presidium recognized the truth and issued a rehabilitation order declaring that the charges of treason and collaboration were unjustified and the mass deportation of Crimean Tatars was unwarranted. However, the Crimean Tatars were still not allowed to return to their homeland and reestablish Crimean Autonomous Soviet Socialist Republic, which was established on October 8, 1921.

In spite of deceitful rehabilitation, political and ethnic situation have in fact deteriorated, threatening eruption of violent protests against Crimean Tatars in the Crimea.

We urge you to allocate some of your precious time to meet the Crimean Tatar leader Mustafa Djemilev, who will be visiting the United States of America, between 10/13/90 - 11/09/90 to obtain a first hand accurate account of past and present problems faced by the displaced Crimean people currently residing in the U.S.S.R.

Thank you.

Very truly yours,

Fikret K. Yurter
President

Enclosure

United States Department of State

Washington, D.C. 20520

November 6, 1990

Mr. Fikret K. Yurter
President
The National Center of Crimean Tatars
24 Greene Drive
Comamck, NY 11725

Dear Mr. Yurter:

I regret the delay in responding to your letter of October 9 to Mr. Tefft regarding Crimean Tatar leader Mustafa Djemilev's visit to the United States.

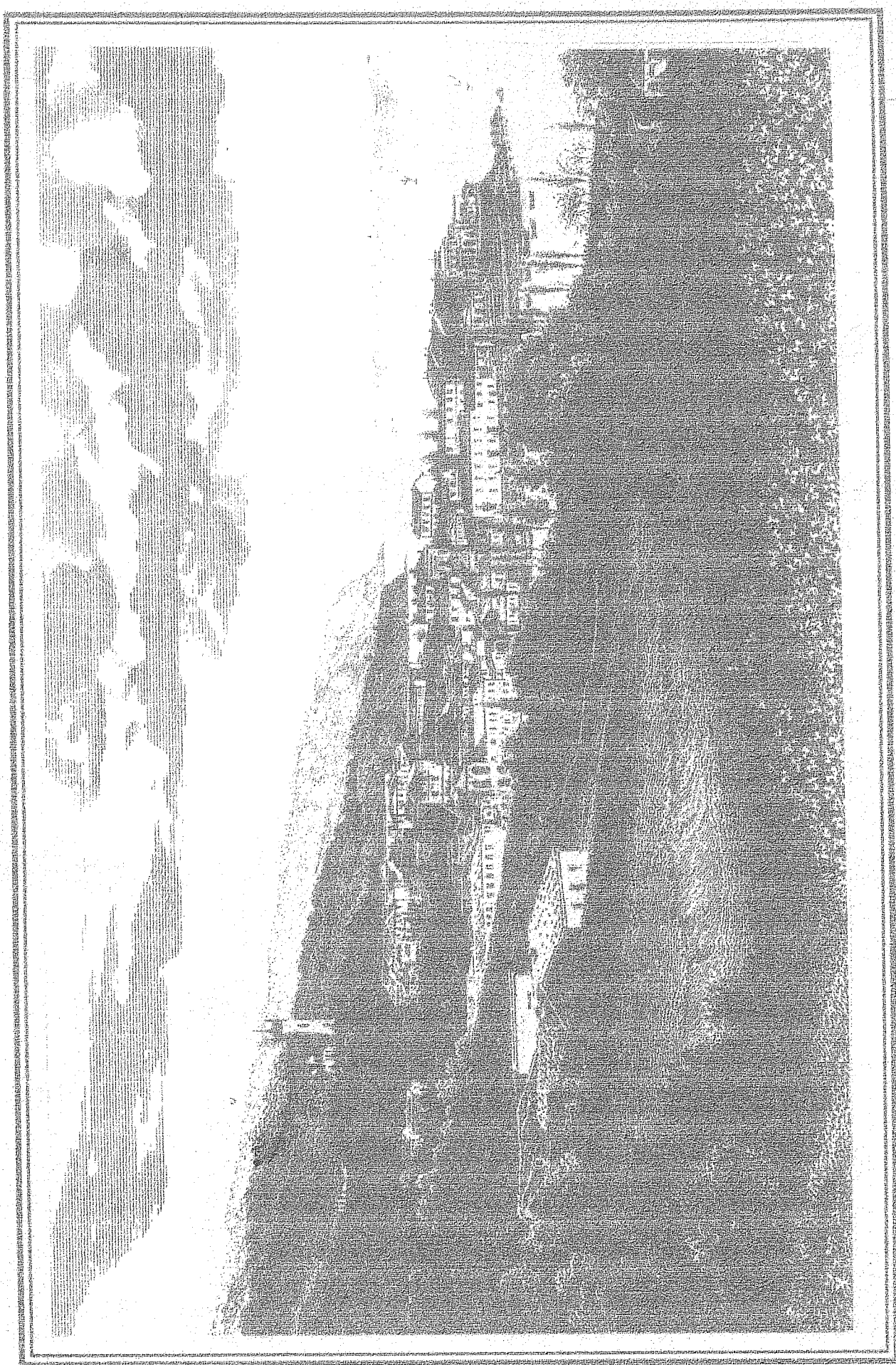
We understand that Mr. Djemilev met with Mr. Goble here at the State Department last week and that he will be in the United States through the end of this week. If Mr. Djemilev anticipates returning to Washington before his departure, we would be pleased to arrange for a roundtable discussion with representatives of this office as well as our Intelligence and Research Bureau experts on Soviet nationality issues.

If this would be possible, please contact Ms. Daria Fane of our Soviet Nationalities Branch at (202) 647-8972 or 647-8971. She would be pleased to arrange a meeting.

Sincerely,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read "Eric S. Rubin".

Eric S. Rubin
Office of Soviet Union Affairs

-Bu (Şu) Yaltadan taş yükledim...-
Tarixte Yaltadan bir körüntü.

-Birlik-

B İ R L İ K

New York

Memet Muedin Sevdıyarnıñ hayat xatıraları:

QIRIM

Nemse İşğali Devri

(Devamı:)

Memet Muedin Sevdıyar

Aqmescit Tatar Komiteti azaları tarafından Qurultay devriniñ faal idarecilerinden doqtor Özenbaşlınıñ sürgün devrini tamamlağan soñ Ukrainanıñ Pavlodgrad şehrine kelip yerleşkeni biline edi. Onun, vatani ve milletini özünüñ canından ziyade sevgen ve bütün añlı gençliğini xalqınıñ selâmeti davasına bergen bir insan olğanı da malüm edi. Qırımda ise xalq tarafından sevilgen, sağlam iradeli bir rehberge duyulğan ihtiyac artıq zaruret halını alğan edi.

Tatar milletinde yegâne qurtuluş yolu olaraq, onıñ bir an evvel Qırımğa kelmesine karar berildi ve onı resmen davet etmek uzere oña bir heyet yollandı. Heyet ketti ve onı ikna etamayıp qayttı. Ahmet Özenbaşlı olarnı sevinçnen qarşılağan, lâkin nemselerge qarşı yalnız işançsızlıq degil, Ukrainada şahit olduğı zulum sebebinden, hatta nefret besley eken. O sıralarda Ukrainada ileri kelgen sekiz milletçini qurşunğa tizgenleri xaberi Qırımğa qadar kelgen edi. Olar her şeyge ozleri hakim olmaq istey, yerli xalq içün siyasiy haq tanımay ediler. Bu baqımdan Ahmet Özenbaşlı doğıru edi.

Doğıru olmasına doğıru edi ama, Qırımınıñ onun kibi tecribeli mert bir insanğa ihtiyacı bar edi. Diger taraftan onuñnen Alman komandanlığı da alâqadar olmağa başlağanğa beñzey edi. Nemseler, her halda yarı qorqutmaq, yarı qandırmaq suretinen ondan faydalanacaqlarını tüşüne ediler. Bu sebepten olar da onuñ kelmesine taraftarlar kibi davrandılar ve tatar komiteti tarafından oña yollınmasına hazırlanğan yañı bir heyetke S-D-ge bağılı polis teşkilâtınıñ şefi Bekir Adamaviçniñ riyaset etmesine razı oldular. Bekirniñ de ketmesi Alman komandanlığınıñ razılığı ve arzusını temsil etecek edi.

Nemselerniñ hiç bir suretle añlaşmayacağı bilse de Ahmet Özenbaşı, her halde bir fedakârlıqta daha bulunmağa qarat berse kerek ki, 1943 senesiniñ avgust ayında Qırımğa keldi ve ailesinen beraber Aqmescitniñ Krasnaya dorka mahallesi tarafında yaşağan aqrabası Qalaycı İbrahimniñ evinde yerleşti. Xaber şeer içine dağılınca, xalq, sevinç içinde onu kormek, onuñ sesini eşitmek havesine qapıldı. Aqmescit Tatar Komiteti de onu xalqımızğa taqdim etmek peşinde edi ve eki kün soñrasını, Ahmet ağanen de añlaşaraq, umumiyrtnen tatar xalqı yaşağan mahallelerden Kolodeznaya soqağındaki cami binasında xalqnen körüşüv künü ilân etti.

Küneşli, latif bir kün edi. Bütün tatar mahallelerinden xalq camige aqın etmege başladı. Subhi soqağının yuqarı qısımları sanki bayram havası yaşay edi. Kiyinip-quşanğan erkeklerden beraber qadınlar da camige keteler. Lâkin insan çoqluğundan caminiñ qadınlarğa mahsus olğan balkon kısmını da erkekler zapt etkenleri içün qadınlar caminiñ azbarğa baqqan pecereleri etrafında toplanalar.

Ahmet ağam, tabiyatıyle, xalqqa xitap eterek bir qonuşma yapacaq, lâkin, vaqıt tarlığında qonuşma metnini kâğıt üzerine yazmağanı añlaşıldı. Qonuşmasını camideki cemaat dinliyecek ama, onuñ tarixke mal olacaq bu qonuşmasından bütün milletniñ xaberi olmaq kerek. Bunu temin etmek içün de onuñ qonuşmasını yazıp almaqtan da gazetada derc etmekten başqa çare yoq. Gazetaniñ muharriiri Abdulla Kürkçi eki künden berli Ahmet ağanıñ yanından ayrılmay. Fikir tanışmağa kimse yoq.

Ne yapmalı? Her halde lüzumlu bir teşebbüs dep, mesülyetni öz üstüma almağa qarat berdim. Yıllarca evvel qardaşım Fatime Moskvada stenograf kurslarında oquğan edi. Ondan "camige ketip Ahmet ağanıñ qonuşmasını yazıp alabilirsinmi?" -dep soradım. O maña: "stenografist vazifesini hiç yapmağanım içün steno işaretlerini unuttum. Yapamam!" cevabını berdi. Ama o qonuşma yazılıp alınmalı edi. Gazetaniñ edebiy memuru Seydali Manğıtlığa: "Camige ketip mahfilge yaqın bir yerde otur ve Ahmet ağanıñ qonuşmasını yaz!" -emrini berdim. "Men çabik yazamayım. Yetiştiramam" -dese de: "Yetiştirgeniñ qadar yaz!" dedim.

O ketti ama, tüşünip baqtım, onuñ yazacağı yarım-yamalaq yazıda xatalar da olabilir. Arap harflerinen daha çabik yazarım tüşüncesinen özüm de ketmege

qarar berdim Gazetada acele işlerimi tamamlay, kettim ve caminiñ balkon qismında yerleşip oturdım. Xalq camige kelmege devam ete, men de pencereden olarnı seyir ete edim. Biraz soñra caminiñ azbarında bir gürülti qoptı. Baqım: birqaç yaqın arqadaşınen beraber Ahmet ağa kele eken. Xalq da oña sevgi hislerini bildire eken. Eski tanışları onu quçaqlay, başqaları elini öpeler.

"Xoş keldiniz!" sesleri arasında memnuniyet gürültüsü devam ete edi. Eki daqıqa soñra Ahmet ağa ayaqüstüne qalqınca ses-soluq kesildi. Herkesniñ diqqatı oña çevrildi. Ahmet ağam salmalıqlı-salmalıqlı "Selâm aleyküm cemaat" -deyince, yañıdan: "Aleyküm selâm, hoş keldiñiz" sesleri yanğıradı.

Nihayet qonuşmağa başladı. Allaha şükür ki, acele etmeden, ağır-ağır qonuşa edi. Bu ise maña onuñ ağızından çıqqan her kelimeni yazmağa imkân bere edi. Caminiñ azbarına sığmağan xalq soqaqqa bile taşqan olsa da, tatar komitetiniñ peşinen taqqan operlorları onuñ sesini herkesge eşittire edi. O, bir saat qadar sürgen qonuşmasını: "Gayeniz milliy qurtuluş yollarını aramaqdır. O yollarnı bulmaq içün birlik olaraq, el-elge bererek fedakârane çalışmamız icab etecektir. Allahdan şerefli milletimizge aydın künler kostermesini dilerim" sözlerinen bitirdi. Xalq memnuniyetini hem cami içinde, hem de tışarıda "Yaşa", "Sağ ol" nidaları ve gürdeli alğışnen bildirdi ki, bu manzaranı körmek bile gönüllerni sevindire edi. Xalq o qadar çoq gül desteleri ketirgen ki, Ahmet ağanıñ da, onuñnen beraber yan-yana adımlağan babamnen Abdullah ağamın da quçaqları gül ve çeçeknen tolıp-taştı.

Menim niyetim, bu qonuşmadan bütün Qırım xalqınıñ bir an evvel tanış olmasını temin etmek edi. Bu sebepten doğru gazeta idaresine ketip, yazğanlarımı maşınağa dikte etken soñ matbaağa kettim. Yazımını tizdirttim ve ertesi künniñ sabasına çıqacaq gazetaniñ üçünci sahifesindeki yazılarnı çıqartıp, bunı qoydurttim. Yazığa Ahmet ağamıñ adından, iri ariflernen "Selâm-alleyküm" başlığını qoydurtqan edim. Ertesi künniñ sabasında Ahmet ağanıñ qonuşması gazetada basılınış oldı.

Saba, men işke kelgende Ahmet ağam da Abdullah ağamıñ odasında edi. Matbaadan gazeta kelince olarğa nasıl tesir yapacağını meraq ete edim, çünki benim bu teşebbüsimden olarnıñ xaberi yoq edi. Gazetanı ellerine alıp "Selâm-alleyküm" nı körünce, şaşırğan kibi oldılar. Abdullah ağam odasına meni

çağırıp: "Bu ne yazı?" deyince, "Ahmet ağamniñ camide yapqan qonuşması. Ö başıma yapqanım içün ekiñiz de afu etiñiz" -dedim. Abdullah ağam oqumağa, Ahmet ağam da diñlemege başladı. Yazıdan ekisi de memnun oldılar. Ahmet ağam maña: "Maşallah, hiç bir kelimemi qaçırmağansıñ. Bunu nasıl yapıp oldıñ? Yoqsa sen stenografsıñmı?" -dedi. Oña, arap ariflerinen yazıp alğanımı añlattım ve bir kere daha "maşşallah"-sını qazandım.

Men Abdullah ağamniñ odasından çıqqanda Seydali maña közlerini tikip otura edi. Ne yazıp olğanını soradım. "Men bir-şey yazamadım. Men bir sözüni yazıncağa qadar, o başqa sözler ayta. Yetiştirməğanım içün yazmaqdan da vazgeçtim" -dedi. Yaxşı ki, özüm kettim, yoqsa Ahmet ağamniñ milletke xitap eterek yapqan qonuşması cami içinde qalacaq edi.

O gece artıq yatağımda meni bir tüşünce aldı. "Pek eyi" -deyim öz-özümə, -Ahmet ağam milletimizge xızmet etmek maqsadınen tap Ukrainada yerleşken yerinden qalqıp öz vatanına döndü. O, milletimizge "Selâm-Aleykûm" ,dedi. Aqmescitlilerniñ onı nasıl sevinçnen qarşılağanlarını öz közlerimnen kördim. Xalqniñ oña muayen bir urmetnen bağlanğanını bilem. Ya millet oña ne içün "Xoş keldiñ" demesin, ve bunu demeknen yapacağı faaliyetke oña cesaret bermesin? Bu tüşünce benim yuqumu qaçırdı...

Sabah, "Aleykum selâm" dep oña bir cevap maqalesi yazmağa qarar berdim. Fikirler qafama suv kibi aqıp keledi. Evde yanğız qalınca, onıñ qonuşması haciminde, millet adından bir maqale yazdım. Soñra onı Abdullah ağama kosterdim ve munasip körip-körmegenini soradım. Oqudı ve hem pek begendi, hem de munasip kördü ama, "Bunu Ahmet ağamızğa bir sürpriz yapayıq. Kimsege sesiñi çıqarma da, ilk çıqacaq gazetada bastır" -dedi. Öyle de yaptım. Ahmet ağam da, gazetada o maqaleni oquğanlar da memnuniyetlerini bildirdiler.

Ahmet ağam, qarısı Hanife aptenen, onbeş yaşındaki oğlu Dilâvern ve beş yaşındaki qızı Meryemçiknen beraber vatanına qayıp keldi ama, Aqmescitte toqtamağa mecbur oldu. Halbuki onuñ anası Bağçasarayda yaşay edi. Tabiatıyla, ilk fırsatta ketip, onun ve ailesiniñ hasretini çekmekte olğan anasınıñ elini öperek, onu sevindirmesi icap ete edi. Kerige biraqmadan öyle de yaptı: camideki qonuşmasından soñ Bağçasarayğa ketti.

Aqmescit qarışıq milletlerniñ barınğan bir yeri olsa, Bağçasaray tamamen Qırımtatarlarını yaşığan bir şehir. Aqmescitniñ tatar ehalisi oña o qadar tezahurat yapar, sevgisini kösterir de, Bağçasaray ehalisi aynı şeyni yapmazmı? Anda da, cemaatniñ toplandıǵı Xansarayniñ azbarında xalq onu tanıyaraq, aynı tezahuratta bulunğan.

Oña kösterilgen tezahurat Qırımdaki nemseleniñ nazarından keçmedi. Ğayesini ogrenmek içün onu komandanlıqqa çağırdılar. O da, özü olarnıñ ayaqlarına ketmeyip, çağırmasını bekley edi. Ketmezden evel komitetke keldi. Abdullah Kürkçü, Ablâkim Hilmi ve men de anda kirdik. Qısqa bir müşavere oldu. Nemselerniñ fikri eyi ed, fena da olabilir edi. Ahmet ağamız: "Boyun egerek rianen ketkenge topeden baqar, talepten ketkenni özlerine yaqın seviyede korerler" - dedi ve o niyetnen ketti.

Qaytqan soñ, anda ne qonuşqanlarını añlattı. Ondan ğayesiniñ ne olğanını sorağanlar. O, kestirip: "Milletimiñ şerefini qorumaq, onuñ öz vatanında qulluqtan qurtulması içün temin etmek" -degen. "Onuñ qulluqtan qurtulması içün bizden bir istegiñ barmı?" -degenler. O da "bar" -degen. "Ne isteysiñ?" -demeleri üzerine, eliniñ parmaqlarını büke-büke, saymağa başlağan:

1- Milletime onuñ şan-şerefine lâyıq muamelede buluniñiz;

2- Mektep ve medeniyet ocaqlarımızğa askerkeriniz atlarını bile soqaraq, keçken qışniñ suvuqlarında taxalarını söküp ocaqta yaqqanlar. Askeriñizni o yerlerden çıkarıñiz;

3- Bazı Tatar köylerine Rus muxtarlarını tayin etkensiniñiz. Olarnı köy xalqı tarafınd saylanacaq tatarlarnen deñiştiriniñiz;

4- Genç oǵlan ve qızlarımıznı soqaqlarda yaqalap, zornen Almanyaga qulluqqa yollamaqnı toqtatıñiz;

5- Artıq Almanyada çalışqan Qırımtatarlarını "Ost" işareti taşımaqtan azat etiñiz;

6- Sovetler tarafından qapatılğan vaqıflar idaresine oña ait mülk ve arazilerni keri beriñiz;

7- Orta mekteplerni bitirgen gençlerimiz tahsillerine devam etebilmeleri içün Aqmescitte cenkten evel mevcut olğan institutlar esasına bir universitet meydanğa ketirmemizge yardım etiniz.

8- Aqmescitke adını bergen ve müstebit rus çarları tarafından yıqtırılğan "Aq Mescit" niñ bulunğan yerinde, Ayasofiya maketi, yañı bir cami yapılmasına yardım etiñiz.

9- Soñ olaraq, maña hem iqametgahım, hem de byurom olmağa münasip bir ev, byuro işini yürütecek sekretar - maşinistka, qapıda da eki nemse askeriniñ nevbet beklemesini isterim.

Nemse komandanı Ahmet ağamı dinlege-dinlegen de: "Ya ikâmetgahınıznıñ qapısında öz gönüllileriniz beklese olmazmı?" -dep sorağan. Ahmet ağam: "Pazarlığımızıñ nişanesi olaraq nemse askeri beklemeli" -degen. Komandan: "Xalqıñızniñ şanı-şerefi bizge malüm. Biz onuñ çoq xorluqlar körüp keçirgenini de bilemiz. Artıq hür yaşamaq arzuñızni taqdir etemiz ama, talaplarıñızniñ bilxassa soñuncılarını qabul etmemizge imkân yoq. Cenk devam eterkende Ayasofiya, ne de universitet kurulabilir. Bular cenk soñrasını beklileyebilirler. Sizge mustaqil ev berirsek, aynı şeyni diger milletler de isterler. Olarğa bermesek, milletler arası duşmanlıq peyda olur. Bu sebepten, bu şekildeki istekleriñizni unutıñız!" -degen... Buña razı olmağan Ahmet ağa: "Diger milletler bu şeylerni öz vatanlarında istesinler!" - şeklinde itiraz etken. Körüşüv esnasında komandan Ahmet ağamıñ bazı laflarını red etse de, onuñ baştaki beş talabı xususında tüşünecegine söz bergen.

Ahmet ağam nemse komandanlığından pek memnun olmayaraq qayıp keldi. Komitet binsında onu sabırsızlıqlan, meraq içinde bekley edik. Meseleni añlatırken, "Maña qalırsa, ilk beş talabımı da baştan savmaq içün qabul eter kibi körüngendir" -dedi. Lâkin bunu baştan savmaq içün ayılmağanı aradan çoq zaman keçmeden añlaşıldı: gençlerni Almanyaya zornen yollamaqtan vazgeçti ve yalıñız kendi arzularinen gönüllü olaraq ketmek istegen ailelerni yollamağa başladılar. Subhi soqağındaki Rüşdiye mektebinden askerler çıqıp kettiler. Almaniya kelgen xaberlerge kore, anda çalışqan Qırım Tatarlarını "OST" işareti taşımaqtan, yer-yer, azat etmege başlağanlar. Bular, şubhesiz, Ahmet ağanıñ talepleriniñ neticesi edi.

Ahmet ağam komitette olsun, fikirlerini açıq-aydın aňlata edi. Milletimizniñ istiqbali içün onuñ prinsibi üç noqtanıñ tatbiqına tayana edi: islâmlaşmaq, medeniyleşmek ve Avropalılaşmaq. Bunu sıq-sıq tekrar eter edi. Nemselerniñ Ukrainada fazla ileri ketken milletçilerini qurşunğa tizgenlerini bilgeni içün, bizge, olarnıñ nasırına basacaq qadar ileri ketmememizni tembih ete, lâkin gazetağa bergen maqalelerinde özü milliy istiqlâl fikrinden vazgeçmey edi. Yaxşı kişi, senzorumız Rudolf Bruno faşizmnen arası eyi olmağan bir adam edi de, onuñ maqalelerine köz cuma edi.

O ilk maqalesini ketirgen vaqıtta, Abdullah ağam: "Talaplarıñızni red ettiler. Eger bu maqalenıñ munderecesini aňlarsa sizge qızarlar dep qorqmaysınızmi?" -dep soradı. Ahmet ağam oña: "Ebet...-dedi. -Red ettiler ama, olar cenkni qayıp eteler. Qırımda yıllarca qalamazlar. Yazımı ise milletniñ ruhunu uyanıq tutmaq maqsadinen yazdım." -cevabını berdi.

Ahmet ağamıñ ketirgen bu malümatı, ağızdan-ağızğa, qısqa bir zaman içinde xalq arasına yayıldı ve musbet bir tesir yarattı.

Bizim Bağçasaraydaki aqrabalarımız arasında Seyitcemil adında pek güzel kemane çalğan biri bar edi. Seyrek de olsa Aqmescitke kelışinde bizni ziyaret eter, babama Qırım Tatar avaları çalaraq, onı memnun eter edi. Nemselerniñ Ahmet ağama ayrı bir ev bermege istemegenlerini öğrenince üzüntige qapılaraq kene keldi ve başta babamnen korüşip, Aqmescitte bir evi olğanını, onı Ahmet ağamıñ qullanmasına bermek istegenini ayttı. Aqmescitte de Ablâmit adında bir arqadaşımız Minaretnıy Pereulogta bir ev yaptırgan edi. Nemseler zamanında Aqyar Soqağında bir aşxane açqanı içün maddiy vaziyeti güzel edi. Seyitcemilniñ fedakârlıq teklifini eşitince, o da özüniñ evini teklif etti. Bazarda meyva komissionculığı yapqan Alimollayevnen, uzun boylu olğanı içün Paltara Löman adını taşığan adam da, Ahmet ağamıñ evine eşya alacaqlarını ayttılar. Paltara Löman, bundan başqa, vaqtında sunnet ettirilmegen göñüllü askerlerni sunnet ettireceğini de ayttı.

Ahmet ağam bu tekliflerni yapqan insanlarğa mutesekkir olğanını bildirse de, tekliflerni: "Menim ğayemnemselerge özümüzni tanıtmıq edi." -dep red etti ve aqrabasınıñ evinde qaldı. Ama Paltara Löman bir vaadini yerine ketirdi. Tatar komitetine ait olğan xannıñ qahvexanesinde yigirmiden fazla goñüllü askerni sunnet ettirdi. Onıñ bu fedakârlığı xalq arasında tabiatıyla xoşnutlıq yarattı...

(Devamı bar.)

Zamanında Sürgünden Bizge Kelgen Xaberler:

1969 senesi.

СУД ЗАЛЫНДАН / ДЖЕМААТКЪА /

ПРОЦЕССТЕ ДОГЪГЪАН ТУВГЪАНЛЫКЪ

24/VII-1969 сенеси уйлелик софра башында, сёз сырасы, Языджиев Исмаил бизим арамызда булунгъан халкъымызнынъ эки кызыны следствие ве процесс вакътында озылерини гъает немуневий, тактикий ве джесюр алып баргъанлары ичюн оларнен гъает мемнун олгъаныны билъдирди.

Озь невбятинде, Аметова Светлана ве Халилова Мунире де онъа самимий тешеккурлерини билъдирдилер. Самимийлик мунасибегинден файдаланы Аметова Светлана, бабасы олмагъанындан себеби, Языджиев Исмаилгъа онынъ бабасы олмакъны теглиф этио, онынъ разылыгъыны сорады. Языджиев, бу теклифни джан юрекден къабул этип разылыкъ берди.

Аметова: - Бу дакъыкъадан башлап мен оизге "БАБА" дейджеким-деди. Языджиев исе: - Мен де "КЫЗЫМ" дейджегини билдирди.

Бу тувгъанлыкъ къучакълашип оюшмекнен цекктябрьди. Бу левха бизге чокъ йыллардан фонт бири - биринен танышкъан баба ве кызынынъ илькини корюмювини анъдырды.

Бу инициативаны деръал Умеров Ризанен Халилова Мунире къанталлады лар. Ризанынъ теклифинен, Мунире фпнынъ тувгъан къардашы олмагъа джанюректен разы олды.

Бойледже, махбусте догъгъан тувгъанлыкъ даа да пишкинлешти.

Бу фактларны джемаатчылыккъа официалъ билъдиремиз.

Процессте шекилленген бу туагъанлыкънынъ къануниликгине ве эдебийликгине биз шаадлыкъ этемиз:

1. КАДЫЕВ РОЛАН
2. БАЙРАМОВ РЕШАТ
3. БАРИЕВ АЙДЕР
4. ГАФАРОВ РИДВАН
5. ХАИРОВ ИЗЗЕТ
6. ЭМИНОВ РУСЛАН

Bu yazını yarım asır gönlümüzde saqladıq;
Örnek olsun nesilmizge, onlar için ağladıq.
Zaman keçti, ne aqlandıq, ne milletni aqladıq,
Afu etiniz ecdadımız, sizge lâyıq olmadıq!..

Fky

Seyitxalil Osmanov

ALİM QIRIM YİĞİTİ

Eki Perdeli Muzikalı Drama

İŞTİRAK ETKENLER:

1. Alim - Qırım Yigiti
2. Safiye xani - Alimniñ sevgen qadını
3. İbraim ağa - Mırzaniñ ırğatı
4. Zeynep - İbraim ağaniñ qızı
5. Osman Mırza - köy bayı
6. Ayşe - Osman Mırzaniñ qarısı
7. Nikolay Panteleymonoviç - Politsiya başı
8. Nina Petrovna - Onıñ qarısı
9. Anna Petrovna - Ninaniñ qardaşı
10. Mustafa ağa - Mırzaniñ ırğatı
11. Eyvaz - Aydut
12. 1. Bazirgân
13. 2. Bazirgân
14. 3. Bazirgân
15. Qız
16. Xızmetçi qızlar, yaşlar, askerler, aşçılar
17. Ayaqçılar

Safiye Xaniniñ Evinde Bir Oda.

O oda tipik Tatar odasıday donatılğan. Odanıñ çevresi setler, duvarlarda tayatılğan yastıqlar. Her yerde kilimler. Her-şey zengin yapılğan.

Bir köşede kiçkene sofraçıq, stolçıq. Safiye xani bir özü yırlay. Bu yır acınıqlı bir türkü.

Safiye:

-Menim çekişüvlerimiñ soñu qayda? Menim eñ yaxşı yıllarım, yaşı yıllarım keçer, ama kene yaxşı künlerni beklep oturam. Yuregim Alimge sevginen tolu. Alimnen nefes ala, yaşayım, hep bir büyük quvanç yoq. Yüregimden taşıp ketken quvanç yoq. Böyle eñ taxşı yıllarda men bir özüm yaşamağa mecburım. Alimge sevgim toqtamay arta, ama quvançımı boluşmege adam yoq. Alim toqtamay gizlenip yüre, o saqlanmağa mecbur. Biriniñ yolunu basqanda Alim olğanını ayta. Elbette yolu basılğanlarnıñ onı korecek közleri yoq. Ama siz bir de fuqarelerden soruñız. Fuqare adamlar ne aytalar... Olar elbette quvanalar, olarnı qorçalağan adam bar. Alimni haydut dep aytalar... Ondan da nazik, yuvaş, bol yürekli adam dünyada yoq. O canını qoluna alıp yol basmağa çıqa. Zenginlerniñ paralarını, altınlarını fuqarelerge dağıta. özüne bir şey qaldırmay. Babam uzaq yerlerden qayıp kelmey tura men bir yaqqa ketip olamayım... O qayıp kelse bile biz bir yerde yaşap olamamız. Ketmek kerek. Qayda?

Türkiyegemi? Alim öz toprağını, öz xalqını taşılap bir yaqqa ketalmaz! İstesem de qoluma silah alıp men de Alimnen yol basmağa çıqmaq kerekim. Ya başqa ne yapmalı?

-Qapı qaqla-

İbraim: - Meni bağışlañız. Bu benim, İbraim, siziñ qomsuñızım. Men qızım Zeynepnen keldim, kirmeye musade etiñiz.

Sfiye: - Elbette kiriñiz, kiriñiz. Sayğılı İbrahim ağa, Zeynep kiriñiz... -İbrahim ağa ve Zeynep evge kireler-.

İbraim: - Bu qart halımda kelip sizni rahatsızlağanım içün meni bağışlañız. Menim her bir keluvim sizni zahmetke qoya. Lâkin benim başqa çarem yoq... Bizge xor olğanda her vaqıt sizge kelemiz. Elbet sizin merhametiñizge işanamız. Bu sefer de siziñ açıq yuregiñizge işanıp keldik. Daha doğrusu men degil de Zeynep keldi.

Zeynep: - Sayğılı Safiye xani. Biz pek ağır vaziyetke qaldıq. Babam xastalandı, anam öldü. Mırzağa bocumızni vaqtında qaytarıp olamadıq. Ama şimdi lanetli Mırza borc yerine meni almaq istey. Onıñ eki qarısı, bir yetişken balaları bar... meni de qarısı yapmaq... -cılay-. Canım Allah razı olsun, mağa yardım etiñiz...

Safiye: - Bu qart hayvan siziñ ağır vaziyetiñizden faydalanmaq istey. Sen qaç yaşındasıñ?

İbraim: - Men pek doğrusını aytp olamayım, lâkin esabımızğa kore, endi erge bermek mumkün, tek qartqa degil, Mırzağa degil. Yaş bir adamğa. Raxmetli anası, Zeynep doğğan doğğan vaqtını pek doğru bile edi, ama o ölgen soñ her-şeyniñ hesabını unuttıq. Lâkin erge çıqmağa vaqıt.

Safiye: - Ax benim dülberçigim... O daha pek yaş olsa da, endi yetişken qız... kel... sen maña gizliliknen ayt, babañ eşitmesin. Seniñ begengen yaşıñ endi barmı? Seni sevgen yaş barmı?

Zeynep: - Men bilmeyim... Lâkin qomsuñızniñ oğlu Löman maña evlenmek istey eken... o yaxşı yigit. Dülber, hem merhametli. Kerek o da fuqara ama, zararı yoq... Özü fuqara olsa da, yüregi zengin...

Safiye: - Sen onı sevesiñ mi?

Zeynep: - Men bilmeyim, lâkin biz her-kun uzaqdan-uzaq korusemiz...
Balalıqtan bir ösüp keldik. Oskən soñ seyrek korüşip başladıq. O meni
her-kun kormek istey...

Safiye: -O seni her-kun kormek istey, bu yaxşı... Ya sen onı her-kun kormek
isteysi mi?

Zeynep: Elbette, ama olmay... Ayıp...

Safiye: - Bu ayıp degil, sen onı her-kun kormek istegeniñ pek yaxşı.

İbraim: - Siz anda ne fısıldaşasız ya?

Safiye: - Bizim özümüzni ayrı qadın lafımız bar, İbraim ağa, rahatsız
olmañız! Mirza meselesi içün de rahatsız olmanız! Muqayt oluñız,
razılıq bermeñiz! Onıñ endi eki qarısı bar, şimdi bu yaş dülberçikni de
almaq istey. Ax seni canavar. Siz İbraim ağa, ketiñiz, rahatsız
olmanız. Nasıl olsa da Zeynepni Mirzağa qocağa bermege razılıq
bermeñiz! Men sizge nasıl cevap bereceginmni bilmeyim. Şimdi
mında bir adam kelecək. O kelse biz bir qararğa kelirmiz, soñ sizni
xaberdar eteriz. Yaxşımı?

İbraim: - Allah sizge sağılıq bersin, Safiye xani. Siz birden yardım etmeseñiz
de, goñül alğaniñiz biñ altın.

Safiye: - Yoq, yoq yardım eteriz. İbraim ağa. Nasıl yaxşı yardım
etecegimizni biz bir qararğa kelirmiz. Bir özüm aytamam, biraz sabır
etiñiz.

İbraim: - Men istegeniñiz qadar beklerim ama... Mirza abdırata. "Ya
borcuñızni, ya da qızıñızni beriñiz," -dey. O qart adam, utanmağa
bilmey, aqmaq adam. Menim nazik gogercinimni almaq istey.

Safiye: - Siz rahatsız olmanız! Menim qardaşığım Zeynep sen de rahatsız

olma! Biz bir çareler taparmız. Tek sen Mırzağa qocağa çıqmağa razılıq berme, añladıñmı? Ne qadar qorquzsa-qorquzsın, ne aldatsa-aldatsın, sen hiç razılıq berme, añladıñmı?

Zeynep: - Añladım, benim xaniyim. Mutlaqa siziñ aytqanıñızday yaparım, ölsem de razılıq bermem.

Safiye: - Aferin!.. Ana endi ketisiz, İbrahim ağa. Maña adamlar kelecikler. Bir-eki künden mutlaqa maña kliñiz. Bir çare taparmız. Rahatsız olmañız! Her-şey yaxşı olur.

İbrahim: - Yaxşı, qıymetli Safiye xani. Allah sizge savluq bersin. Savluqnen qalıñız.

Zeynep: -Allah razıolsun, Safiye xani... Ölgence yapqan eyiliginizni unutmam.

Safiye: - Zeynep ne qadar dülberçik... Onıñ yanında dehşetli, canavar Mırza... Baq sen oña... Qadınlıqqa almaq istey. Zararı yoq, Alim kelir. O bir çareler tapar. Ax seni Mırza, sen pek çoq xainlik, aşşalıq bar...
- Qapı uç kere qačila-. Bu Alim, benim quvançım keldi. Alim, baram, baram. Kir, kir benim, benim qıymetlim. -Alim kire. Olar quçaqlaşalar-

Alim: - Safiye! -Peyza- Safiye, benim quvançım.
- Nihayet olar bir-birine cibereler-.

Safiye: - Keç canım, keç otur!

Alim: - Sağ ol! Men atımnı qomşunıñ aqırına qoydım.

Safiye: - Pek yaxşı, o yaxşı adam. O seniñ içün canını berir. Yoldan keldiñ biraz rahatlan, qarnıñ açtır. Men şimdi sağa aş ve qave yaparım.

Alim: -Sen benim xasta yerimni bilesiñ, uzun yoldan soñ -elbette qave.

Safiye: - Bir daqqadan hazır olur. -Çıqa-.

Alim: - Mina mında men özümni serbest duyam. Mında olğanda bir şeyden qorqmayım. Çevre-çetim asker tolu olsa bile, yanımda Safiye olsa - yuregime qorqu kirmey. O maña quvet bere... Şimdi qave ketirir. Onıñ qavesiday lezzetli qave hiç kimse pişirmey... Sabağacek mında rahatlanmaq mümkün. Saba erte -yolğa.
- Safiye qave ketire-.

Alim: - Biz bir kün ola evlenirmiz. Bu çekişüvlerniñ soñu da kelir...

Safiye: - Bu ne vaqıt olacaq?

Alim: - Olur, inşallah olur, benim quvançım... Menim birdanem...

Safiye: - Seni pek çoqtan berli kormeyim... Pek sağındım... Kel quçaqla meni...

Alim: - Menim birden bir qozum... - Onı pek nazik quçaqlap öpe-.

Safiye: - Seni tapmanıñ çaresi yoq. Bugün mında olsañ , sabağa Kezlevdesiñ aqşam seni endi qayda koreler, bir qaç saatten soñ endi yalı boyundasıñ... Seni poliniya degil, men de tutup omayım... -Külüşeler- Bu endi yaxşı degil.

Alim: - Senden ne qadar uzaq olsam - o qadar seni daha ziyade kormek isteyim. Men butün vaqıt saqlanıp cürmege mecburım. Ebet xalq meni saqlay, yardım ete. Onıñ içün de olar meni tutamaylar.

Sevgim saña pek büyük hem mulâyım,
Sensiz keçken künümni kün saymayım.
İşlerim çoq yaz ve qış, ne yapayım,
Meni her kün çağırma, kelâlmayım.

Çal atımnıñ calını yipekdayın,
Uça dağlar-taşlarda ruzgârdayın.
Seni kormek isteyim Mecnundayın,
Ne yapayım, neyleyim -kelâlmayım.

Nar dalından gül üzdim qoqlamağa,
Saña kelmek isteyim yoqlamağa.
Güliden güzel yarem bar, maqtanmayım,
Her kün seni güzelim saralmayım...

Safiye: - Başımızıñ yazısı böyledir daa. Menim tuvğanlarım meni sağa qocağa bermege razı olsalar bile, xalq arasında serbest yaşap olamamız. Her bir uzaqqa ketmek kerek olur.

Alim: - Men öz toprğımızıñ taşlap qayda keterim? Men xalq arasında özümni tiri adam duyam. Xalqtan ayrılısam men ölerim... Menim yaşayışımniñ ne manası bar? Menim xalqımniñ her-yerde canını ağırtalar. Elimden kelgenine kore yardım etem, olar da onıñ içün meni seveler. Ya eger ketsem? Nasıl yaşarım? Men Qırım dağlarında oturtılğan terekim. Menim tmırlarım mında. Bu terekni sındırsañ - qurıp keter. Terek olmaz. Yoq men her şeyni taşlap ketip olamam! Men olarnıñ işançım. Quçaqla meni, benim quvançım, benim işançım, benim ömürim.

Safiye: - Alimka, Alimka... Seni şimalde şay çağıra edilermi? Menim quvançım. Men seni her vaqıt öz yanımda kormek isteyim. Sen yanımda olmasan men yaşamayım. Ama sen bütün vaqıt yoldasıñ...
Qapı qaqla, -Kim bar omda?

Mırza: - Bu benim, Safiye xani, sizge mümkünmi?

Safiye: - Tez ol, kilim altına saqlan. Tez! - Alim kilim artına saqlana-. Baram, baram, bu sizsizmi? Qapını aç, Mırza kire-.

Mırza: - Selâm aleykum Safiye xani!

Safiye: - Aleyküm selâm, qoşkeldiñiz, Mırza. Xayır ola?

Mırza: - -Kozlerini sofrağa tikip-. Mina, özümniñ şaxsiy işimnen keldim.

Safiye: - Pek yaxşı. Mırza, siz mında pek seyrek kiresiz.

Mırza: - Siz doğrusını aytasız, iş çoq, xani. Musafirlerim bar edi. Politsiya başı, qadını. Mina köyde çeşit laflar peyda olıp başladı. Ofitser kelsin, köylülerge bir-qaç söz aytsın, dep çağırdım. Tillerini biraz qısqaartsınlar.

Xalqniñ tili pek uzun. Men korem, sizde de musafir bar eken...

Safiye: - Yoq, qomsu Ayşe kirgen edi. Biraz otırdıq, qapındıq...

Mırza: - Şay, şay... Safiye xani... Menim sizge kelgenimniñ sebebi...

Safiye: - Men sizni diñleyim...

Mırza: - Mesele munda ki, men evlenmek isteyim...

Safiye: - Nasıl? Siz evlisiñiz de!

Mırza: - Şay, evlenem... Menim qadınlarım... olar qadın degiller... şay, uzaqtan baqsañ qadınlar, ama... qısqaşı, yaş qadın almaq isteyim.

Safiye: - Siz ne aytasıñız şu, aqlıñız yerindemi?

Mırza: - Aqlım başımda, başımda... Qarılıqqa İbrahimniñ qızı Zeynepni almaq isteyim. Añlağanıma kore, maña qacalıqqa çıqmağa pek aves etmey... O daha bala, baxtı qayda olğanına aqlı yetmey, ama babası bilmek kerek. Onıñ maña çoq borcu bar. Bir mahalde İbraimniñ apayı öldi, soñ özü xastalandı, çalışmadı, ama yaşamaq kerek. Ana o vaqıt borclandı. Şimdi borcunu qaytarmaq istemey. Men oña kosteririm... Men bilem, Safiye xani, onıñ sizge borcunu da men bermek kerek olam. Onıñ içün İbraimniñ sizge ne qadar borcu olğanını aytıñız. Men onı beririm. Soñ onıñ kimsege borcu olmaz. Onıñ aqqından men özüm kelirim. Qısqaşı, onıñ sizge ne qadar borcu bar?

Safiye: - Siz pek büyük açuvnen iş koresiz. Bu insaniyetli, müsülmanca iş degil. İbrahimniñ maña ne qadar borcu olsa da, bu vaziyette men oña "borcuñı ber", dep aytıp olalmam.

Mırza: - Siz yañlış yapasız, Safiye xani. Siz xanisiz... Men mırzam. Siz benim tarafımı tutmaq kereksiz. O çıplaq bacaqlarınıñ tarafını tutmağa bir-şey yoq. İbraimniñ sizge ne qadar borcu olğanını aytmay kereksiz!

Oniñ borcunu bersem -iş yengilleşe, İbrahim turmuşınen menim avuçemda ola. Bir şey yapalmaz!

Safiye: - Yoq Mirza, men bunı yapalmam. Men oniñ borcını sizge bere bilem. Bunuñnen Zeynepni masqaralıqtan qurtarırım. Utanmaysız mı? Siz özüñizni musülmanım deysiz, ama özüñiz para yerine biçarenıñ birdenbir qızını almaq isteysiz. Bu sizniñ eki qadınıñızniñ üstüne... Siz olarnı endi mezarğa soqtıñız demek mümkün...

Mirza: - Maña ayıp degil. Qanun menim tarafımda. Menim tarafımda olmasa da, keregi qadar para tokerim - qanun menim tarafımda olur, Safiye xani. Siz nafiye yerde boyle yapasız. Men Zeynepni episi bir qadın etip alırım.

Safiye: - O sizniñ torunıñızday...

Mirza: - Maña daha yaxşı. Mende eñ yaxşı qadın olur. O yaş qadın menim qart kemiklerimni siypar.

Safiye: - Sus! canavar!

Mirza: - Siznen yaxşılıqnen añaşmaq mümkün degil eken. Nasıl isteseñiz öyle yapıñız, ama men nasıl elvere öyle yaparım. Sağlıqnen qalıñız, Safiye xani. Men öyle yaparım ki, İbrahimniñ sizge borcu olmaz ğayıp olur. Ama şimdi sağlıqnen qalıñız. Özüñizniñ qomşuñıznen aşnı devam etiñiz... Sağlıqnen qalıñız.

Safiye: - Allah yoluñızni keñ etsin, Mirza... Men sizden qorqmayım. Eliñizden kelgenini arqañızğa qoymañız! Lâkin Zeynep siziñ qarıñız olmaz!

Mirza: - Baqarmız...

Safiye: - Baqarmız...
-Mirza qapını urup kete-. - Aq nasıl aşağı adam. -Peyza-. (Kilimniñ artından yavaştan Alim çıqa-.

Alim: - Men mindan nasıl keterim. Ortalıqta o qadar aqiqatsızlıq bar. Nasıl aşığı adam. Men kilimniñ artında zornen dayandım.

Safiye: - Men de oyle tüşündim. Menim soframniñ başında seni kormesini istemey edim. Şu daqqası politsia bilir edi. Ax, o nasıl yaman adam...

Alim: - Elbette,o vaqıt tiz çökip yalvara edi. Ama şimdi koresiñmi ne yapa?

Safiye: - Bu canavar sofrığa köz taşladı. Menim bir özüm olmağanımı duydı.

Alim: - Elbette... Daha anda politsiya başı musafirlikte... Mında men olğanımı duydı...

Safiye: - Doğru. Seniñ mağa kelgeniñni xalq duya... çevre-çette bunu bileler. Bugünkü adam, bizim canım-canım oturışımızı yoq etti... Alimka... Menim bağırim, cigerim... saña ketmek kerek. O soldatları yollaya bile.

Alim: - Mutlaqa askerleri yollar...

Safiye: - Neqadar tez ketseñ, o qadar yaxşı olur. Menim canım, quçaqla meni. -Alim onı pek nazik ve devamlı ope-. Ana endi ket... Başqa vaqıt kelirsiñ...

Alim: - Ax Safiye... Onı men tındırmaq istedim, buña lâyıq edi. Ama zararı yoq, o benim qoluma hep bir rast kelir.

Safiye: - Alim, mında İbrahim ağa ile Zeynep keldiler. Olarnıñ vaziyeti pek ağır. Mirzağa çoq borclanğanlar. Bermege paraları yoq. Mirza borcu yerine qarılıqqa Zeynepni almaq istey. Olarğa mutlaqa yardım etmek kerek.

Alim: - Sen onıñ madesine baq... Eki qarısı bar. Bu ğonce gülçikni almaq istey... ax, seni...

Safiye: - Saña ketmek kerek... Mirza mutlaqa askerleri yollar. Ketmek kerek

Aqlıñda olsun, bu aydut Mirza Zeynepni zornen ala bile. Muqayıt ol! Kel seni öpeyim de ket. - Onı qapığa ozgara-.

Alim: - Savlıqnən qal. - Qapı qaqlıla. Alim pistoletlerni qapığa tikley-.

Safiye: - Kim bar anda?

Qız: - Bu benim, Safiye xani. Açıñız qapını. Men işnen keldim. -Qapını aç- . Selâm aleykum sayğılı Safiye xani. Mirzaniñ evinden askerler mında çapalar. Mirza Alim ağanı mında belley. Tez oluñız...

Alim: - Olar qayda?

Qız: - Eki-üç daqqadan mında olurlae.

Alim: - Kelsinler... Mirza ciberdimi?

Qız: - Mirza!

Alim: - Ax seni aşağı adam... Allah razı olsun qardaim... -Kete-.

Safiye: - Oğurlar olsun. -qız da kete. Safiye sofranıñ üstünde bir adamlıq aş qaldıra. Özünüñ üst-başına baqa. Biraz vaqıttan soñ qapı qaqlıla-. Kim bar anda?.. Kimsiñiz?

- Nikolay Panteleymoviç pistoletnen kire-.

Nik: - Selâm aleykum sayğılı Safiye xani. Boyle abdırap kirgenimi ayıp etmeñiz. Men mecburım.

Safiye: - Vay, afitser efendi, xayır ola... ne oldı?

Nik: - Bizde olğan xaberge kore, siziñ eviñizde xırsız, aydut Alim gizli saqlana eken... Meni bağışlañız, xani...

Safiye: - Siz ne aytasız şu, ofitser efendi? Yaxşı ki siz keldiñiz. Ondan başqa

o yalancı, xırsız, haydut Alim benim yolumnu basar edi. Sağ oluñız, yalvaram sizge, meni yañğız qaldırmañız. Men bir ozüm qalöağa qorqam.

Nik: - Askerler! Butün evni baqıp çıqıñız, bir yerni qaldırmañız! Bu haydutnu tutıñız! Bağçanıñ içini yaxşı baqıñız! - Askerler çapıp keteler-.

Safiye: - Vay ofitser efendi yardım etiñiz!

Nik: - Men mında olğanda sizge qorqmağa bir şey yoq. Meniñ oniñnen ayrı hesabım bar.

Safiye: - Ofitsernen haydut arasında nasıl ayrı hesap ola bilir?

Nik: - Menim oniñnen hesabım ayrı. Bu haydut benim qarımniñ, baldızımniñ, Osman Mirzaniñ yolunu basıp, butün zenginliklerini alıp ketti. Bu o qadar apansızdan, biz bir özümüz bir şey yapıp olamadıq. Ondan berli bayağı vaqıt keçti, men onıñ izine tüşip olamayım.

Safiye: - Aytmasañız... O sizniñ yoluñızni da bastımı? Ay-ay-ay... Ya Alimniñ mında olğanını sizge kim ayttı? Bir şeyge baqmay her-kesniñ yolunu kese. Oyle ketse o benim de yolumnu basa bile...

Nik: - Osman mirza ayttı. "Alim Safiye xaniniñ evinde." -dedi.

Safiye: - O aqlını aldırdımı? O benim evime qaydan kelsin? Siz, ofitser efendi, oturiñız, qızartılğan et, buyuriñız.

Nik: - Sağ oluñız. -Otura aşay, içe-. Ax bu haydut o qadar rahatsızlıq bere ki, adı hesabı yoq. Osman mirza ayta: Alim, -dey, - Safiye xaniniñ ayrıca diqqatına sahib. Men, elbette, buña inanmayım, ama xalq ayta...

Safiye: - Ax o şaplavuz, ax o qatıqavuz... Mirza kimden açuvını alacağını bilmey... Alim onıñ yolunu basqan. O benim ne işim? Men ozüm kuz yaprağınday qaltırap turam, ama bu deli aqlına ne kelse, onı ayta. Oşekçiniñ biri... -Soldat kire-.

Soldat: - Ofitser efendi, o mında yoq!

Nik: - Her-yerde yaxşı baxtıñızımı?

Soldat: - Elbet te yaxşı baqtıq.

Nik: - Azbarğa çıqıñız, men şimdi çıkarım.

Soldat: - Baş ütüne, ofitser efendi...

Safiye: - Siz meni bir özümni taşlap ketmek isteysizmi?

Nik: - Sayğılı Safiye xani. O aslı mında kelmegendir. Ondan başqa biz onı mutlaqa tutar edik. Bu Osman Mirzaniñ oşegi...

Safiye: - Oşekçi -o her yerde oşekçi... Mirza açuvını kimden çıxaracağını bilmey. Açuvından patlaycaq.

Nik: - Siz, Safiye xani, rahatsız olmañız. O mında peyda olsa, bizge xaber etiñiz. Biz kelip onı mutlaqa tutarmız.
-Aşıqıp, şaşqalap Anna Petrovna kire-

Anna: -Men keçikmedimmi, keçke qalmadımmı? Alimni alıp ketmedilermi? Ya... tuttılarmı? Yoqmı? Yazıq... men onı bir kere daha kormek isteyim... O oyle meraqlı, dülber... soñ o soyundıra... yol basa... Bu oyle meraqlı... o meni bir kere daha soyundırğanını ister edim. Xa... xa... xa... Bu oyle meraqlı...

Safiye: - Bu kim?

Nik: - Menim baldızım.

Safiye: - Siz rahatsız olmañız... Onı tutqanlarinen men sizge xaber eterim... bu pek meraqlı... pek...

Anna: - Pekmeraqlı,pek meraqlı...Xa... xa...xa...Men onen brudersaft içecek edim, xa... xa... xa...

-PERDE-

(Devamı bar.)

Къырым Татар
Миллетине
Мураджаат

Qırım Tatar Milletine
Muracaat

Ya söz berip yap! Ya söz bermemeniñ yolunu tap!

Тюркие, Америка Къошма Штатлары, Алманя, Романя
ве
Дюнянынъ Дигер Мемлекетлеринде Яшагъан Къырымтатар
Диаспорасына Мураджаат:

Сайгъылы Ватандашлар!

1944 сенесининъ сюрюнлигинден сонъ кечкен он йыллар девамында къырымтатарлар озьлерининъ тарихий Ватанына къайтмакъны, озь эдждатларынынъ топракъларында ерлешип, олардан акъсыз ве зораки чекип алынган мал-мулъкни къайтармакъны арз эттилер. Бу ниетлер халкъымызнынъ баш макъсады, миллий гъаемизнинъ эсасы олып, къайтувымызнынъ огърунда къыркъ йылдан зияде девам этеаткъан зорлукъсыз, тынч курешимизнинъ негизини тешкиль эттилер. Чокъйыллыкъ агъыр курешнинъ нетиджесинде Къырымнынъ тамыр миллетине менсюп олган 250-270 бинъ къырымтатары ярымадамызгъа къайттылар. Къоранталар Къырымгъа озь къуветлеринен, оларнынъ Къырымдан чыкъарылмасына догърудан-догъру я да догърудан-догъру олмаяракъ алякъасы олган мемлекетлерден ич бир тюрлю ярдым корьмегенлери алда къайтып кельдилер. СССРнинъ сабыкъ джумхуриетлери олган бу мемлекетлер бугунде-бугунь мустакиль девлетлердирлер.

Семетдешлеримизнинъ аман-аман ярысы Къырымдан узакъта яшамагъа меджбур. Чюнки чокъларынынъ Ватангъа къайтмакъ ичюн малиевий имкянлары ёкъ. Айны заманда олар яшагъан мемлекетлерде мейдангъа кетирильмекте олган къануняратыджылыкъ базалары сюрюн олунганларнынъ юртларына къайтмасыны даа зияде муреккеплештирмекте.

СССРнинъ къануний девамджылары олган девлетлер, шу джумледен Украина да, 1992 сенеси ноябрь айында Бишкекте «Сюрюн этильген шахыслар, миллий азлыкълар ве халкъларнынъ акъ-укъукъларыны гъайрыдан тиклев иле багълы меселелер боюнджа

аньлашув»ны кьабул эткенлерине бакьмадан халкъымызнынъ проблемлерини чезювнен ич меракъланмайлар. Албу ки, мезкюр Аньлашувгъа мувафыкъ сюрпюн этильгенлернинъ кьайтмасына, ерлешмесине ве акь-укьукьларынынъ тикленильмесине эр тарафлы ярдым косьтермек меджбуриетлерини алгъан эдилер.

Украинанынъ укьукь мейданында кьырымтатар халкъынынъ укьукь субъекти оларакъ статусыны теминлеген нормалар ёкъ, онынъ бутюнлиги ве этнос сыфатында сакъланылувы, сиясий, ичтимаий-икътисадий ве маневий инкишафына укьукьлары теминленмейлер.

Кьырымтатарларынынъ Ватангъа кутълевий суретте кьайтып башлагъандан сонъки он йыл ичинде Кьырымтатар халкъынынъ Украинада толусынен акъланувы акькъында Къанун кьабул этильмедилер; халкънынъ миллий-территориаль мухтариетини тиклевге укьукьы аякъ астына алынмакъта; унитар Украина девлетинде кьырымтатарлары озьлерининъ этник адларындан марум олып, «Украинанынъ громадянлары»на чевирильдилер; кьырымтатарлары сюрпюн этилюв девиринде чекип алынган мульклерининъ бир кьысымынен биле теминленмедилер; Украинанынъ топракъ кодекси халкъымызнынъ учъте эки кьысымы топракъсыз къалдырдылар; Кьырымнынъ дженктен эвельки топонимлерининъ гъайрыдан тикленмеси де къануний суретте теминленильмей.

Кьырымтатар халкъынынъ толу колемли реабилитациясы ве онынъ миллий-территориаль мухтариетининъ тикленилюви боюнджа талапларнынъ омюрге кечирмек зарурлыгъы 1991 сенеси кечирильген 11-нджи Къурултайнынъ материалларында акс эттирильген эди.

Кьырымтатар халкъы миллий арекетининъ макьсадлары ве вазифелери исе озь ифадесини «Кьырымтатар халкъынынъ миллий мустакъиллиги акькъында декларация»да таптылар.

Къоюлгъан меселелерни амелге кечирмек ичюн халкънынъ вежялетли органы Миллий Меджлис мейдангъа кетирильген эди. 11-нджи Къурултайнынъ къарарларыны кимсе ве ич бир заман лягъв этмесе де, Меджлис онынъ пейда олмасына себепчи олгъан ве огюне къоюлгъан вазифелерни беджермеди.

Къурултай делегатларынынъ бир къысмы, шу джумледен Къырымтатар халкъы миллий арекети ветеранларынынъ талап эткенлерине бакъмадан, мезкур меселелер атта Къурултайнынъ кунъ тертибине биле къоюлмадылар. Меджлиснинъ ёлбашчылары бу тешеббюслерге сед чектилер. Иште бойле шараитлерде 1999 сенесинден итибарен Арекетимиз ветеранлары ве фааллерининъ тешеббюси иле халкъымызнынъ толусынен акъланылмасына иришмек макъсадында къырымтатар халкъы сиясий-ичтимаий къуветлерининъ бирлешюв джерьяны башланды.

Халкъымызнынъ реабилитациясы проблемлерининъ аль олунмасына ярдым этмек ичюн 2002 сенеси июнь 20-де Къырымтатар халкъы сиясий-ичтимаий къуветлерининъ Координацион кенъеши мейдангъа кетирильгени акъкъында Беянат къабул этильди.

Джемаатнынъ фикирлерини огренюв нетиджесинде онынъ макъсадлары ве вазифелери белгиленди. Координацион кенъешнинъ эсасына ашагъыдаки принциплер къоюлды:

1. Къырымтатар халкъы сиясий-ичтимаий къуветлерининъ Координацион кенъеши белли вазифенинъ яни къырымтатар халкъыны толусынен акъламакъ меселесининъ чезильмесини тезлештирмек макъсадынен мейдангъа кетирильген органдыр.
2. Координацион кенъеш насылдыр бир сиясий къуветлерге къапа-къаршы турмакъ ичюн тизильмей. Бу Кенъеш ачыкътан-ачыкъ къоюлгъан вазифе – Украина Юкъары Радасына тарихий Ватаны Къырымгъа къайтып келеяткъан къырымтатар

халкынынь реабилитациясы акъкындаки Къанунны къабул этмеге ярдым бермекни козьде туткъан коллектив органдыр.

3. Координацион кенъеш онынъ макъсадлары ве вазифелерине къолтуткъан башкъа тешкиятлар ичюн ачыкъ.
4. Озь фаалиетинде Координацион кенъеш Къырымтатар халкы миллий арекети къабул эткен демократик принциплерге базанып, мемлекеттеки къанунджылыккъа зыт аракетлер япмай.

Чалышып башлагъан кыска муддет ичинде Координацион кенъеш мейданга кетирильгени акъкында Бейнат, Украинанынь Юкъары Радасына Мураджаат ве «Украинада кырымтатар халкыны акълав акъкында»ки Къануннынъ лейхасыны ишледи ве къабул этти.

Мезкюр весикъалар миллий кутълевий матбуат васталарында дердж олунып, бакъылмакъ ичюн Украина ве Къырымнынъ акимият органларына ёлланылды.

Къайд олунгъан весикъалар бунынъ киби де Киевде булунгъан кыркътан зияде четэль эльчиханелерине ве Халкъара тешкиятларга такъдим этильди.

Къырымнынъ шеэр ве районларында тешкилий ишлер кечиремиз яни халкъымызны онынъ акъланув меселеси этрафында бирлештирмек ичюн региональ кенъешлер, койлерде ве къасабаларда исе тешевбюсчи группаларны тиземиз. Умыт этемиз ки, бу структуралар халкъны джелъп этювде ве Украинада кырымтатар халкыны акъламакъ ичюн кечириледжек сиясий-укъукий джерьянларга тесир этювде ярдымджы олурлар.

Теэссюф ки, Миллий Меджлисининъ реберлери региональ ве ерли меджлислер вастасы иле Координацион Кенъешнинъ ишине аякъ чалмагъа тырышалар. Айны заманда шуны да къайд этмек

зарур ки, кьоюлган вазифелерни чезмек ичюн Координацион кенъешнинъ имкянлары пек аз. Башта бир Меджлисининъ тесири алтында булунган кырымтатар кутълевий матбуат васталарында Координацион кенъешнинъ фаалиети акъкъындаки малюматнынъ кечмесине мания этиле. Шу себептен бизге малюматны даркъатмакъ ичюн мустакъиль сербест менбалар зарур. Амма бунъа финанс васталары керек. Бизде исе шимдилик бойле васталар ёкъ.

Кырымтатар халкъынынъ реабилитациясы боюнджа кампанияда мейданга кетирильмекте олган Координацион кенъешнинъ оперативлиги ве алякъаларынынъ чокълугъы муим роль ойнай. Мында да огюмизде пейда олган кыйынлыкъларымызнынъ себеби маддий-малиевий ресурсларнынъ етишмегениндедир. Агъыр вазияттен умумий ишке шахсий параларымызны кьошув ёлунен ве Кырымдаки семетдешлеримизнинъ ярдымы саесинде чыкъамыз.

Халкъымызнынъ эсас кысмыны ишсиз адамлар тешкиль этелер. Оларнынъ озълери ярдымга мухтаджлар. Меджлисининъ къолтутувы я да ярдымына умют этмеймиз.

Лякин бизлер огюмизде турган кыйынлыкълардан къоркъмаймыз, иншаалла, халкъымызнынъ ве бунынъ киби де бизлерни анълаган ве къолтуткан кениш джемаатчылыкъларнынъ ярдымы иле оларны енъермиз.

Сайгъылы юртдашлар, халкъымызнынъ чекип алынган акъ-укъукъларыны толусынен гъайрыдан тиклемекни теминлее биледжек толу колемли реабилитациянынъ зарурлыгъларын анъларсыз деген умюттемир.

Сизинъ эр тарафлы къолтутувынъыз ве маневий, маддий, сиясий ярдымынъызга пек мухтаджмыз.

2002 сенеси декабрь 10 – Халкъара инсан акъ-укъукъларыны кърчалав кунюдир. Шу кунь къырымтатар халкъынынъ укъукъларыны талап этювге багъышлангъан Бутюнкъырым митинги отъкериледжек.

Бизлерге къолтутунъыз! 1944 сенесининъ сюрюнлигинде къырымтатар халкъындан чекип алынган акъ-укъукъларыны гъайрыдан тиклев ве акълав акъкъында Къануннынъ къабул этильмесини талап эткен къырымтатарларнынъ арекетлерине къошулуныыз! Эпимизге Къудретли Алла ярдымджы олсун!

Къырымтатар халкъы сиясий-ичтимаий
къуветлери

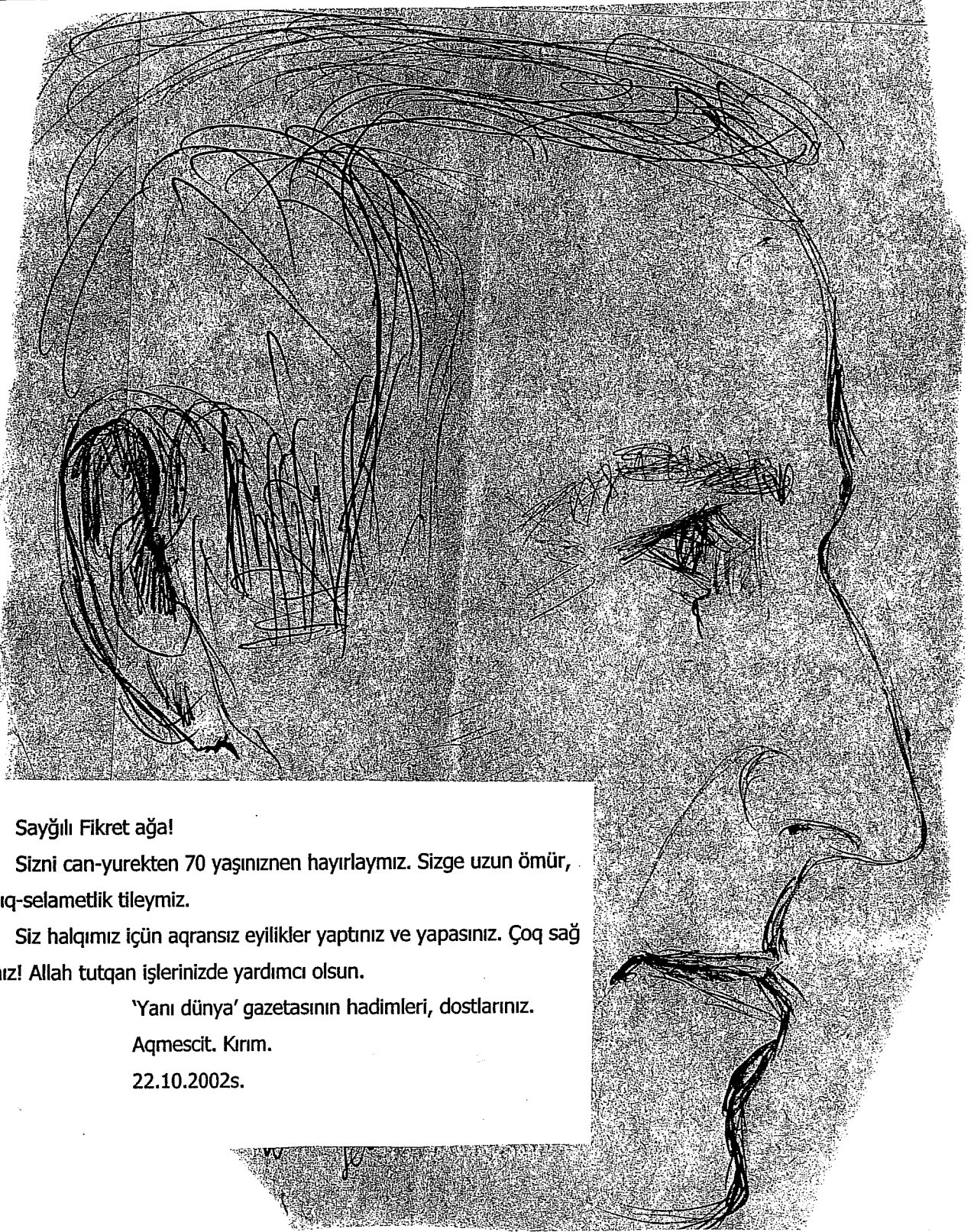
Координацион кенъеши биринджи Бутюнкъырым
конференциясынынъ президиумы:

Азаматова Ава
Бидялов Сеитягъя
Къуртбединов Хубедин
Меметов Сейдамет
Шабанов Эльдар

Bilinsin: Билинсин!

BİRLİK: Бирлик.

- a) Къырымтатарлары сюрюн этилюв девринде эллеринден чекип алынган мулклерининъ кери берилмеси,
- b) Къырымтатар халкъынынъ Украинада толусынен акълануву акъкъында къанун къабул этилмеси,
- c) Къырымтатарларынынъ кутълевий бир суретте ватанларына къайтып ерлешмеси,
- d) Къырымтатар халкъынынъ толу реабилитациясыны ве онынъ миллий-территориаль мухтариетининъ берилмеси ... угърунда муджаделе эткенлернен **бирликте** муджаделе этти ве **келеджекте де муджаделе** этеджектир! Чюнки 1976 снеси тешкиль этилген тешкилятымызнынъ ады ве макъсады: **"Сюрюндеки Къырымтатарларынынъ озъ ватанларына гери гонъдерилмелери огърында муджаделе комитеси" дир!**

Saygılı Fikret aға!

Sizni can-yurekten 70 yaşınıznen hayırlaymız. Sizge uzun ömür, sağlıq-selametlik tileymiz.

Siz halqımız içün aqransız eyilikler yaptınız ve yapasınız. Çoq sağ olunız! Allah tutqan işlerinizde yardımcı olsun.

'Yanı dünya' gazetasının hadimleri, dostlarınız.

Aqmescit. Kırım.

22.10.2002s.

Кысмет олса кене беш күн-ден соң Фикрет агъа озонинъ етмиш йыллыгына узакъ Нью-Йоркта кыял этелжек. Бу буюк байрам октябрь 19-да Кырымнан баш калты. Аз-масажитъ баш булджанъ иксайыш болгенин ишарет ташкадымыз.

Фикрет Юртер акъында чокъ тешекчоръ аймакъ мумюн, тешекчоръ ки, газетъ, саяфеси бунъа азлыкъ эте. Шаир олса кат, биз окъумдыкларымиза кыскадан онынъ омири ве фаалиетинен таныхъ этмек истеймиз.

Федакяр инсан

Миллий арекетимизиниң Федакяр иштиракчиси, языджы, публицист, нашир Фикрет Юртериниң 70 йыллыгы мунасебетинен

Фикрет Юртер 1932 сенеси октябрь 23-те Кырымнынъ Судакъ районьдаки Айсерез коюнде догъди.

Илк тасилини учъ миллетиниң лисанында (1944 сенесине кыядар Кырымда, сонъра Австрияда ве, нияет, Тюркиеде) окъудым, - дей Фикрет агъа.

Эбет, бу онынъ истегинен дегил де, даа 12 яшлы бала экенде такъдириниң амансыз фуртунасы кунусына тошыл, бинъ бир кыйынлыклар чептеринден кечмеге меджбур олды.

1944 сенеси 17 яшлы агъасы Фейзи Рахманнен 12 яшлы Фикретни Кырымны басып алгъан алманлар Германиягъа айдап алып кетелер. Олар ят илперде (Германия, Австрия) йыллар бою чешит кампларда куул олып чалышалар.

Фикретиниң балалыгы, осымюрлик йыллары шай кече. Нияет, 1948 сенеси Тюркиеге барып чыкъа. Коянда лицейде окъуп, орта тасил алгъан соң фабрикада чалыша, 1955 сенеси Аланиягъа окумагъа кете ве анда университетке кире. 1958 сенеси анда торк талебе джемиетини куругъанлардан бири ола. 1965 сенеси университетни битирип Тюркиеге кыйта ве ордууда хызмет этип башлай. Эки йылдан соң ордуудан кыйтып, «Ейбакъ» электрик лейхалары меркезинде чалышмагъа башлай.

1969 сенеси Озбекистанда кырымтатарларгъа кыаршы баскыс япылгъанда Фикрет Юртер Анкара, Истан-

бул, Бурса киби шеэрлерде ватандашларымызгъа ярдым кампаниясыны башлай.

1970 сенеси исе Ф. Юртер АКШкъа кете ве мына энди 32 йылдан берли анда яшай.

1971-74 сенелери кырымтатарларнынъ американ бирлиги джемиетине етеклик яла. 1971-89 сенелери арасында Америкада кырымтатар халкынынъ акъ-укъларыны кюрчалап боюнджа бир чокъ сиясий юрюшлер тешиклэтландыра эм де сенаторлар ве корюмли деалет эрбапларынен корюшювлер отькере. 1972 сенеси Нью-Йоркта кырымтатар меркезине бина алув, сонъра миллетимизиниң шейтлерине аби-де тиклев ишлеринде гъает фаалъ иштирак эте, о аби-денинъ лейхасыны шахсен озю азырлай.

Фикрет агъа 1975 сенеси СССРден гизли суретте ёллангъан кырымтатар миллий арекетиниң материалларыны алмакъ ичюн Парижге бара.

1975-87 сенелери арасында миллий курушмизге лек чокъ маддий ве маневий ярдымлар костере.

1978 сенеси генерал П. Григоренко иле Парижге кете ве анда кырымтатарларнынъ миллий курушине багышлангъан топлашууда чыкышта булуна.

1980 сенеси Хельсинкиде инсан акълары Комитетинде кырымтатарларнынъ акъ-укъларыны кюрчалап чыкыш яла.

Фикрет агъа 1972 сенеси АКШны зиярет эткен Тюркиенинъ баш назира профес-

сор Нихат Эрминен, 1983 сенеси АКШнынъ вице-президенти Джордж Бушнен, 1986 сенеси Тюркиенинъ баш назира Тургут Озалнен, 1992 сенеси Филадельфияда Украинанынъ биринджи президенти Леонид Кравчукнен ве бир чокъ дигер деалет эрбапларынен корюшип, оларгъа халкымызынъ фаджиясыны

рет агъагъа буюк миннетдарлыкъ ве тешекчорлер бийдирелер.

Яңы окъув йылында биз Фикрет агъа мектепериимизге ёллапгъан эдиелерни Судакътаки, Эски Кырымдаки, Зуядики, Сарыбаштаки миллий мектепериимизиниң директорларына теслим эттик. Фикрет агъа айны вакыт-

Лондонда яшагъан языджымыз Джынгъыз Дагъджынен Фикрет Юртерни чокъ йыллыкъ достлыкъ бирлештире.

аньлатты, ярдымда булунмаларыны риджа этти.

Мустафа Джемилев бастырыкларда яткъанда, онынъ акъында совет матбуатында деерли ич бир шей язылмагъанда Фикрет агъа дефаларджа оны имае этип, нумайышлар тешиклэтландырды. БМТге, АКШ Конгрессине, шахсен айры конгрессменлерге, чешит деалетлериниң ёлбашчыларына мураджаатнамелер язды.

Халкымызынъ миллий арекет тешиклэтине, айры шахысларгъа Фикрет агъа чокъ маддий ве маневий ярдым костерди ве костерип кельмекте. 1998 сенеси газетамыз чыкмай токтап къалгъанда о, «Яңы доңия»гъа да ярдым кюлуны узаткъан эди.

Фикрет агъа яткъанда да, тургъанда да халкымызынъ такъдирини тошоуне. Буюк барлыгынынъ оны кыйгыра, онъа хызмет эте.

Медениетимиз, эдебиятымыз, тилимиз, тасилимиз де оны лек раатсызлай. Та 1976 сенеси Нью-Йоркта тешикл олунгъан «Кырым» фондуна ёлбашчылыкъ япаракъ, Фикрет агъа кюрдаман ишлер апты ве япмакъта. О, АКШШтан «Терджиман», «Ватан хадими», «Алем-и Нисван», «Миллет» газеталарынынъ микрофильмлерини чыкъартып И. Гаспринский адына китапханемизге эдие этти, Кырым санайы-педагогика институтына, миллий мектепериимизге 30 дане компьютер, мектеп талабелерине окъув кедиклери ёллады. Айры адамлар, оджалар, талабелер бунуны ичюн Фик-

Шаир Фикрет Юртерниң эсерлери де окъуйджыларгъа чокътан таныш.

Миллий газеталарымызда, «Йылдыз» междмуасында, кырымтатар эдебияты боюнджа дерсликлерде эдипиниң омюри ве яратиджылыгъынен якъындан таныш олмакъ мумкион. «Кырымтатар эдипион» (2000 с.), «Кырымтатар эдебиятынынъ тарихи» (2001 с.), «Кырымтатар идкрет эдебияты» (2002 с.) китапларында шаириниң иджады кениш айдунлатылгъан.

Фикрет агъанынъ ширлері эасен Ватан, миллет, ана топракъ, халкъ такъдирі, тилимиз, миллий курушмиз, менлигимиз акъындадыр. Миллет ичюн огърашканынъ Джанымдан чокъ северим, Керек олса, Ватан ичюн Кырбан биле кетерим! Факъат макъсад ольмек дегилъ,

Миллет олып яшамакъ, Зорлыкъларынъ харескини бирликте аль этелим...

— дей шаир ватандашларымызгъа хитап этип. Бу — онынъ эсас омюр-программасы.

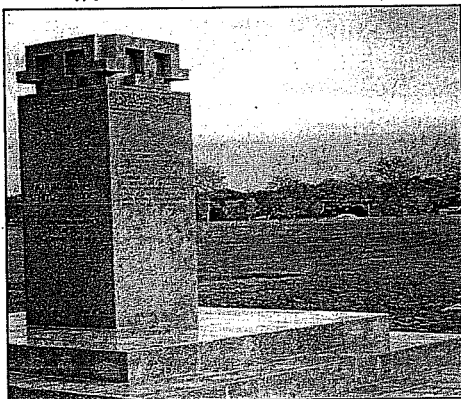
Фикрет агъа гедже-кунъдоз тынмай, пенсияда огъа-нына бакъмадан чап-чап-къалай. Чюнки япыладжакъ, япылмакъ керек олгъан ишлер чокъ, дей о.

Бундан бир къач кунъ эзелъси Фикрет агъа юрктен операция кечирди. Кечмиш олсун.

Биз Сизге башта бир саргылыкъ-сеяметлик, узун омюр, урьметли Хатидже аптенен даа чокъ йыллар татлы-муаббат яшамалымынъ Алла-Тааладан тилейнинъ ве шанлы етмиш йыллыгынынъ хайырлы олсун, деймиз, сайгъызы Фикрет агъа.

Аблязиз ВЕЛИЕВ.

Фикрет Юртериниң лейхасы эсасында Америкада курулгъан кырымтатар шейтлери аби-деси.

Фикрет ЮРТЕР

Шейтлер аби-деси

Гъаенъ эгер инсан олып яшамаса аятта, Тарихына кыймет кесип, ололеринъ анъмаса, Келеджекке азырланып, миллет олып калмаса... Шу тиклиген мермер ташкъа эгил де, бир кыулак бер! Эмин ол ки, бу темсильи аби-денинъ астында Ананъ-бабанъ, кыардашларынъ, шейтлеринъ ятмакъта.

Хапырлаймыз. тешекчор бийдиремиз!

Урьметли Фикрет беги, Судакъ шеэрлик кырымтатар муамтасил мектебининъ озунъ догъушунъ ичюн арекет хайырлап, миллерде баш калты узакъ омюрлер, Судакъ шаирлериниң кыялы, тасили, ишлериниң мураджатынъ иле.

Бизлер, оджалар, эр, эаисабер, эаля эаи, бакъышларынъ ичюн буюктукъ, буюк тешекчорлер, оульдеримиз ве озимиз киздимизге мураджатынъ Судакъ мизгъа миллий мектепериимизге муабдилек этетек, атамиз, Судакъ огъулу Фикрет беги, керюмиз бош.

Хапырлап ашлар олсун! Эгер килсе, килерге, Айсерезиниң дашлары аян ве аркъа олсун! Даа юртта корюшери, Шероет суварилери, Яраштырып селетин, Япында кизерик, Къапымыз ачыкъ.

Хайырлап ашлар олсун! Эгер килсе, килерге, Айсерезиниң дашлары аян ве аркъа олсун! Даа юртта корюшери, Шероет суварилери, Яраштырып селетин, Япында кизерик, Къапымыз ачыкъ.

Хайырлап ашлар олсун! Эгер килсе, килерге, Айсерезиниң дашлары аян ве аркъа олсун! Даа юртта корюшери, Шероет суварилери, Яраштырып селетин, Япында кизерик, Къапымыз ачыкъ.

Мектеп мудири Хатип Амет огълу Мухаммет, Мудир муавини Фериде Ибраим кызы.

Бильдирюв

Фикрет Юртериниң 70 йыллыгына багышлангъан юбилей акъшамы октябрь 24 куню саат 14-те Акъмеджиттеки И. Гаспринский адына китапханеде оладжакъ.

Фикрет ЮРТЕР: «Керек олса, Ватан ичюн кърбан биле кетерим!»

Октябрь 24-те И. Гаспринский адына китапхане, Къырым-татар язиджылары кенъеши ве джамаатчылыкнынъ тешеббюси иле ал-азырда Нью-Йоркта яшагъан ве миллий арекетимизде фааль иштирак этип, озю айткъаны киби, керек олса, Ватан ичюн кърбан оладжакъ язиджы Фикрет ЮРТЕРнинъ 70 йыллыгы къайд этильди.

И. Гаспринский адына китапханенинъ окъув залына Фикрет агъа Къырымда олгъан исе, айны озю давет этеджек адамларнынъ (китапханенинъ имкянлары сынъырлангъаны себебинден) аз бир къысмына кельмек къысмет олды. Гъает сыджакъ ве самимий муитте кечкен догъгъан кунъ мерасимине къырым-татар язиджылары, зиялылар, миллий арекет

КъДСПИнынъ ректоры, профессор Февзи Якъубов юбияргъа онынъ хайрие ишлери ичюн озъ тешеккурлерини бильдирип, миллет миллет олып сакъланувында, онынъ девлетчилигинде акъыллы, бильгили инсанларнынъ, диаспоранынъ буюк ролюни къайд этти. Миллий Меджлис адындан Шевкет Къайбуллаев, «Маарифчи» джемиети адындан Бейе Ильясова, «Къырым» фольклор ансамблининъ адындан онынъ ёлбашчысы, бестекяр Сервер Какура, Керчтен, Багъчасарайдан, тувгъан Судагъындан кельген сой-акърабалары юбиярны хайырлап, самимий истеклерини бильдир-

ветеранлары, Фикрет агъанынъ сой-акърабалары тешриф буурдылар.

Акъшамны китапханенинъ шорбаджысы Айдер Эмиров ачаракъ, Фикрет Юртернинъ китапханеге косьтерген дегерли ярдымыны къайд этип, онъа буюк тешеккурлер бильдирди, хайырлы яшлар тиледи.

Фикрет Юртер иле сыкъы багъ туткъан, телефон, мектюплер вастасынен якъындан къонушкъан, онынъ миллий арекеттеки фаалиетине айрыджа къыймет кескен досту ве меслекдеши, язиджы Аблязиз Велиев мусафирлерни юбиярнынъ омюри ве фаалиети иле таныш этти. Нью-Йорктаки «Къырым» фондунынъ Къырымдаки темсильджиси Иззет Хаиров, 1976 сенеси тешкиль олунгъан «Къырым» фондунынъ ёлбашчысы оларакъ Фикрет Юртернинъ якъбан ишлери, шу джумледен миллий арекетимизге косьтерген маневий ве маддий ярдымы, Къырымнынъ миллий мектеплерине ёллагъан компьютер ве окъув кедиклери, ярдым сорап мураджаат эткен айры семетдешлеримизге косьтерген ярдымы акъкъында къыскадан айтып, оларнынъ адындан миннетдарлыкъ бильдирди. Тезссюф ки, Нью-Йорккъа мектюплер язып, ярдым сорагъанларнынъ арасында гузель эвлери, тюкянлары, къавеханелери, мусафирханелери... олгъан юзсиз семетдешлеримиз де бар экен.

дилер. «Къырым» фольклор ансамблининъ чапгъы такъымы, Къырымда нам къазангъан артистлер Рустем Меметов ве Гулизар Бекирова, солистлер Диявер Османов ве Асие Сале йыр ве нагъмелерини Фикрет агъа Юртерге багъышладылар.

Акъшамны алып барыджы, шаир Шакир Селим айткъаны киби, озюни миллий арекет иштиракчиси, ватанпервер сайгъанларнынъ лек чокъусы япалмагъан ишлерни узакъ Америкада япа бильген акъикъий ватанпервер семетдешимиз Фикрет Юртернинъ чокъ саалы фаалиети даа тарихчыларымыз тарафындан огъренилир ве дегерли къыймет кесилир.

Акъшамнынъ сонъунда мусафирлер мерасим тешкилятчылары донаткъан къаве софрасына давет этильдилер. Керчтен Фикрет агъанынъ сою Бурхан Аблязов Фикрет Юртернинъ 70 йыллыгына махсус яраштырып япылгъан юбилей торты, багъчасарайлы сою Хатидже ханым Аблелимова эвде пиширилген лезетли къурабиелер кетирип, мусафирлерни сыйладылар. Юбилей мерасими Бурхан агъа Аблязовнынъ дуасы иле екюнленди. Хайырлы яшлар олсун, сайгъылы Фикрет агъа!

М. МЕДЖИТОВА.

Ресимлерде: юбилей мерасиминде.
К. МИЛУШЕВнинъ фотолары.

Oktayabirnin 24 nde, Agmescitte
bulunğan milliy, merkeziy kütüp-
xanemizde senin 70 yaşın toluw
munasebetinen müneverlerimiz
toplamp, ömür yolın ve faaliyetin
haqqında xatırlar ötkerecekmiş. Şu
kününe ait olğan satırlarımı qabul et.

Çoq xorluqlar kördün ebet,
Hayatında - keçmişte.
Yıllar keşti keldi nevbet,
Yaşın teldi yetmişke.

Yetmiş yaşın qutlu olsun,
Sağ ve baxtli ol Fikret!
Yüregine neşe tolsin,
Ömürini devam et.

Xalqın için çoq küreştin,
Allah yazsin savabın.
Buxlan her kün sen küneştin,
Hiç boş ketmez talabın.

Bununle sözümü kesem. Ailene
menden selam ayt.

Selam ile: Rustem

19.10.2002 s.

**Qıymetli Fikret Yürter – Qırımtatar halqının hak-hukukını
her zaman ve her erde qörçalagan asaba agamız!**

Qırımtatar tahsil hadimlerinin cumhuriyet "Maarifçi" Assotsiatsiyası adından Sizni can yürekten 70-yaşınız ile hayırlamaga musade etiniz. Allah Sizge sağlıq – selyametlik, uzaq ömürler ve icadiy muvafaqqiyetler bağışlasın.

Fikret aga, 24.10.2002 t. Qırımtatar kitaphanesinde Sizni doggan kününüzge bağışlangan tedbir keçti. Tedbir aqqında sizge teşkiliy komitet ebette malümaat yöllar. "Maarifçi" adından Beye hanım İlyasova sözge çıqqanda, sözinde qırımtatar mekteplerine yapqan yardımınız aqqında (bilgisayayrlar) ayttı ve teşekkürler bildirdi. Yazıq olsun, TV operatorını şu zaman kamerasında kasseta bitken ve Beye hanım İlyasovanın sözü vidioga çekilmey qalğan. Şu sebepten bağışımızni posta ile yöllamağa qarar aldıq. Bağışımız ebet, halqımızğa yapqan hizmet işimizden – "Maarif işleri" gazetamızni sonki numeraları ve "Tasil" oquv-usuliyet mecmuamızni ilk numerası.

Qabul etiniz, saygılı Fikret aga. Fikir, mulyahazalarınızni sabırsızlıqnen bekleymiz...

Ürmet ile,

"Maarifçi" cumhuriyet

Assotsiatsiyası
adından – reyis:

Safure Kadjametova

Saygılı Fikret Yurter!

Evela sizni 70 yillığınıznen hayırlayım ve sizge, diasporadaki en faal areketchen kureschilerimizden birine qaviy sağlıq, uzaq ömür, kuch-gayret tileymen. Merkeziniz kenışlesin, qaviyleşsin, cematınıznenm beraber her tutqan işinizde Allah yardımcı olsun. Ekim 24 künü Aqmescitte İ.Gasprinskiy kitaphanesinde sizin 70 yillığınızni tantanalı surette qayd ettik. Ablyaziz Veliyev ve Şakir Selim tarafından teşkil etilgen yubiley merasimi choq güzel keçti. Sanatkyarlarımız, hususan sevimli yircılarımız Rustem Memetov ve onun eşi Gülizar Bekirova acayip yırlarinen yubiley aqşamını yarastırdılar. Hepimiznin hatıramızda qalacaq bir aqşam oldi. Sağ oluñız bar oluñız, dünya dudrunca durunuz! Samimiy selyamlar ile Riza Fazıl.

Кечмиштен Бир Япракъ:

Идеология кураши джебелеринде

ХАЛКЪТАН АЙЫРЫЛГЪАННЫНЪ ЯРДЫМДЖЫЛАРЫ

Кечкен язда «Шереметьево-2» аэропортынынъ таможня зонасында целлюфан пакет тапылган эди. Четэль ёлджуларындан бири оны, бес-белли таможня корювинден сакъынып, учув алдындан шу ерде къалдырды.

Пакетте — СССРнинъ ичтимай къурумыны ве онынъ сиясий системасыны къаралайджы уйдурма, ифтира материаллары, олар четэльде басылмакъ ичюн азырланылган. Оларнынъ муэллифлери белли олмагъа ынтылмагъанлар. Лякин япкъан айнеджиликлери оларгъа белли олай къалмакъ имкяныны бермеді...

Бугунь олар Ташкент шеэр судунинъ залында судланаыткъанлар скемлесинде отуралар. Сахтедже кулюмсиреп, залгъа бакъалар, озьлерини къолуткъанларны араштыралар. Эйи олмагъан шимдики вазнетлерине озьлерини иштираксиз этип къостермеге тырышалар. Эки, чагына еткен адам — бири 35, дигери — 31 яшын да. Олар бизим совет мектеплеримизде окъудылар, бизим алий окъув юртларымызда тасиль алдылар, бизим эшек коллективлеримизде дигер совет адамларынен ян-янаша турып чалыштылар, лякин догъган ве оськен мемлекетлерининъ къанунларыны къатиетликле къабул этмейлер, утанма

йып онынъ сиясетини къаралайлар.

Ришат Аблаев ве Синвер Къадыров. Антисовет ифтираларны топлайджылар ве уйдурдыжылар. Бу ифтираларны СССРге къаршы пропаганда акцияларында файдаланмакъ ичюн гъарез четэль идеология меркезлерине бермекни козде тута эдилер. Бу джукъледен, «Миллий меркез» деп адландырылган антисовет teşkilatına, бу teşkilat Нью-Йоркта ерleşкен, Советлер Бирлигине къаршы идеология диверсияларыны алып бара, озьнинъ «объектив» материалларынен «Свобода» радиостанциясыны, четэльде СССРнинъ дипломатик веялетли биаларынынъ огюнде провокацион топлашуларнынъ teşkilatчысыны ифтира эшиттирювлер материалларынен темиңлей, Анавы, Гитлерни «халкъларны большевизмден уду азат этиджи» деп селямлагъан ханн Мемет Мүединов — о дженк йылларында фашистлерге хызмет эткени киби шимди дини-иманынен «Меркез»ге хызмет эткен айны шу Севдиардыр.

Аблаев ве Къадыров мына кимнинъ дегирменине сув текмеге азыр эдилер.

Лякин эки йыл эвельси олгъан вакъияларгъа къайтайыкъ. 1984 сенеси совет акъикъатына ифтира эткени

ичюн Мустафа Джемилев джезаланды. Озь мемлекетининъ менфаатларына зиян кетиререк, гъает кирли ифтираларны актив ве макъсаджарлыкънен таркъаткъан адам, онынъ таркъаткъан шейлери бизим душманларымыз тарафындан Советлер Бирлигине къаршы идеология диверсиялары ичюн файдаланылды. Аблаев ве Къадыровнынъ «рухий баба»сы одыр. О, «Советлер Бирлигинде инсан укъукъы ве сербестлиги ичюн курашчы» пердесинен орътюнип, якъынларына, достларына ве фикирдешлерине этрафтаки реалликке къыйып кузюгу вастасынен бакъмакъны тырышкъакълыкънен ашлай эди.

Оларнынъ озьлерине ич бир шей тюшюнип чыкъармакъ керекмей эди. Буржуа пропагандасы олар ичюн эр шейни чокътан тюшюнип чыкъарды. Онынъ амансыз душманлыкъ «дедиллерини» бугуньде Аблаев ве Къадыров эзберден текрарлайлар. Бойле «аргументлер»нен олар азырлагъан язмаларыны джумертликнен толдурдылар эм гуя «СССРде адамгъа онынъ дюньябакъышы ичюн къабаатлар уйдурла» ве «Совет девлети онынъ укюмранлыкъы алтын да олгъан халкъларгъа нисбетен чар Русиясининъ империялыкъ сиясетини девам эте» ве бизим джемиетимизде шахснынъ ич бир тюрко

сербестликлери ёкъ ве илях-ре ве саире.

Бутюн булар шу дегеде ишлангъан, сонъ дегеде былашыкъ антисоветликки, ондан бездириджи чибинден чевирилип кеткен киби чевирильмек мумкюн эди. Совет акъиметининъ биринджи куньлеринден башлап, гъарбий пропаганда бу акъта ве бундан атта онынъ дирижерларынынъ биле типлери къамашты. Лякин Советлер Бирлиги узерине кир текмек ичюн азырланылган ифтираны шу мемлекет осьтюрген шахслар текрарлап башласа — бу энди алчакълыкътыр.

Аблаев топланган «материалларыны, бутюн «акъикъат»ны «обир тарафкъа» бермекнинъ ёлларыны ишарлыкънен араштырды, онынъ фикириндже олар джиан джемаатчылыкъында гизли экенлер.

Аблаев Москвагъа озьуча ве четэль гражданына пакет бере. Лякин бу адам сонъки дакъкъада бу ишнен багъланмагъа сакъына, чюнки бу ишнинъ манетини онгъа анылатмагъан олсалар керек. Конвертлердеки адреслерге коре, материалларнынъ бир къысымы базъи четэль джемаат teşkilatларына берильмеси козьде тутулгъан олып, оларгъа «Союзда эзлетленгенлерни кторчаламагъа озь сесинъизни котеринъиз, дейджек олдылар. Нью-Йоркнынъ са

Орган ЦК Компартии
Узбекистана, Верховного
Совета и Совета Министров
Узбекской ССР

Редакциянынъ адреси ве телефонлары: 700047.

Редактор — 33-18-89, редактор муавини — 32-75-14,
лер — 32-58-50, партия болоти — 32-58-07, совет
транспорт — 32-58-09, кой хозайствосы — 32-58-13,
информация — 32-58-08, 32-58-52.

кини. Джемилевнинг «рухий ағасы», «Свобода» радиостанциясында социализмге қарши ифтираларни тарқатувга алычкан Фикрет Юртер концертлерден бирини алмак керек эди.

Аблаев башиқасынинг аргына гизленмеге тырышса да, Шукри Джемилевнен козь козьге кориюшове онынъ косътеришлеринен усто ачылган сонъ о япкан джинастияни тапымагъа меджбур олди.

Къадыров, озъ къуветини «адалет ичюн курашчи» саасында сынап коререк, мемлекет Юкъары Советине депутатлар сайлауда иштирак этювден ачыкътан-ачыкъ ред эте. Низамий адына Ташкент педагогика институтында озъ курсдашлары олган студентлерге, о мемлекетимизде шахс сербестлиги ёкъ, деп ёсап эткенини, шойле ифаделегенини, макътанчакълыкънен билдире. Студентлернинг арасында фесатчылыкъ лакъырдыларны алып бара, оларда бизим яшайышымыз акъкъында ифтира тюшонджелерини таркъата, М. Джемилевни макътай ве акълай.

С. Къадыров озюнингъ «эсерлери»нингъ эльязмаларындан биринде тарих теренликлерине далып, тезисоф ки, Улу Октябрь социалист революциясынынъ къазанчларыны коръмегенини айта. Озюнингъ дигер ифтирасында «Неделя»да 1981 сенеси 12-нджи номерде басылган «Фарисей» макъалесинен разы дегиллигини ифаде эте, бу макъаледе четэль туристлери Марнам Баер ве Эммануэль Моленнингъ бизим мемлекеттеки келишкисиз ахлякълары ачып косътерильген эди. Совет акъыкъатынынъ бойле эджнебийлер тарафындан бозылъ косътерильмесини о такъдирлевнен къабул этти. Аблаевнен ве даа бир мес-

лекдеши Эмир Меджитовнен (о озюнингъ «азатлыкъ-северлик разысызлыкъ»ны ичюн адети узьре ширий шекильде ифаделей) Къадыров эр бир совет адамы ичюн мукъаддес олган байрам. Гъалебе кункюне токъунмакъ къарарына келе. Бу учюси «мураджаат» уйдурьп, онда Гъалебе кункюни умумий, умумхалкъ байрамы эсап этмегенлерини джиренчликнен билдирелер, чюнки «инсан укъукълары ичюн курашчилерге» совет халкъынынъ Улу Ватан дженкиндеки Гъалебеси гуя бир шей бермедил! Олар бу «мураджаат»ны Низамий адына Ташкент девлет педагогика институтынынъ студентлери арасында таркъаталар, бу иште Зоре Аметова, Милара Сеттарова, Зера Люманованынъ юзюнде озьлерине келишкисиз ярдымджыларны тапалар, оларнен берабер дигер студентлерни институтта Гъалебенинъ 40 йиллыкъына багышланган студентлер концертини откере меге кедр этмеге давет этелер. Бойле тырышув эльбет чулутмады. Концерт вакътында залны тек Къадыров ве онъа «къолтутъган» Зоре Аметова киби бир къач адам нумайыш тарзда терк этти, Аметова исе бугунъ биле «мураджаат»нынъ текстинен разы экенини беян этмекте.

Бу мунасебетнен Зарбдар къасабасындан Ф. Эмирджиеваннингъ «Халкътан айырылган, я да ифтирадъи кимге хызмет эте» деген макъале «Правда Востока» газетасында 1984 сенеси февраль 17-де басылгъанда, редакциягъа ёллагъан мектюбиндеки бойле сатырлар хатыргъа тюше. «Биз, хусусан, балаларымызны Джемилев киби халкътан айырылганлардан козьачыкълыкънен къорчаламакъ керекмиз», деп язган эди о.

Эльбет, бу адий къадын акълы. Оларны къорчаламакъ, лякин оларда актив омюр позициясыны, эр бир яш адамда озъ мемлекетининъ акъыкъый ватанперверини тербиелемек керек. Оларнынъ эр биринде бойле чешит саллантыларгъа амансызлыкъ дуйгъусы олмасы керек, бойле олмаган сойлары исе къурумымызнынъ къавийлигини зайыфлатмагъа ыдырылган бизим сынфий душманамызгъа эльвериллидир.

Партиямызнынъ XXVII съездине эмекдарларны коммунистик инамлылыкъ ве Совет Ватанына, пролетар, социалистик интернационализмге, бизим социалистик джемиегимизге ят олган эр шейге амансызлыкъ рухунда тербиелев бутюн идеология ишинде эсас косътергич экени гъает кескинликнен къайд олунды. Бойле иш зайыфлашкан ерлерде джемилевлер ве оларнынъ ярдымджылары озьлерининъ ялан сеслерини котерелер. Олар «инсан укъукълары ичюн курашчилер» урбасына сарылып, совет халкъына ифтира этелер.

Конкрет оларакъ Аблаев ве Къадыровгъа кельгенде исе, олар озьлерининъ «рухий баба»лары киби озъ янълшыларыны анъламасалар, бу аджджы ве аджынлыкълы олур. Бу янълшылар буюк менфий акъыбетлеринен тельюкелидир. Тюшюни бакъмакъ, айынмакъ ичюн, озьлерини Ватанамызнынъ энъ явуз душманларынынъ батакълыкъына батмагъа ёл бермемек ичюн вакъыт даа бар.

Ватан исе бизде — бирден-бирдир. О къардаш халкъларнынъ енъильмез Бирлигидир.

Ш. ИСКАНДЕРОВ.

Ташкент, Ленинград сокъагы, 32.

Узбекистан Компартиясы Меркези
Эмек Кызыл Байракъ ордени

Б. 797.

Sahife: 47

Индекс 64562.

SENE: 2003

месюль секретарь — 33-75-03. БОЛЮКЛЕР: хабарджы-
къуруджылыкъ — 32-58-51, савайы, къуруджылыкъ ве
эдебият — 32-58-14, меденвет ве санаат — 32-58-13,

КЪАЙТАРМА

Иззет Эмиров
(Шаир З. Къуртнезирге такълид.)

Алай миллет санъа джоша, сукълана,
Бар дюньягъа намы кеткен *къайтарма*,
Несиллерден-несиллерге кечмекде,
Хайри, Бакъкъал иджра эткен *къайтарма*.

Сени богъмакъ истедилер, *къайтарма*,
Сен ольмединъ, сен яшайсынъ *къайтарма*,
Миллетимни курешлерге чагъырдынъ,
Сюргюнликте хорлангъанда *къайтарма*.

Бирлештирдинъ, халкъымызгъа рух бердинъ,
Оюнларнынъ падишасы, *къайтарма!*
Ярым асыр асрет чектик Къырымгъа,
Ана-Юрткъа къайтып кельдинъ, *къайтарма*.

Гурюлдесин сенинъ гузель макъамынъ,
Баба-деде топрагъында *къайтарма!*
Миллетимнинъ энъ севимли авасы,
Янгъырасын агъыр ава *къайтарма!*

Озь Юртында яшар экен миллетим,
Ёкъ олмасын, хор олмасын! *Къайтарма*.
Душманларнынъ юрегине ханджер ол!
Азиз халкъым хорлукъ недир, бильмесин!
Агъыр кунлер кетсин-кетсин кельмесин!
Етер артыкъ ТАТАРЛЫГЪЫМ ольмесин!

Къырым, Барын кою 14-XI-2002 с.

Билинсин: Ильми, бу языларнынъ кереги бармы эди?
Миллэтине ёлбашчылыкъ эткен исанлар, беянатларыны башта терезеге кёймалары керек!
“Къорай экерсенъ, тикен топларсынъ!”

Нью - Юорк'тан, 29.1.2003.

Ильми Умеровгъа Ачыкъ Мектюп.

Сайын Ватандашым Ильми Умер(ов)!

Сиз Америкагъа келип къайткхан сонъ “Голос Крыма” газетасыеынъ 13-12-2002 тарихли санында “К сожилению, в Америке среди крымских татар единства нет” деп интервью бергенсиз. Догъру, сайын Ильми Умеров! Я “У вас -нас- в Крыму сколько единства ест?” Эгер Къырымда бирлик ве адалет олса эди, сизлер Къурултайнынъ сайлагъан 16 чиленини (уесини) Меджлистен атмаз эдинъиз! Къурултай тарафындан сечильген ватандашлар, Меджлис тарафындан саф тышны этинилемез!

Сайын И. Умеров “Голос Крыма” газетасыеынъ 13-12-2002 тарихли санында Ф. Тарсиновагъа, Америка сеяати акъкъында берген сувотканъызда, “Фикрет Юртер ве онынъ тарафтарлары Мустафагъа ве Меджлиске къаршылар!” - дегенсинъиз. Сайын И. Умеров, бизлер айткъанынъдай Мустафагъа ве Меджлиске къаршы дегильмиз. Бизлер акъсызлыкъкъа ве адалетсизликке къаршымыз. 1971-72-73.... ве эр сене, Мустафаны тюремеден ве миллетимизни эсареттен къуртармагъа чалышкъан заманда, сиз бельки Мустафанынъ адыны биле дуймагъан эдинъиз. Ве белки сиз ананъызнынъ пешкири алтында свкълана эдинъиз.

Фикрет Юртер 1971-72-73-74 сенелери Къырым джемиетинде реислик япты. Бу джемиет бир культюр джемиети. Культюр джемиетлерининъ Америкада политиканен огърашмагъа акълары ёкъ! Бу догъры. Факъат, Фикрет Юртер буна бакъмадан, “Къырымтатар” сёзю биле политикадыр!” деп, Мустафаны тюремеден къуртармагъ ве миллетимизнинъ эсареттен къуртуларакъ ана ватаныны дёнмеси ичюн чалышты. Пек чокъ девлетлернинъ реислерине, Американ меджлис темсильджилерине, сенаторларыгъа газета ве радёо - телевизорларда миллетимиз акъкъында чыкъышларда булунды. Бу фаалиетлерни дуйгъанлар ве бизге къаршы олгъанлар джемиет чилелери Фикретни “политиканен огърашпалар, эсапларны да бермедилер” -деп, суткъа бердилер. Прокурор Ф. Юртерни суткъа чагъырды. Фикрет ве Мубейин Алтан эсапларны алып суткъа кеттилер.

Прокурор еврей (чыфыт) эди. Бизим миллетнинъ де вазиятини биле эди. Фикрет ве Мубеййин, судягъа эр-шейни аңлаттылар. Судя Фикрет ве Мубеййинге “Сиз муджаделенъизге девам этинъиз!” -деди. Судя эсапларны алып къала. Бир афта сенъра “бу эсапларда бир янълъшылыкъ ёкъ!” -деп джемиетке язы ёллай.

Ама шимди Мустафа, миллий давамызгъа ичбир ярдымы олмагъан ве бизлерни суткъа бергенлернен берабер чалышпа. Онларны Меджлисимизнинъ темсилджиси япа...

1997 сенеси Мустафа Америкагъа кельгенде джемиет бинамызда топлашув олды. О топлашувда мен М. Джемильге: “Огълым Мустафа, сизлер тюремелерде яткъанда, бизлер сенинъ ве сизлер ичюн демонстрятсалар яптыкъ. Бу сенинъ шимди ишбирлиги япкъан адамларынънынъ ичбири о заманлар бизге къатылмадылар! Миллий давамызгъа ярдымджы олмадылар! О заман Нью-Йоркта 2500 Къырым Татары яшай эди. Юрующке 15-20 киши чыкъа эдик” -дедим. Мустафа джевап оларакъ: “О заман сиз чалыштынъыз, шимди де бунлар чалышсын!” -деди.

Мен бунгъа джан юректен разыман. Бизлер джемиет ишлеринден чекильдик, шимди, Мустафанынъ истегениндай, шимди онлар чалышпа. Ама, миллетимиз ичюн ичбир иш япылмай, сиясий къапы да ачыламай! Мен де дейим ки, о заман Мустафа чалышты, шимди Мустафа чекильсин, Мустафадан акъыллы олгъан адамлар ватанда бар, о адамлар ишбашына кечсинлер!

Мустафа Джемиль къанунсыз сечильди 4. дефа къурултайымызда. Законымыз керегиндже бир киши ен чокъ 3 дефа сечилебиле меджлисимизге...

Эгер Мустафа 1990 сенеси Америкагъа кельгенинде Фикрет Юртер ве бизлермен ишбирлиги япкъан олса эди, шимди белки дияспородаки ватандашларымыз ватанымыз Къырымгъа къайтмыш олур эдилер... Шимди Къырымда 300 000 якъын ватандашларымыз яшамакъта, бу инсанларнынъ анджакъ юзде 50 синден бираз фазла ватандашларымыз Украина ватандашы олабильди. Мустафа онларнынъ табаа (подданства) алмасы ичюн чалышмасы керек, Украина ичюн чалышкъан инсанларнынъ сайысы чокъ... Бизге, эввеля, гъурбетте яшагъан ватандашларымызнынъ ватангъа къайтарылмасы ичюн чалышмамыз керек. Бу ишде бирликнен-бераберликнен олур. Мен 2001 сенеси Узбекистангъа кеттим. Аблам Намангъан шэринде яшай. Орада мени бир дуагъа давет еттилер. Бу дуада 40-50 къадар къартлар бар эди. О ерде яшагъан о къартларнынъ козьлери яшлы. “Билер бу ерде ольмек истемеймиз!” -дейлер ве Мустафаны къаргъайлар...”Мустафа акърабаларыны ве ёз тарафтарларыны Къырымгъа ташыды, бизлерни унутты!” -дейлер... Мен кенеде Мустафанынъ тарафыны туттым “Мустафанынъ элинде не бар?” -деп. “Чаресини тапса эпинъизни бирден алдырыр.” -дедим.

Сайын ватандашым И. Умеров, иншалла бу меним макъалем мусааде етерсен, би газетада чыкъар ве сен де окъур мангъа акъ берирсинъ.

Шу бир корульген акъикъат ки, Мустафа Абдульджемил янълъш ёлда, миллетини унутты. Мустафа миллет ёлуна донъсин, бизлер кене Мустафаны destekлермиз! Бутюн бу янълъшылыкъларны быракъалым, миллет ичюн чалышпалым!..

Сайын М.Джемилев миллетимизни айырма! “Бу меним тарафымны тута, онъа ярдым беринъыз! О меним тарафымны тутмай, онъа ярдым берменъыз!” -деп. Эркеске эшит ярдым этеджексинъ, элинъден келгенде. Бизим не КУЛАКымыз къалды, не де КОМУНИСТимиз. Ммиллет ичюн чалышмакъ истерсек, тарихтен дерс алмамыз керек...

Сен, Мустафа, иш бильген адамларнен чалышманъ керек! Фикрет Юртер, Мубеййин Алтан бунларнынъ башында келир. Къырымнынъ нереди олгъаныны бильмеген адамларнен ишбирлиги япасынъ. Бу адамлар 3.сыныфны битиралмагъан инсанлар. Сайын М. Джемилев, сизлер Америкада Абдураим Демираякъ, Рушен Табарру киби инсанларнен чалышпырсанъыз , 100 йыл даа кечсе, миллетке бир файда кетиремезсинъыз! Бир мисаль берейим: Абдураим Демираякъ, миллетимизнинъ 50. Йыл сюргюнинде япкъа къонушмасында, сенинъ де эшиткенинъдай, миллетимизнинъ сургунъ олгъаныны хайырлады. Бу топлашувда Къырымны идаре эткен руслар ве украинлер де дар эдилер. Сен бу лафлардан орьнек алмадынъмы?... О метем кунумизде, миллетимизнинъ баш душманы Мешковда бар эди...

Миллетимизни анджакъ БИРЛИК ве БЕРАБЕРЛИК къуртарыр! БИРЛИК ве БЕРАБЕРЛИК ичинде чалышмазсакъ, тюневин *Къаписхор* коюнде олгъаны киби, даа чокъ котек ашармыз!

Урьметлеримнен,

80 яшында, *Къаписхорлы*,

Ибраим Мухтар Алтан.

Ибраим М. Алтан

Яндаки ресимде
1973 сенеси Нью-Йоркта
“Бирлешкен Миллетлер Бинасы”
къаршысында япылгъан
демонстрацияда
Ибраим М. Алтанны
коресиз.

Билинсин: Бу ресим Къырым Татар Миллий Меркезининъ архивинден алынгъандыр.

SENE: 2003

Sahife: 51

Объединение

**Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского
аспирант кафедры новой и новейшей истории- Сейдаметов Э.Х
г. Симферополь.**

Роль американской диаспоры в крымскотатарском национальном движении

История крымскотатарского народа знала различные периоды. Были этапы становления, упадка, возрождения. Пожалуй, самым драматичным можно назвать советский период. В мае 1944 года, по решению советского руководства, крымские татары подверглись тотальной депортации. Весь народ, включая стариков и детей, был насильственно переселён в восточные районы страны (Средняя Азия, Урал, Западная Сибирь, Алтай). Трудно описать все последствия депортации – неисчислимые потери людей (46,2 %), огромный урон, нанесённый по материальной и духовной культуре народа. Однако политика этноцида, направленная на уничтожение и ассимиляцию крымскотатарского народа, провалилась. Робко возникшее, но затем набирающее размах крымскотатарское национально-освободительное движение постепенно добивалось восстановления национальных и человеческих прав, возвращения на родину предков, восстановления и развития частично стертой в годы сталинских репрессий истории, языка и культуры крымскотатарского народа. Каждый шаг на пути к намеченной цели давался огромными усилиями. Советское правительство всячески подавляло возрастающее из года в год национальное движение крымских татар, отправляя в лагеря и тюрьмы не желающих мириться с исторически сложившейся судьбой крымских татар. Власти опасались размаха демократических, национальных движений в стране, среди

которых крымскотатарское движение занимало одно из значимых мест. Недовольство народных масс внутри страны и проникновение за пределы «железного занавеса» информации о «демократической» политике советского правительства по отношению к своему народу вызвало бы волну негодования мирового общественного мнения и падение авторитета Советского Союза как неправового, недемократического государства, поставив тем самым под угрозу существование советской тоталитарной системы.

Долгое время советские власти удерживали крымскотатарскую проблему в рамках государства. Но благодаря возросшему общенациональному, общедемократическому движению в стране и в мире, крымскотатарский вопрос становится достоянием мировой общественности. Немаловажную роль в этом процессе сыграла немногочисленная диаспора крымских татар в Америке, внесшая огромный вклад в разрешение крымскотатарской проблемы. Изучению роли американской диаспоры в крымскотатарском национальном движении и посвящено данное исследование.

Вопросами изучения крымскотатарского движения интересовались многие исследователи, посвятившие этой проблематике не один десяток трудов. Однако до сих пор не было посвящено ни одного цельного труда изучению роли американской диаспоры в крымскотатарском движении. Этот вопрос рассматривался лишь эпизодически в контексте общенационального движения.

Целью и задачей данного исследования является попытка раскрыть и показать особенности возникновения и развития политической организации американской диаспоры, а также её участия и роли в национальном движении крымских татар. Новизна данного исследования

закljučается в использовании совершенно новых, ещё не введённых в научный оборот источников.

Приступая к освещению деятельности американской диаспоры крымских татар и её участия в крымскотатарском национальном движении, хотелось бы начать рассказ с истоков её возникновения.

Крымскотатарская диаспора в Америке, берущая своё начало с 1920-х годов двадцатого столетия, была связана с эмиграцией крымских татар из Крыма во время голодомора 1921 года [1]. Десятки тысяч наших соотечественников умерло от голода и болезней. Некоторые, во избежание голодной смерти и в поисках лучшей жизни эмигрируют за рубеж, в основном – в Турцию и Америку. Именно в этот период было положено начало американской диаспоре крымских татар.

Вторая волна эмиграции (основная) пришлась на конец 50-х – начало 60-х годов. Она состояла из двух эмиграционных течений крымских татар.

В начале тридцатых годов вновь повторившийся голодомор, искусственно спровоцированный советским режимом, и массовое раскулачивание зажиточного и среднего слоёв населения Крыма привели к новой волне эмиграции крымских татар в Турцию.

Второе эмиграционное течение пришлось на конец 1940-х годов и было связано с эмиграцией в Турцию беженцев и «восточных рабочих», оказавшихся в лагерях Германии в период оккупации Германией Крыма в годы Второй Мировой войны [2]. После окончания войны – в 1948-1950 годах, при помощи ООН – 95% крымских татар, находившихся в Германии, эмигрируют в Турцию [3].

В связи с экономическим кризисом в Турции в конце 50-х годов, оба этих эмиграционных течения из Турции переселяются в Америку, в чём им была оказана помощь им. Л. Толстого [4].

Так появилась диаспора крымских татар в США. В настоящее время она насчитывает около 5-7 тысяч человек, многие из которых проживают в Нью-Йорке (свыше 5 тысяч человек), Чикаго, Детройте и других городах [5]. Наиболее населенным крымскими татарами районом в США является Бруклин, квартал Queens, штата Нью-Йорк [6].

По мере обустройства диаспоры на новой земле появляется проблема утраты крымскими татарами своей истории, языка и культуры. Во избежания этого, в 1961 году была образованна Американская ассоциация крымских тюрков/татар (КТАВ), которая стала центром консолидации американской диаспоры крымских татар. В 1961-1969 годы, несмотря на социально-культурную ориентацию крымскотатарской общины, в её рядах появляются активисты, принимающие участие в организациях антикоммунистического толка, выступающие на различных конференциях и на радиовещании с крымскотатарским вопросом. На данном этапе зарождающееся национальное движение носит неорганизованный характер со стороны отдельных представителей американской диаспоры.

Период конца 1960-х – начала 1970-х годов сопровождается мощным политическим подъёмом диаспоры. Летом 1969 года в Турции, представителями американской диаспоры была проведена первая акция протеста (распространение листовок с обращением к турецкому народу) в поддержку соотечественников, проживающих в Советском Союзе. Эта акция положила начало образованию политически активного крыла американской диаспоры крымских татар.

Заметные изменения в жизни диаспоры происходят в период председательства КТАВ Фикрета Юртера (1971-1974). Этот период характеризуется культурным подъёмом крымскотатарской общины и её политизацией.

КТАВ приобретает собственное здание, в котором проводятся различные культурные мероприятия отмечаются национальные и религиозные праздники. Для детей открывается национальная школа, а также культурные и спортивные кружки. О культурной жизни диаспоры пишутся статьи в различных американских газетах. Наряду с подъёмом в культурной сфере диаспоры, этот период характеризуется зарождением в крымскотатарской общине политического крыла, которое принимает участие в крымскотатарском национальном движении - участвует в процессе распространения информации о крымскотатарском национальном движении, проводит митинги и демонстрации протеста, таким образом, крымскотатарский вопрос начинает подниматься в правительствах США и других стран. Однако культурно идеологические противоречия, имевшие давние корни дали трещину в деятельности крымскотатарской общины. Усугубившийся в 1974 году раскол внутри общины между приверженцами культурного и политического путей развития положил начало образованию автономной от общины политической организации крымских татар Америки. Аналогом подобной организации стал, образованный в 1975 году Комитет борьбы за возвращение крымских татар на родину, который в 1976 году трансформировался в Национальный центр крымских татар (НЦКТ). На этом завершился длительный период формирования политической организации диаспоры, который продолжался с 1961 – 1976 годы.

Основные задачи, которые ставил перед собой Национальный центр крымскотатарской диаспоры, были возвращение крымских татар на родину и восстановление их национальных и человеческих прав. Для распространения информации о крымскотатарском национальном движении, при НЦКТ был создан Фонд «Крым», который наряду с мировыми СМИ участвует в процессе оповещения мировой общественности о крымскотатарской проблеме.

С 1976 до начала 1980-х годов НЦКТ активно участвует в крымскотатарском движении. В этот период большое внимание уделяется освобождению и эмиграции за пределы Советского Союза активистов КНД.

В условиях «холодной войны», между двумя противоборствующими державами (СССР, США) и странами, поддерживающими их, часто практиковался обмен политзаключёнными. Можно привести примеры обмена секретаря коммунистической партии Чили Корвалана на советского диссидента Владимира Буковского, или же обмен американского шпиона на пятерых политзаключённых Советского Союза (Кузнецова, Винса, Гинсбурга, Дымшица и Мороза). Национальный центр крымских татар всячески использовал возможность включить в список «обмена» политзаключённых лидеров КНД М. Джемилева, Р. Джемилева. С просьбой содействовать освобождению и эмиграции активистов крымскотатарского движения, НЦКТ обращается к правительствам США, СССР, Чили, Индонезии и других стран. При участии правительства США оказалось возможной эмиграция за рубеж А. Сеитмуратовой [7].

1985 – 1991 годы деятельность НЦКТ протекает в условиях изменившейся политической обстановкой в мире, связанной с горбачевской политикой «перестройки». Национальный центр крымских

татар успешно использует сближение внешнеполитического курса США и других стран антисоветского блока с Советским Союзом для поднятия и разрешения на международном уровне крымскотатарского вопроса.

В период 1985 – 1987-х годов, как и в предыдущие годы, основной акцент в деятельности НЦКТ делается на освобождении и эмиграции политзаключённых активистов крымскотатарского движения. Так, благодаря многочисленным обращениям НЦКТ (а также других групп эмиграции и советских правозащитников) к президенту США Р. Рейгану из Магаданского лагеря (декабрь 1986), был освобождён лидер крымскотатарского движения М. Джемилев [8]. При изменении курса внешней политики Советского Союза, стремление к сближению с Западом, к прекращению «второй холодной войны» оказалось возможным сравнительно быстрое решение этого вопроса.

В 1987 –1989 годы усилия НЦКТ концентрируются на борьбе за возвращение крымскотатарского народа в Крым. Благодаря инициативе Национального центра крымскотатарский вопрос становится одним из главных вопросов обсуждаемых правительствами США и СССР, от скорейшего разрешения, которого зависел успех переговоров двух стран.

Провозглашение советским правительством в ноябре 1989 года важнейшего политического акта, разрешающего репатриацию крымскотатарского народа в Крым, стало значительной победой в истории крымскотатарского национального движения. Десятки тысяч крымских татар начали возвращаться на родину. Однако Крым оказался неспособным принять в одночасье большое количество людей. Репатрианты сталкиваются с проблемой обустройства. Основная борьба разворачивается вокруг жилищной проблемы. Формой этой борьбы

стали «самозахваты» земельных участков и «самострои» крымских татар, в ответ на которые местные власти противопоставили погромы и изгнания крымских татар с построенных домов и участков. Реакцией НЦКТ на события, происходящие в Крыму, стало проведение митингов и демонстраций протеста, выступления в СМИ. В этот период пишутся обращения в правительства разных стран и международные организации с просьбой рассмотреть ситуацию в Крыму и помочь крымским татарам в возвращении и обустройстве. В октябре 1991 года по просьбе НЦКТ рассмотрением ситуации в Крыму занялось консульство США в Украине. Вмешательство правительства США в рассмотрение крымскотатарского вопроса привело к заметному сокращению погромов «самостроев» крымских татар.

После распада СССР на полуострове складывается сложная этнополитическая ситуация. Политическая борьба за Крым между пророссийскими и проукраинскими группировками, проходившая в 1991 – 1995 годы в форме политического конфликта находилась на грани гражданской войны. В свою очередь КНД заявляло о своих правах на Крымский полуостров и создании крымскотатарской автономии. Конфликтогенная обстановка на полуострове обострялась экономическим кризисом, который сильно сказывался на настроениях жителей полуострова, и трудностях с обустройством репатриантов. Во избежание возможного кровопролития, Национальный центр призывает мировое сообщество вмешаться в разрешение крымского вопроса. Единственным выходом из сложившейся на полуострове ситуации этнополитической напряжённости, НЦКТ видел в скорейшем разрешении вопросов возвращения и обустройства крымских татар на родину, а также создании национальной автономии.

Во второй половине 1990-х годов, с просьбой оказать практическую помощь крымскотатарскому народу Национальный центр крымских татар обращается к правительствам Англии, Израиля, Германии и других стран. В этот период Национальным центром оказывается различного рода помощь обустроивающимся крымским татарам. С 1997 года эта помощь осуществляется филиалом НЦКТ (Фонда «Крым») в Крыму, председателем которого является Иззет Хаиров.

Примечания

1. Юртер Ф. К. Письмо к Эльдару Сейдаметову, 23. 08. 2000. – Рукопись (Личный архив).
2. The Crimean Tatars, Volga Germans and Meskhetians: Soviet Treatment of some national minorities. Report n 6, third edition, by Ann Sheehi and Bohdan Nahaylo, Minority Rights group, London, 1982. – P. 8.
3. Алтан М. Б. Письмо к Эльдару Сейдаметову, 11. 05.2001. – Рукопись (Личный архив).
4. Юртер Ф. К. Письмо к Эльдару Сейдаметову, 18. 04. 2001. – Рукопись (Личный архив).
5. Крымскотатарская колония в Соединённых Штатах Америки (США) // Крымскотатарская Энциклопедия / Под ред. Р. Музафарова. – Симферополь, 1993. – Т. 1. – С. 397.
6. Altan M. B. The Crimean Tatar National Movement and the American Diaspora // www.iccrimea.org/scholarly/diaspora/html
7. Севдияр М. Юрегинде ватан атеши янгъан инсан // Яңы дүнья. – 1998. – 22 июль.
8. Губоглю М. Н., Червонная С. М. Крымскотатарское национальное движение. – Москва, 1992. – Т. 1. История. Проблемы. Перспективы. – С.285-286.

QIRIM TATAR MİLLİY MERKEZİNİŇ

siyasiy, içtimayi ve edebiy neşiridir.

BİRLİK

“İş aytnaqnen degil, yapmaqnen biter!”

**QIRIM FONDU
NEW YORK**

MİLLET;
MİLLETİMİZİN ŞİMDİKİ SAYISI
ve
İSTİKBALİ:

MİLLET:

Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı dilde konuşan, aynı dine ve geçmişe sahip olan, örf adet ve gelenekleri bir olan insan toplumuna MİLLET denir.

KIRIM TATAR MİLLETİ, milletimiz, aşağıda isimleri yazılı kavimlerin Kırım yarım adasında kaynaşması neticesinde meydana gelmiştir:

Kısaca, bu milletlerin KIRIMda yaşadıkları devirler:

1. Tavırlar	M.Ö. (BC) 3000
2. Kimerler,	1700
3. İskitler,	700-500
4. Sarmatlar,	500-400
5. Alanlar,	300-400
6. Gotlar,	M.S. (AC) 300-200
7. Hunlar,	4. ASIR
8. Bulgarlar,	5. ASIR
9. Hazarlar,	8. ASIR
10. Macarlar,	9. ASIR
11. Peçenekler,	10. ASIR
12. Kıpçaklar.	11. ASIR

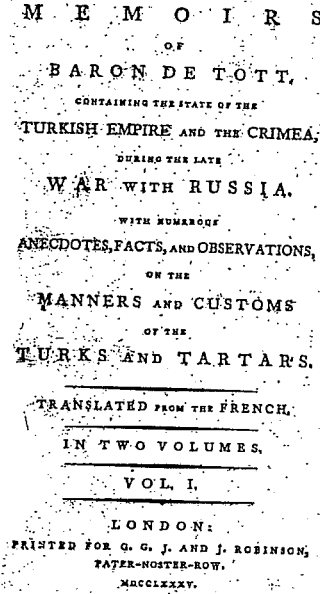
ALTIN ORDU 13 ASIR ve devam

KIRIM HANLIĞI 1429-1783

Yukarıda isimleri yazılı Kırım Tatar milletinin temelini teşkil eden kavimlerin listesini gözden geçirecek olursak, zamanımızda mevcut olan iki millet hariç- Bulgar ve Macarlar - diğer milletleri, dünyamızda yaşamakta olan milletlerin arasında olmadığını görürüz.. İşte tarihte isim bırakmış olan o kavimler-milletler ise, şimdi dünyamızda mevcudiyetlerini kayıp etmişlerdir.

Bak: (KIRIM TATARLARININ MENŞEİ, KIRIM FONDU: 1997)

Şu andaki Kırım Tatarlarının durumuna bir göz atacak olursak, milletimizin de, mirasçısı olduğu milletler/kavimler gibi, yok olup gitmeye terk edildiğine şahit oluruz.

BARON DE TOTT. 113

North to South, and their Tents, ranged in a single line, form, there, a kind of Villages of thirty and thirty-five leagues in length, which distinguish the different Hordes.

It may be presumed that the rustic frugal life which these Pastoral people lead, favors Population, while the wants and excesses of Luxury among Polished Nations, strike at its very root. In fact it is observed, that the People are less numerous under the roofs of the Crimea and the Province of Boodjack, than in the Tents of the Nogais. The best calculation we can make, is from a view of the Military forces which the Cham is able to assemble. We shall soon see this Prince raising three armies at the same time; one of a hundred thousand men, which he commanded in person, another of sixty thousand, commanded by the Calga, and a third of forty thousand, by the Nooradin. He had the power of raising double the number without prejudice to the necessary labors of the State; and if we estimate the number of Soldiers, and the surface of the Country,

PART II. H we

we may compare their Population with ours. The most certain way of finding

Rus Çarının Kırımı işgalinden (8-10 Nisan 1783) sonra, binlerce vatandaşımız gurbet diyarlarına hicret etmiş ve bu diyarları öz vatanları edinmişlerdir. İkinci Cihan Harbi sıralarında, Almanya ve Avusturyaya gönüllü veya zorla alınıp götürülen vatandaşlarımız ise, 18 Mayıs 1944 sürgünü duyulduktan sonra vatanlarına dönememişler, başlarının çaresine bakarak dünyanın her tarafına dağılmışlardır. Bunların arasında önemli olan şu memleketleri sayabiliriz: Türkiye, Amerika ve Almanya. Brazilya, Arjantin, Avustralya gibi memleketlerde de az sayıda da olsa vatandaşlarımız mevcuttur...

1944 sürgününde ise milletimiz, Orta Asya devletlerine serpmişlerdir. Bunların başında Özbekistan gelmektedir. Özbekistana komşu devletlere de milletimiz dağıtılmış, fakat miktarları Özbekistanla mukayese edilemez!

...Kırımdan sürülen milletimizin sayısı da o kadar çeşitli rakamlarla belirtilmektedir ki, bu mesele ile uğraşanlar doğru rakamı bulmakta muhakkak ki zorluk çekmeteler. Aşağıda yapacağımız açıklama ve araştırmalarda, elimizden geldiği kadar, realistik ve doğru bildiğimiz rakamları kullanmaya çalışacağız. Mevcut olan bütün rakam ve bilgileri topladık, hakikate uymayanları ise safdışı ettik. (Aşağıda Kırım Tatarlarının şimdiki sayısını bulmak için kullandığımız vesikaların kopyalarını göreceksiniz!.)

Şimdiki Kırım Tatarlarının sayısını, hesaba başlamadan evvel, milletimizin şimdiki durumundan biraz bahsetmek faydalı olacaktır. Yukarıdaki misalde de belirttiğimiz gibi, milletimizin temelini Türk ırkından gelen kavimler teşkil eder. Rakamı 12 bulan bu kavim ve milletlerin kaynaşmasından Kırım Tatarı milleti meydana gelmiştir. Ve milletimizin bu ismi asırlardan beri yabamcı milletlerin dilinde ve tarihinde yerleşmiştir. Altın ordu devletinin yıkılmasından sonra, ki bu tarih 1400 senesinin başlangıcına raslar. Bu dağılma neticesinde: Kırım, Kazan, Astrahan hanlığı meydana gelmiştir. Kazan ve Astrahan hanlıklarının ömürleri uzun sürmemiş fakat, Kırım Hanlığı 1429 arihlerinden 1783 tarihine kadar mevcudiyetini muhafaza etmiştir. Bu tarihlerde Kırım Tatarlarının sayısını Baron de Tott, Kırım hanlarının askeri gücünü,

Baron de Tott'un kitabından

alınan bir sahife. (London, 1785). Bu kitabın kopyası, sayın Mübeyyin Altan beyin arşivinden alınmıştır.

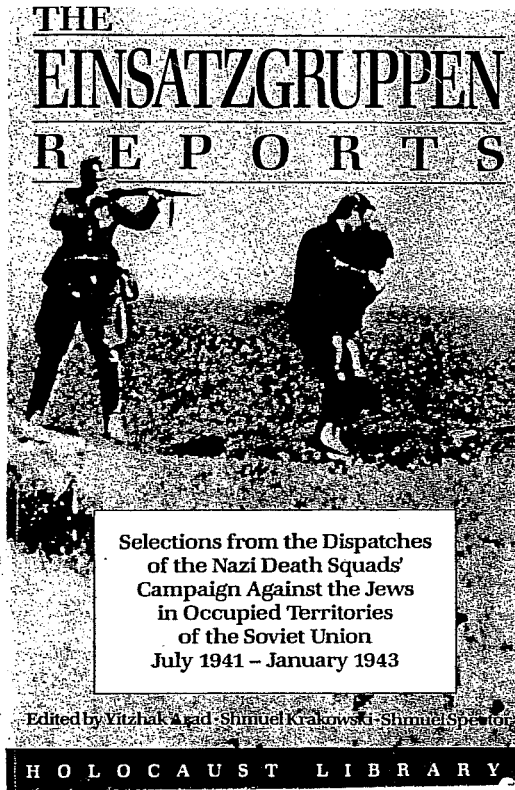
SENE: 2003

SAYI: 7

Sahife: 68

hanlığın işgalinde bulunan topraklar göz önüne alınarak, nüfusunu Fransa'nın nüfusuna yakın bir rakam olarak, 4-5 milyon civarında olduğunu tahmin etmiştir. Sonradan milletimizin sayısını gösteren rakamlar da ise, yalnız Kırım Yarımadasının dahilinde yaşayan insanlar göz önüne alınmıştır. Bu yüzden, Kırım'da Kırım Tatarlarının sayısı

haddinden fazla az yekün tutmuş ve Kırım'da yaşayan milletlerin yarı sayısını bile bulamamıştır. Tabiyatıyla, 1783 senesi Kırımın işgalinden sonra, Romanya, Bulgaristan ve Türkiye'ye hicret eden Kırımlıların nüfus sayımı yapılamamış, tahmini rakamlar bir-birini takip etmiştir. Aşağıdaki misallerden de anlaşılacağı gibi, bu rakamlara istinad ederek Kırım Tatar milletinin sayısını belirtmek doğru değildir. Bu inançla, aşağıdaki gerçeklik gördüğümüz rakamları kullanarak, milletimizin şimdiki sayısını tesbit etmeye çalışacağız...

Yitzhak Arad, Shmuel Krakowski ve Shmuel Spector'un 1989 senesi yayınladıkları "The EINSATZGRUPPEN REPORTS" kitabta Kırım Tatarlarının Kırım'da oranını:

1897 senesi	% 34.1
1921 senesi	% 25.7
1926 senesi	% 25.1
1939 senesi ise	% 19.4

olarak gösterilmektedir.

Kalgay mecmusunda "Kırım Tatarlarının Muhacirliği" başlığı altında makale yayınlıyan Sayın A.Hurşitov ise, 1897 senesi Kırım'da yaşayan Tatarların miktarını, Kırım nüfusunun %50.7 teşkil ettiğini yazmaktadır. 1897'de, Kırım Yarımadasının nüfusu, bu kitaplarda 523 300 gösterilmekte. (Bu rakam Erhard Stölting'in "Eine Weltmacht zerbricht" kitabında 530 000 gösterilmiştir.) O halde, "The Einsatzgruppen" kitabını yazanlara göre: 1897 senesi Kırım'da yaşayan Tatarların sayısı: 178 445, Hurşitov'un tahminine göre ise bu rakam

The Ethnic Situation in the Crimea (%)

Year	Peas-ants	Ukrain-ians	Tatars	German	Jews and Krimchaks	Greeks	Belgians	Amer-icans	Others
1897		43.3	34.1	5.8	5.2	3.1	1.1	1.6	3.0
1921		51.5	23.7	5.9	7.0	3.3	1.7	1.5	3.4
1926		53.6	25.1	6.1	6.4	3.3	1.6	1.6	3.3
1939	49.6	1.37	10.4	4.6	6.3	1.6	1.4	1.1	2.1
	63.3								

The Karaites are people that are dispersed and on the verge of dying out. In many cases their religion is considered as belonging to the Jewish faith, but with respect to their language and ancestry, they belong to the Turko-Tartarian peoples.

The Karaites, themselves, estimate their number at approximately 15,000; about 8,000 of them live in the Soviet Union, 4,000 in the Crimea proper. They reject the Talmud [Biblical Commentaries] and are also in many other respects opposed to Judaism although they have some Jewish blood. During the Tsarist period, they frequently held higher positions in the economy and the administration. In 1917, the year of the revolution, they were closely connected with the White Guard and were, accordingly, persecuted and decimated by the Bolsheviks. A partial rapprochement with the Tatars of the Crimea has taken place prompted considerably by a common anti-Bolshevik attitude. In contrast to the Karaites, the Krimchaks are only found in the Crimea. They are genuine Jews. They speak the Tatar language with a touch of Hebrew. As for their origins, they are without any doubt a tribe that derives mainly from Jewish ancestors. Under the Tsarist regime, they were given the same treatment as the Jews (prohibition of land-ownership, etc.) However, in contrast to other Jews, their attitude towards Bolshevism was passive. The Krimchaks are violently rejected by the Tatars and the Karaites. Settling Jews in the Crimea was primarily promoted by the Bolsheviks. Here as elsewhere, it proved impossible to make farmers out

KIRIM TATARLARININ MUHACİRLİĞİA.HURŞİTOV
T.C.:Müslim ZEVRİEV

1897 yılı bütün Rusya nüfus sayımı belgelerine göre Kırım'da 190 bin Kırım Tatarı kalıp, bu yarımadada nüfusunun %34'ünü oluşturunuyordu. Şüphesiz bu Rusya İmparatorluğunun egemenliği altında bulunan halkların birisine yapmış olduğu hakazlığın zalimce neticelerinden biri idi. Çünkü daha yitirilmiş öncesi Kırım Tatar halkı 6 milyon nüfusa sahip idi. Halkın sayısı 18. asrın 30-70% yıllarında yapılan hücumlar sebebi ile ölümün ve hicretin sonucunda azalmıştı.

Yura Osmanov kendi Kırım Tatar halkı sayısının asırlardan günümüze kadar olan dinamizmini "serleva maruzası"nda kaydettiği gibi : "eğer Kırım istismara uğralınamış olsa idi, Kırım Tatarlarının nüfusu 19 yy. sonunda 19 milyon kişiye ulaşmış" demektedir. Brakşaus ve Efronun ansiklopedisinde (1903) şöyle satılır vardır. 1861 senesinde Kırım halkı gerçekten kaybolmuştur. O, Kırım'ı terk etti. Anadolu'ya gitti ve orada diğer halkın içerisinde kayboldu." Bir bakışta halkın tarihi ebediyen kayboldu.

Lâkin halkımızın ana toprağında kalan bu küçük kısmı diri kaldı. Kendi topraklarında iki dünya savaşı, bir iç savaş ve 1944 sürgünü yaşadı.

1897 senesinde Kırım Tatarları Gözleve nüfusunun %42'sini, Akmesit nüfusunun %45'ini, Yalta nüfusunun %89'unu ve Kefe nüfusunun %42'sini oluşturmaktadırlar. Orkarpı tarafında ise 1656 senesine kadar yalnız Tatarlar yaşamaktadırlar. 1856-1861 yıllarında ki göç olayından sonra birdenbire 278 köy boşalmış olsa bile, 1897 senesinde Kırım genel nüfusunun %50.7'sini Tatarlar oluşturmaktadırlar.

Şunu da belirtmek gerekir ki, geçen asrın ikinci yarısında 1864 yılında Ruslar tarafından işgal edilmiş Kırım ve Kafkasya topraklarından bir çok halk yaşamış oldukları toprakları terk etmişlerdir. Bunlar arasında Abhazlar, Adigeler, Tatarlar, Nogaylar sayılabilir.

1897 senesinde G.Orbelani şöyle yazmaktadır : "Kırım boşaldı. 200 binden fazla Çerkes Kuban'dan göçüp gitti. Abhazyahistisi kaldı. ... 20. yy. in başında Kırım'dan yine göç başladı.

1903 senesinde Kırım Tatarlarının göç etme sebebi olarak Kırım Genel Valisi topraksızlığı göstermekte idi. Bununla ilgili olarak Vali İçişleri Bakanlığının toprak dağılımı ile ilgili bölümüne başvurarak, topraksız Tatarlara toprak dağılımı hususunda bilgi istemektedir. Fakat bu başvuru bakanlık tarafından red olunmuştur.

1902-1904 yıllarında ki muhacirlik hareketi neticesinde Kırım kendi öz çocuklarından onbinlercesini daha kaybettili. "Krimskiye İzvestiya" gazetesi 1903 yılında bu göç olayı ile ilgili olarak şöyle yazmaktadır : "Bahçesaray'da Türkiye'ye göç edecek Tatarların büyük bir kısmı şekillenmekte. Toprak müddet acilen salınmakta. ... Yine bu gazetenin yazdığına göre Kefe'nin Taraktas nahiyesinden 1903 senesi 1 Haziran tarihinde Türkiye'ye 94 erkek ve 56 kadından ibaret 27 aile göç etmiştir. Kuryer gazetesi de aynı zamanda Kefe şehrinin Vladislav nahiyesinden 150 kişinin göç ettiğini ve bu göç edenlerin hepsinin topraksız olduklarını yazmaktadır. "Odesskiy Listok" gazetesinde yazılanlara göre ise, Tatarlar topraklı ve muhacirlikten dolayı çarşılarında evlerinde besledikleri hayvanları satmakta, işlerinde pazara birşeyler alabilmek için gidenler ise yok gibidir. Muhacirlik, pomeşikleri çiftliklerinde de olumsuz etkiler göstermektedir.

"Vestnik Tavrişskogo Zemstva" gazetesinde (no:2, 1903 s.) yazıldığı gibi yerli işçilerin azalması büyük zorluklar yaratmaktadır, çünkü Tatarlar bilhassa bahçevanlıkta çok ustalar, göç edenlerin yerine gelenler onların yerini tutamamaktadırlar. Çiçerlinin yok pahasına sattıkları malları alanlar, onların çaresizliğinden faydalanan insanlardır, birdenbire çok zengin olmaktadır.

1902 yılında başlanan muhacirlik dalgası Balaklava'dan, Üsküt'e kadar Kırım'ın güney kıyılarında Baydar vadisini, Belbek'in yukarısında ki köyleri birleştiren Yalta şehrinin kenarlarına kadar gelmekte idi. "Vestnik" gazetesinin kaydettiği gibi (1902 s.no:3) nahiye idarelerinin haber verdiğine göre, göç edenlerin ekseriyeti toprağı olan kişiler idi. 1903 senesi Yalta'dan 1418 kişi göç etti. Bu

-Birlik-

265 313 bulmaktadır. Ki bu rakamlardan da kolayca anlaşılacağı gibi, aradaki fark 86 868 kişiye tekâbül eder. Bu da genel nüfusun ancak % 16.6 kapsar. Görüldüğü gibi, bu iki rakam arasındaki fark inanılmaz derecede büyüktür. Bu tarz farklar, bizim yukarıdaki itirazlarımızı ispat etmeye yeterlidir.

"Ortsverzeichnis der Krim" kitabı ise 17 Aralık 1926 senesi yapılan nüfus sayımının neticelerini, şehirlere ayırarak tablo halinde göstermiş ve hesaplar neticesinde 407 012 nüfusa ait olan Kırımın, Yüzde %36 sının Kırım Tatarı olduğunu tesbit etmiştir. Bu yüzdeye göre 1926 Kırım'da Kırım Tatarlarının sayısı 146 717 dir. Einsatzgruppen kitabı ise Tatarların yüzdesini 25.1 olarak vermiş ama toplam nüfusu 698 400 olarak kabul etmiş. Bu hesaba göre Tatarların sayısı 1926 da, 217 414 dir. Aradaki fark yine 70 697 kişidir ve bu rakamlardaki fark yüzde 10 un üzerindedir.

Yine "The Einsatzgruppen" kitabına göre, 1939 senesi Kırım nüfusunun ancak % 19.4 Kırım Tatarları teşkil etmekte idi. Dr. Heinrich Walter'in hazırladığı "DIE KRIM" kitabında ise bu rakam %25 tir. Aynı kitap Kırımın toplam nüfusu 1 1260 400 göstermekte. Bu rakamı temel rakam olarak kabul edersek, % 19.4=217 414, % 25=281 600, 281 600-217 414=64 186 Kırım Tatarının az veya çok gösterildiğine şahit oluruz.

Tarih sahifelerine geçmiş olan bu rakamların hangisi yanlış, hangisi doğru olduğunu incelemek, muhakak ki uzun vadeli ve çok zor bir iş. Bu vazifeyi bizden sonraki gençliğimize terk ediyoruz. Şu andaki gayemiz milletimizin 21. asrın başlarındaki sayısını tesbit etmek! (Ve vatanımız olan Kırımı da yerleşmelerine yardımcı olmak , millet olarak tarihten silinip gitmemeye çalışmaktır...)

SOVIET NEWSLETTER MARKS TATARS' EXILE

MOSCOW, May 22 (UPI)—A new issue of the underground newsletter, The Chronicle of Current Events, devoted entirely to the 30-year struggle of the exiled Crimean Tatars to regain their homeland, is circulating here.

The issue, No. 31, is dated May 17, the 30th anniversary of the forcible deportation to Uzbekistan of more than 150,000 Tatars from the Crimea on charges of collaboration with the invading Nazis.

Most of the 26 items covered by The Chronicle have been made public before. They include reports of trials of Tatars, protests to the United Nations, appeals to the Communist party in Moscow and information on various Tatar meetings.

A new item is a letter addressed to the United Nation last January by Andrei D. Sakharov, Grigory Podyapolsky, Anatoly Levitin-Krasnov and other dissidents.

They appealed to Secretary General Waldheim to "use your influence so the tragic position of the Crimean Tatars will be quickly and effectively considered."

Also published are two police memoranda classified secret and dated February, 1968. They say that 151,424 Tatars arrived in Uzbekistan from the Crimea by July 1, 1944.

KIRIM TATAR MİLLETİNİN ŞU ANDAKİ SAYISI:

Milletimizin şu andaki sayısını tesbit etmek için, 1944 sürgününde gösterilen rakamları kullanacağım. Zira bu rakamlar, vatandan sürülen milletimizi, sağ olarak vardıkları devletlerin sınırlarında tesbit edilen rakamlardır. Bu rakamların doğru olma ihtimali, muhakkak ki, diğer sayımlardaki miktarlardan daha fazladır. Hem de, mevcut olan rakamların en azıdır. Zira, şu anda, Meclisin verdiği rakamlar da dahil, milletimizin sayısı 500 000 civarında gösterilmektedir. Biz ise sürgünde en az gösterilen rakamı kullanarak yapacağımız hesaplarla, şimdi gösterilen yarım milyonluk rakamın ne kadar doğru olduğunu göreceğiz. Umanım ki bu rakam hakikate daha yakın ve daha inandırıcı olur.

Sayımızı hesaplamak için temel olarak kullandığımız rakamlar, sürgünde ulaşılan memleketlerin topraklarına varıldığı zaman, oranın makamları tarafından sayılarak tesbit edilen rakamlardır. Memleketlerine sürülen insanların sayısı doğru bildirilmesi veya tesbit edilmesi gerekir, ki onları istismar etmek için bir fikir edinilsin. İyimserlikle diyelim, belki yerleşme imkanlarının temini, dediğimiz gibi işgücünün dağıtımı vs. gibi faktörler, bu rakamların aslına yakın olacağı düşüncesini verdi... Bu rakamları kullanmamızın bir temel sebebi de, toplu hale getirilen esirlerin sayımının daha kolay olmasından ileri gelir...

Mayıs 23, 1974 senesi yayınlanan New York Times gazetesinde, Özbekistana 1 Temmuz, 1944 te ulaşabilen Kırım Tatarlarının sayısını, Şubat 1968 tarihini taşıyan ve gizli olarak vasıflandırılan belgeler gereğince, 151 424 olarak gösterilmektedir. Bu rakamın Özbekistandaki dağılışı Sovyet dakumanları tarafından şöyle yapılmıştır:

The Disintegration of the SOVIET UNION

A STUDY IN THE RISE AND
TRIUMPH OF NATIONALISM

BEN FOWKES

Stalin and After

71

for crimes likely to be committed by some of their members. Germans were punished just for being German; the other nations were punished 'because they had assisted or intended to assist the Nazi invaders. The deportation of 700,000 Germans and the liquidation of the Volga German ASSR in September 1941 was a preventive measure already decided on in case of a war with Germany. The Chechens and the Ingush were also picked out for special treatment, in their case because of their tradition of anti-Russian resistance, which dated back to the eighteenth century, their tendency to desert from the Red Army on the approach of the Germans, and a revolt in the mountains of Chechnia, which lasted from 1940 until 1942. The Chechens did not collaborate with the Nazis, not least because they never occupied the area. They were deported in March 1944, and the Chechen-Ingush ASSR was abolished. The deportation of the others was a punishment for collaboration, actual, intended or presumed. Stalin did not waste time examining the evidence.

On 17 and 18 May 1944 194,000 Crimean Tatars were rounded up and deported to Central Asia and Kazakhstan. Many did not survive the journey.⁴² After Stalin's death they were rehabilitated, although they were not allowed to return to their ancestral homeland. The Crimean ASSR, abolished in 1944, was not restored until 1991. The Karachai

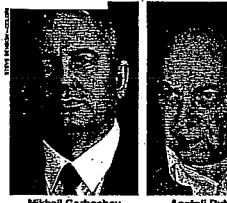
WORLD REPORT

Joseph Stalin

again the pernicious social legacy Stalin left the Soviet people. What Gorbachev faces is Stalinism, though not called that, as a constant political force.

Today, it appears in a highly centralized economy and rigid Communist Party discipline, in bureaucracy that permeates everyday life, and in fear of change. To the man in the street, Stalin savagely reinforced a centuries-old message: Decisions and orders come from the top; independence can get you killed. That is the mindset Gorbachev tries to change with his policy of glas-

“Only today is our society really beginning to overcome the heavy burden left by that dark epoch”
Soviet author Albnatov

Two weeks ago, the campaign that began as a key step in long-range reform became briefly an intensely human drama. Hundreds of Crimean Tatars appeared on the Kremlin doorstep to protest Stalin's 1944 evacuation of 300,000—accused of collaborating with the Nazis—to Central Asia. Their principal demand, return to their ancestral homeland, will not be granted. But they won a hearing instead of instant suppression, and that, until recently, would not have happened.

Filling “blank pages”
By attacking the Stalinist mentality, Gorbachev aims to energize a stagnating system. So far, he has used the campaign selectively, blaming Stalin for overcentralization and hoping to undermine the bureaucracy that feeds

Taşkent'e: 56 632
Semerkant'a: 31 540
Andican'a 19 630
Fergana'ya 16 039
Namangan'a 13 804
Kaşka Derya 10 171
Buhara 3 983

Toplam = 151 799

Bilinsin: New York Times'in
verdiği Rakam ile bu rakam arasında
151 799-151 424=375 fark vardır.

Sürgünden 56 sene sonra (2002 senesi) ise
milletin sayısı:

(2 senelik bir artış, sürgündeki kötü şartlar dolayısıyla,
göz önüne alınmamıştır):

Formule göre: $K_n = K(1 + P/100)$

-Burada: K_n (n= 56) sene sonra
toplam rakamı, P=senede artış yüzdesi,
(yüzde % 2 alınmıştır.)

hesaplandığında:

56

I. $K_n = 151424(1 + 2/100)$ ve bu
hesaplar neticesinde 56 sene sonra:

1. Özbekistanda $K_n = 458 991$ binin
üzerinde, Kırım Tatarının yaşmakta
olacağını hesaplamış oluruz. (Kırımı dönenler
dahil.)

Harb sonrası Kırım tatarlarının
sayısını tam hesaplamak için, harbe iştirak
eden askerlerimizin sayısını da bu rakama
ilâve etmemiz gerekir. Bu ise yine
tahminlere istinad edilmiş bir rakam olacak.

by Douglas Stanglin

U.S. NEWS & WORLD REPORT, Aug. 10, 1987

Yandaki vesikalardan da anlaşılacağı gibi bu rakamlar çeşitli yazarlar tarafından, çeşitli miktarlarda verilmiştir.

(Bizim arşivimizdeki malûmatlar gereğince, Sovyet ordusunda hizmet gören Kırım Tatar askerlerinin sayısı yaklaşık olarak ~ 70 000* civarındadır, bu rakama Kırım asıllı Tatar partizanlar dahil değildir. Harbte bu 70 000 yakın askerin tahminen 25 bini helâk olmuş ve 45 000 asker vatana dönemiye sürgündeki akrabalar yanına ulaşabilmişlerdir.)

СКОЛЬКО ЖЕ БЫЛО КРЫМСКИХ ТАТАР?

Из этого вопроса статистика точного ответа не дает. В школьных учебниках, написанных в 1939-1941 годах, пишется, что население Крыма по переписи 1939 года составляло 1127 тысяч человек, из них крымские татары составляли 560 тысяч, т.е. 50 процентов. Эти данные о количестве народа переданы в ХХИ веке ККС.

120-140 тыс. считать находившимися в рядах Красной армии, в трудармиях, погибших в партизанах, в подполье, угнанных в Германию, то количество высланных составляет около 440-420 тысяч. Выходит, цифра 422 тысячи соответствует действительности.

В известной книге «Наказанные народы» пишется, что 18 мая 1944 года высланы 422 тыс. крымских татар. После высылки все данные о крымских татарах искажаются. Стали утверждать, что их численность перед войной составляла не половину населения Крыма, а только 26 процентов; выслано крымских татар не 422 тысяч, а 185 тысяч человек.

Такие живые данные тогда нужны были Сталину, Берия и их приспешникам; сегодня же такие живые данные на руку шовинистам. Крыма, стараясь уменьшить количество крымских татар до минимума, чтобы говорить, что они всегда составляли этническое меньшинство. Живая цифра 185 тысяч, т.е. количества высланных крымских татар, легко доказывается переписью 1939 года. Другой вариант проверки: если в первые годы жизни на местах высылки от болезни, голода и других трудностей крымских татар умерло 46%, т.е. 85 тысяч (от 185 тысяч); в живых бы осталось 100 тысяч человек. В настоящее время количество всех крымских татар около полумиллиона. Стало быть численность крымских татар за 45-50-летнюю трудную жизнь в ссылке выросла более чем в 5 раз. Возможно ли это? Конечно нет. Стало быть цифра 185 тысяч не соответствует действительности. Если из 560 тысяч крымских татар

лишь 26 процентов всего населения Крыма доказываются переписью 1939 года, в нашей печати, к сожалению, часто фигурирует именно эта цифра. Мне кажется, что она повторяется механически. Чтобы не поддаться шовинистам, авторам публикаций следует пользоваться истинными данными о количестве крымских татар согласно переписи 1939 года.

Теперь немного аналогичных сведений из истории Крыма. После присоединения силой оружия Крыма к России в 1783 году, крымские татары (отбирая землю, скот, пуская слухи о насильном крещении) вынуждали к эмиграции. Каким бы массовым не был выезд крымских татар в другие страны, во Всероссийской переписи 1897 года зафиксировано, что большинство населения Крыма — 456.625 человек, т.е. 88 процентов — составляют крымские татары. К 1917 году когда выезд крымских татар в другие страны практически прекратился, крымские татары насчитывались 320000 человек.

Эвнер МАМБЕТОВ,
ветеран войны и труда,
с.Похаревка,
Джанкойского р-на.

-Birlik-

(*Enver Mambetov, 1999 senesi neşir olunan Kırım gazetasında, bu rakamı 120-140 000 olarak vermiştir. Şayet "Ben Fowkes'in" The Disintegration of the SOVIET UNION kitabının 71 sahifesinde yazdığı gibi (dakuman ilişiktir.) 1944 senesi sürgün edilen milletimizin sayısı 194 000 ise, o zaman bu rakam sürgün edilen milletimizin yüzde (60%) ellisinden fazladır ki, o zaman 120-140 000 rakamı hakikaten normalin üzerinde bir tahmindir.)

Özbekistana varıp çıkan 151 424 insanın üzerine harpten dönen 45 000 Tatar de katarak, (kabul edelim ki bu askerlerin cümlesi Özbekistana döndü), bir hesap yapacak olursak,

II. (151 424+45 000 asker)

$$K_n = 196424(1+2/100)$$

56 sene sonra Özbekistanda nüfusumuz:

~ 600 000 civarında olacak. Diger yerlere sürgün edilen milletimizin aynı şekilde istatistğini yaparsak:

2. Kırgızistada 87 000 üzerinde,
3. Tacikistanda ise 73 000 üstünde ve
4. Kafkasya ve diger eski sovyet ülkelerinde ise 100 000* Kırım Tatarları yaşamaktadır.

Bu neticeleri toplarsak:

Özbekistanda:-----	600 000
Kırgızistada:-----	87 000
Tacikistanda:-----	73 000
Kafkasya ve diğer	
Eski sovyet ülkelerinde:----	100 000
Toplam: 850 000	

Bu hesaplardan da anlaşılacağı gibi, şimdi eski sovyet topraklarında toplam olarak 800,000 civarında bir KIRIM TATARİ yaşamaktadır.

(*Bu rakama harpten önce Kırımdan sürgün edilen Tatarların, sayısı da dahil edilmiştir.)

SENE: 2003

SAYI: 7

Sahife: 73

M d H 545

Erhard Stöltzing

**Eine Weltmacht
zerbricht**

Nationalitäten und Religionen
in der UdSSR

Eichborn Verlag

3. Krimtataren

1944 gab es 250 000 Krimtataren, bei einer Gesamtbevölkerung der Krim von 780 000 Einwohnern. 1988 hatte die Krim 2,5 Millionen Einwohner, überwiegend Russen. Bis dahin waren 2 500 auf die Krim zurückgegriffen. Insgesamt lebten in der Sowjetunion 1989 - 268 739 Krimtataren, 1979 - 132 272. Der starke Anstieg resultiert nicht aus einer überdurchschnittlichen Geburtenrate, sondern daraus, daß die Diskriminierung allmählich bei und mehr Personen bereit sind, sich bei Volkszählungen als Krimtataren zu bekennen.

Das Schicksal der Krimtataren unterschied sich in wesentlichen Punkten von dem der übrigen Tataren. Mit dem Vertrag von Küstschük Kainardschi zwischen Istanbul und Moskau endete 1774 das osmanische Protektorat über das Chanat der Krimtataren. 1783 gliederte Katharina II. die Krim Rußland ein. Im Gegensatz zu ihrer toleranten Haltung gegenüber den Wolga-Tataren begann sie sofort mit einer massiven Russifizierung. Ihr Günstling, Fürst Potjomkin, begann damit, das fruchtbare Land zugunsten des russischen Adels zu beschlagnahmen. Andere Gebiete wurden herbeigerufenen russischen, aber auch deutschen, griechischen, bulgarischen und baltischen Neusiedlern übergeben. So wurden die Tataren in das unfruchtbare Innere der Halbinsel verdrängt, wo sie materiell und kulturell verarmten. Starke, immer wieder auflebende Emigrationswellen in die Türkei führten bis 1893 dazu, daß die Tataren trotz einer höheren Geburtenrate in die Minderheit gerieten. Ende des 19. Jahrhunderts befanden sich unter den 530 000 Einwohnern der Krim nur noch 187 000 Tataren.

Nicht zuletzt dank des Wirkens von Ismail Gasprinskij wirkte sich

Bundan da, 21 asrın başlarında, şu NETİCEye kolayca ulaşabiliriz: Şu anda, eski Sovyet topraklarında yaşayan 800 000 yakın Kırım Tatarının, ancak 250-300,000 Kırım topraklarına dönmüşlerdir. Kırımın şu andaki nüfus sayısı ise 3 milyona yaklaşmıştır. Bu rakamla milletimizin Kırımdaki mevcudunu mukayese edecek olursak, milletimizin kendi vatanımızda ancak yüzde 10-(12) ni teşkil ettiğine şahit oluruz. Bu ise iki elin 10 parmağının birisi eder. Yumruk olabilmek için de, beş parmağa sahip olmamız gerek. Bu ise sürgündeki ve diğer memleketlerde yaşayan milletimizin Ana Vatana dönmesi ile mümkündür.

Ana Vatana ise ne şekilde dönlür, Neden Dönülmeli? : Yukarıda sayısını 800 000 civarında tesbit ettiğimiz milletimizin sayısını 780 000 olarak kabul edersek, vatanımızda yaşayan 260 000 Kırım Tatarının bu rakamın 1/3 olduğunu görürüz. Geri kalan 2/3 ise halâ daha eski Sovyet topraklarında, gurbetlikte, yaşamaktadır. Oralarda yaşamakta olan vatandaşlarımızla temas ettiğimiz zaman, hepsinin vatana hemen vatana dönmek istediklerini, aradan yarım asırdan fazla bir zaman geçtiği halde, halâ daha vatan hasreliğinden bahsettiklerini duyarız. Büyük bir hasretlikle inliyen bizlerin bu haline ne çareler düşünüldüğünü bilecek kudrette değiliz. Zira Kırımda, veya diğer yerlerde olsun, yaşamakta olan milletimizin merkezi bir idareden idare edildiğini görüp olamıyoruz. Elbet, Kırımda bir sürü işler yapılıyor, Türkiyede haddinden fazla işler yapılıyor diye duyuyoruz... fakat netice olarak çıkardığımız sonuç milletimizin halâ daha 2/3 gurbette yaşamasıdır. Gelin bunun sebebini bir de dakumanlarla inceliyelim:

I. Умумий къаиделер

1-нджи мадде. Сайлавларнынъ эсаслары ве принципери.

1.1. Кырымтатар халкы Къурултайынынъ делегатлары Украина территориясында даимий суретте яшагъан кырымтатарлар ве оларнынъ къоранта азалары эм де рей берюв кунюндеже 18 яшны толдургъан, яшагъан ерине бакъмадан Украинанынъ гражданы олгъан кырымтатарлар тарафындан умумий, мусавий ве сербест сайлав укъукъынынъ эсасларында къарышыкъ (мажоритар-пропорциональ) система боюнджа гизли рей берюв ёпунен сайланалар.

1.2. Сайлав джерьяны делегатлыкъта намзетлерни сербест ве мусавий косътерюв, сайлав кампаниясыны отъкерювде ашкярлыкъ ве ачыкъ-

Kırım Tatar halkı kurultayına iştirâk ederek oy verecek olan delegeler, , Ukraina topraklarında yaşamakta olmaları gerekçesni Kurultayın NİZAMNESİNE eklemişler. Biz KIRIM TATAR HALK KURULTAYININ dünyada yaşamakta olan Kırım Tatarlarının temsilcisi olarak biliyoruz ve öyle olması da gerekir. Bu nizamnameyi hazırlayanların hangi maksada hizmet ettiklerini bilmiyorum ama, onlar Kırım Tatarı iseler ben de, bizler de Kırım Tatarıyız. Milletimizin mukadderatını tayinliyen kurumlarda, bir kırım tatarı olarak, hepimizin iştirâk etmesi gerekir. İlişikte yayınlanan Nizamname yanlış ve yersizdir. Milletimizin adını kullanarak faaliyet yapılıyorsa, bu yüzden de hüsnü kabul görüyorsak, bunda KırımTatar isminin çok büyük payesi vardır. Milletin ismini kullanarak şan-şeref, hüsnü-kabul görüyorsak, o milletin hakkını vermemiz gerekir! Vermediğimiz takdirde

2001 с. ноябрь 17

М. ДЖЕМИЛЕВНИНЪ ХАЛҚЫ IV КЪУРУ БИРИНДЖИ СЕССИЯСЫ

(Башы 3-; 4-нджи сифелерде).

Бу кучлер, шубесиз, бизге пек буюк зорлуклар кетирмелери мумкюн. Олар кырымтатар халкынын юридик акт-укыуларынын гъайрыдан тикленювине догърултылган къанунларнын къабул олунмасына къолларындан кельгени къадар аякъ чаладжакълар. Мухтариятнын парламенти ве идкраджлыкь структураларында кырымтатарларнын веякетлигине ёл бермемек, кечиреджек олсалар да, тек озонинь насылдыр маддий менфаатлары огърунда оларгъа хызмет этмеге ве озь халкынын веякетли органына къаршы чыкъмагъа разы олган адамларны кечирмек ичюн къолларындан кельген эр шейни япарлар. Аля даа сюргонлик ерлеринде булунган семетдешлеримиз, бизим агъыр вазиятимизни корип, ашыкъмамалары я да ватангъа къайтув фикринден затен вазгечмелери ичюн мында яшаган семетдешлеримизинь бусыз да агъыр олган яшайшыны даа зияде муреккеплеттирмеге тырышырлар. Чешит девлет структуралары, биринджи невбетте укыукъкорууджы органлар - милиция, прокуратура, СБУ, судлар, налог инспекциясы ве кырымтатарларгъа зээр пуськюрткен адамларнен толугъа хызметлер ярдымынен тедбиркарлыкь фаалиетине аякъ чалмакъ ве семетдешлеримизинь социаль вазиятини муреккеплеттирмек ичюн себепли ве себепсиз «тешкерювлер» ве «инспекциялар»ны тешкиятландырмагъа, озь халкындан узюльмеге истемеген, шимдилик мында шорбаджлыкь якъкан шовинистлерге хызмет этмеген кырымтатарлардан олган девлет хызметчилерининь итибарыны тюшюрмек, иштен бошатмакъ ве репрессияларгъа огъратмагъа тырышаджакълар.

Шовинистик ве коммунистик къуветлерининь незарет эткен информация васталарында, корюнеки, кырымтатар миллий арекети ве биринджи невбетте кырымтатарларнын веякетли органы - Кырымтатар халкынын Меджлисине къаршы душманджа тешвикъат девам этеджек. Лякин бу вазият не къадар девам этеджеги биринджи невбетте бизим озюмизге, бизим сиясий ве гражданылыкь активлигимизге, семетдешлеримизинь анылашып алып барган арекетлерине багълы оладжакь.

Бизим Миллий арекетимиз бойле кериджиликнинь къаршы турувына биринджи кере расткельмей. Миллий арекетимиз ярым асыр девамьында 20 асырнын энъ къуветли ве шиддетли режимине къаршы мувафакьиятнен курушти, шунунь ичюн бу режим къалымыларынын кученювлери, Кырымдаки чешит тюрюлю «грачларнын» ве оларнын Киевдеки аркъаларынын айкъырувлары ве багъырувлары, эльбет де, бизни къоркъузмайлар, шашмалатмазлар ве туткан ёлуьмьздан четке салмагъа меджбур этмезлер. Эм бизим шимдики вазиятимиз шуралар режиминдекине нисбетен бам-башкъалар.

Биринджиден, халкъмызынын эсас къысмы озь тутган топрагъындадыр, озь эвинде исе, белли олганы киби, диварларын да ярдым этелер.

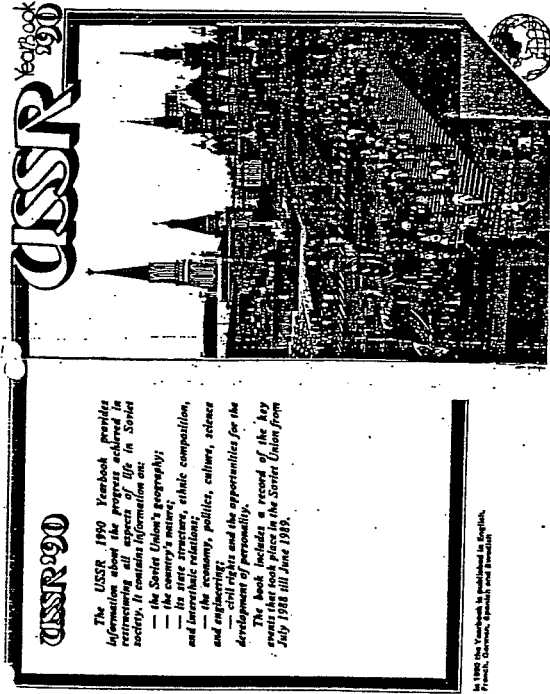
milletimize karşı haksızlık yapmış oluruz. Halbuki bizler haksızlığa karşı mücadele ediyoruz. Haksızlığa karşı mücadele edenler başkalarının hakkını yememeli! Bu temel prensiplere haykırıdır. Mantık, varsa eğer, bunu icap ettirir! Bu tarz Nizamnamelerin gelecek Kurultay toplantılarda kullanılmasını yasak edilmesi gerekir!.. Doğrusu da budur! Bu nizamname gereğince, yabancı diyarlarda yaşayan Kırimlılar, Kırim Tatarı değil! Onların da ana vatanları Kırim da değil mi?.. Öyle ise, Kurultayın Nizamnamesinin 1. maddesine neden bu şartlarla başlanılmış?.. “Ukrainada daimi surette yaşayan Qırım tatarları ve onların qorantası...” -denilmekte.

Bu nizamnameyi kabul edenlerin, gurbet elde yaşayan akrabaları, arkadaşlara veya tanıdıkları yok mu? Kurultay, Kırim Tatarlarının Kurultayı ise, dünyadaki bütün Kırim Tatarlarını davet etmesi ve kapsamı gerekmez mi! Eğer kapsamazsa o zaman sürgündeki Kırim tatarlarını Kırima kim getirecek, kimin vazifesi bu? Kırim Tatar Kurultayının vazifesi değil mi bu? Vazifemizi yapmadan başkalarının hakkını neden çiğniyoruz? Bu milletimize karşı büyük bir haksızlık değil mi? Vatandaşlar bu tarz mantıksız işleri bırakmanın zamanı çoktan geçti. Aklımızı başımıza toplıyalım, aksi halde milletimiz kayıp olur gider. İstegimiz bu ise devam edelim, fakat karşımızda akli başında insanları bulursak, sakın onları suçlamıyalım! Çünkü bu şartları yaratan bizleriz!..

Sonra IV Kurultayda hesap veriliyor konuşma yapılıyor. Konuşmayı bir daha beraberce okuyalım: “Alâ daha sürgünlik yerlerinde bulunğan (yaşağan) semetdeşlerimiz*, (vatandaşlarımız) bizim ağır vaziyetimizni körüp, aşiqmasınlar ya da vatanğa qaytuv fikrinden vazgeçmeleri...” gerektir,.. Manasını kullanmış. Vatandaşlarımız Kırima döndükleri takdirde orada yaşamakta olan Tatarların

* Semetdeşlerimiz, vatandaşlarımız olması gerekir. Zira SEMT(türkcede) Şehrin bir bölümü anlamına gelir.

durumunu zarlaştıracak imişler... Gelin şu "zorlaştıracaklar" kelimesini bir inceliyelim. Aceba neden Vatanlarına dönecek vatandaşlarımız, Kırım'da yaşayan kırımlıların durumlarını zorlaştıracak imişler?

Uzbekistan is situated in Soviet Central Asia between the Amu Darya and Syr Darya rivers, the Aral Sea and the slopes of Tien Shan mountains. Nature. The climate is distinctly

most developed industries are chemical and gas production, machine building, metalmaking and textile manufacturing. Cotton-picking combines are mainly made in Uzbekistan. The republic also produces and

Misal: geçenlerde New Yorkta yaşayan ve eskiden Sovyet sistemine karşı beraber çalıştığım bir ukrainalı arkadaşla telefon ettim. Konuşma sırasında bana: "Fikret duydun mu, Ukraina hükümeti, dálniyvostoktan (uzak doğudan) 200 000 ukrainalıyı, Ukrainaya taşıyacak!" -dedi. Birden bizim liderlerimizin, Yanı Dünya gazetesinin kaleme aldığı, fikirler zihnimden geçti. Kırımı dönecek Kırım Tatarları, Kırım'da yaşayan Tatar kardeşlerine, Kırımı dönmekle kötülük yapacaklarmış! Ukrainaya getirilmek istenen ukrainalılar millete kötülük etmiyor da, neden Kırım Tatarları Kırım'da yaşayan kardeşlerine kötülük yapacaklarmış?.. Nufusu 50 milyon olan Ukrainaya 200 bin ukrainalı gelmiş veya gelmemiş, bunun yüzdesi bile hesaplanamaz. Ama, 260 bin civarında Kırım Tatarı, Kırımı getirilirse gurbetten, bu rakam Kırım'da yaşayan milletimizin sayısını yüzde-yüz arttırmış olur. (Ki bu Beşik anlaşması gereğince, ve zamanın Ukraina lideri, başkan Kravçugunda Philadelfiyada konuştuğuna göre, normal bir fikidir. "Fakir Ukraina 260 bin Kırım Tatarını Kırımı getiremez!" -diyecekler, yukarıda Kırım Tatarlarının Kırımı dönmelerini istemiyen kişiler. Fakat Ukraina, 200 000 ukrainalıyı uzak doğudan Ukrainaya getirmek için fakir değil!.. Bunun, bence esas sebebi Kırım'da yaşayan vatandaşlarımızın zarar görecekleri değil de, Kurultayda, onların faaliyetlerine karşı olacakların sayısının çoğalması galiba? Zira,

sürgünde yaşamakta olan vatandaşlarımız vatanlarına dönmek istiyorlar, Meclisin düşüncesi ise, izah ettiğimiz gibi, onların vatana dönmeleri neticesinde, şimdi Kırım'da yaşayan vatandaşlarımıza zararı dokunacaklarıdır. Bu ise, büyük bir yanlış düşüncedir! Ukraina hükümeti Uzak-Doğuda yaşayan 200 000 ukrainalıyı, Ukrainaya getirmenin mümkün olduğunu düşünüyor da, biz neden 200 000 kırımtatarının vatana dönmelerinin bir problem olduğunu tekrarlıyoruz. Kısa zaman evvel vatanlarından sürülen 800 000 Kosovalı, akıllı mücadeleleri neticesinde

vatanlarına döndüler ve dünya etkârının yardımı ile yakılmış-yıkılmış ev ve vatanlarını yeniden kurdular. Ya Yahudiler, Habesistandan Adisababadan birkaç günün içinde binlerce yahudiyi İsraile taşıdılar. Bu misallerden de anlaşılacağı gibi, esarete yaşayan yarım milyon vatandaşımızın Kırıma dönüşü bir problem yaratmayacaktır bizlere! Yeter ki akıllı ve zamana uygun hareket edelim. Fakat, milletimizin Kurultay sözcüleri, kurultay üyelerinin karşısında, gurbette yaşayan vatandaşlarımızın, vatana gelmemelerini teklif ederlerse ve onlar da buna itiraz etmezlerse, aceba bu tarz düşünce ile hareket eden bir Kurultay toplumdan ne hayır gelir bizlere? Aceba, şimdiki Meclisimizin sayın üyeleri bu durumda neler düşünüyorlar? Bu merak edilecek bir soru. Bu tarz düşünceler, komünist sisteminde kullanılan prensiplerin bir devamıdır! Artık bu prensipleri kullanmıyalım sayın vatandaşlar! Kullandığımız takdirde, Kırım Tatarı değil, Kırımlı bile olamayız Kırımda, öz vatanımızda! Ruslar ruslar için, Ukrainerler ukrainerler için, diğer milletler kendi milletleri için çalışıyor. Aceba bizler kim için çalışıyoruz?.. Gidişatınız ve düşünceleriniz doğru yolda değil, milletimizin vatanımızda toplanması yolunda değil!..

**Sayın vatandaşlar! Bu fikir, bu tarz düşünceler çok yanlıştır!
“TOPRAK, ÜZERİNDE ANCAK MİLLET YAŞARSA, VATANDIR!”**

Büyük Türk şairi, Mehmet Akif Ersoy, şöyle der:

**Yumuşak başlı isem, kim demiş uysal koyunum,
Kesilir! Fakat, çekmeye gelmez boyunum.**

Evet, milletimiz çok kurban verdi ve halâ daha vermekte. Fakat, esarete boyun eğmedi ve yabancılara boynunu çektirmedi. Şimdi bu işi milletimize biz yaptırmaya çalışmalıyım!

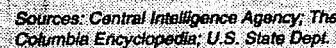
Sayın okurlar, Amerikadaki Kırım Tatar Milli Merkezimizin, bu zamana kadar milletimiz için yaptıkları, milli davamızla uğraşanlar tarafından, ister-istemez artık bilinmektedir. Milletimizin mevcudiyetini muhafaza etmesi, ancak ve ancak vatandaşlarımızın vatanımızda toplanması ile mümkündür. Bu bizim temel gayemiz ve birinci prensibimiz olmalıdır. Bu fikirde olmiyan insanların Kırım Tatarları davasına gerekli hizmet edeceklerine inanmıyoruz!. Şu anda bile bizim fikirde olmayan yolbaşçılarımız varsa, lütfen, milletimizin kurtuluşu olacak yolu seçsinler! Aksi halde Yunan filozofu kiralına dediği gibi biz de: “Gölge etmeniz! Başka ihsan istemeyiz sizden!” -deriz!

Umarım ki sesimiz, yakın zamanda millet işi ile uğraşan milliyetçilerimiz tarafından duyulur!

Fikret Yurter

GOVERNMENT The Government is dominated by former Communists, who came to power at the end of 1992 after many months of political violence, near anarchy and civil war. The Government is

ETHNIC GROUPS Tajik 62%, Uzbek

ART 15 702.6

Sahife: 78

Yazımızda, bu eser ve yazılardan da istifade ettik:

أحمد أوزنباşı

Ahmed Özenbaşlı

قريم فاجيماي
ياغوز
تاتار هيجه تلهري

Çarlık Hakimiyetinde

Kırım Facias

yahud

Tatar Hicretleri

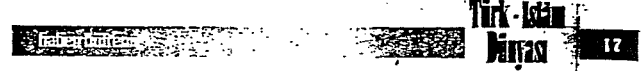
Addenda

1. Table of Ethnic Population of Kyrgyzstan

Nationality	Population (1989)	1989 as % of 1979	Percent of Total 1979	Percent of Total 1989
Total Popln of which:	3523	4258	120.9	100
Kyrgyz	1687	2230	132.2	47.9
Russians	912	917	100.5	25.9
Uzbeks	426	550	129.1	12.1
Ukrainians	109	108	98.8	3.1
Germans	101	101	100.2	2.8
Tatars	72	70	97.7	2.0
Kazakhs	27	37	136.0	0.8
Uygurs	30	37	123.3	0.8
Tajiks	23	34	144.4	0.7
Koreans	14	18	126.8	0.4
Azerbaijanis	17	16	91.7	0.5
Kurds	9.5	14	149.4	0.3
Belorussians	7.7	9.2	119.7	0.2
Jews	6.3	5.6	88.8	0.2
Other	81	111	137.0	2.3

Source: Data from State Committee for Statistics (Goskomstat), Moscow, May 1990.

2. Ethnic Kyrgyz Outside Kyrgyzstan (1989 Census)

ının derhal geri verilmesi ve yine bu kararname gereğince soy kırmını gerçekleştirenlerin de en ağır cezaya çarptırılmaları öngörülmektedir. Milletlerarası Nürlinberg yasanı (3. madde, 8 fıkrası) ise şöyle demektedir: "Ulusal költürel bütünlük gösteren, dil birliği içerisinde olan toplulukların sürgüne tabi tutulmaları dünya kimsesizliğine karşı işlenmiş bir insanlık suçudur." (Tasfekte 1970 senesinde Sovyetler Birliği tarafından ikinci defa mahkemeye çıkarılan Mustafa Cemiloglu 12-19 Ocak savunmasında bu yasanı hatırlamasına rağmen, Kırım Türklerinin haklarını savunması nedeniyle tekrar hapis cezasına çarptırılmıştır.)

Dünya tarihinin utança yazdığı "KARA GÜN" ünün oluştuğu 1944 yılına dönerek yaşanan acı gerçekleri görelim, hatırlayalım;

* Rus ve Dünya tarih kaynaklarına göre, II. Dünya Savaşı sırasında, 18 Mayıs 1944'e kadar Sovyet ordusunda 57.000 Kırım Türkü Almanlara karşı savaşırken can vermiştir. 18 Mayıs 1944 tarihinde ise 80.000 Kırım Türkü Sovyetler Birliği ordularında bizzat asker olarak bulunmaktadırlar. (Kırım'da süresinin yanında olan askerlik yapabilecek yaşta kişi sayısı sıfırdır. Tüm Sovyetler Birliği tarafından askere alınmıştır.)

* Sovyetler Birliği Hükümeti tarafından alınan bir karar gereği 18 Mayıs 1944 gecesi Kırım'daki tüm Türk köyleri Kızılordu askerleri tarafından sarılmış, şehirlerdeki tüm Kırım Türk evleri basılmış, çocuk çocuk, yaşlı, ihtiyar her bir Kırım Türkü 20 dakika içerisinde evlerinden çıkarılarak, meydan ve mezarlıklarda toplanmıştır.

* Eviden çıkmak istemeyenler derhal orada şehit edilmiş, toplananlar ise daha sabah ışıkları doğmadan yük ve hayvan vagonlarına üst üste istif edilmeye yüklenmişlerdir.

* Hınca hunc insan dolu yük vagonları sonu bilinmez meçhule (Orta Asya stepleri ve Sibirya'ya) doğru yol alırken, kilitli vagonlar Kızılordu askerlerinin keyfine göre iki veya üç günde bir açılmış, ölenler çıkarılmış, geriye kalanlar ise ölümleri daha acı yolculuklarına sürmüştür.

Türk yurdu YEŞİL KIRIM'ın elde

edilmesi ve müslüman Kırım Türklerinin yok edilmesi için oluşturulan büyük soykırım sırasında ortaya çıkan ve bugün gerek Rus gerekse dünya basınında ve tarihi kitaplarında yer alan istatistik sonuçlar şöyledir:

- Yük vagonlarına yüklenerek sürülen aile sayısı : 112.078 aile

- Yük vagonlarına yüklenerek sürülen insan sayısı : 423.100 kişi

- Yük vagonlarına yüklenerek sürülen çocuk sayısı : 200.000 çocuk

- Anne ve babalarından ayrılarak sürülen çocuk sayısı : 57.000 çocuk

- Sürülen kadın ve çocukların oranı : % 89.5

- Toplama, vagonları yüklemeye ve yolculuk sırasında ölenlerin sayısı : 195.471 kişi

- Sürgüne gönderilenlerin Kırım'da bırakıldıkları ve Sovyet Hükümeti tarafından el konulan para yetkünü (1961 kur değeri üzerinden) : 2 milyar 440.2 milyon ruble

- Sürgüne gönderilenlerin Kırım'da Kolhozlar'da kalan ve Sovyet Hükümetince el konulan mal varlıkların yetkünü : 1 milyar 400.5 milyon ruble

* Sürülen Kırım Türkleri Orta Asya steplerinde ve Sibirya'da yerleşim merkezlerinde uzak bölgelerde her hafta polis gözetimi ve denetimi altında kendi yaşamlarına, daha doğrusu ölümlerine terk edilmişlerdir. 1966 yılında Özbekistan'da yapılan bir anket çalışması; sürgün sonundaki Kırım Türklerinin sağ kalanlarının %46.2'sinde sürgün sonrası şehirlerden uzak, zorluk dolu yaşam koşulları nedeniyle iki yıl içerisinde ölmüş olduklarını göstermektedir.

Allah'a şükürler olsun ki bugün sağ kalan Kırım Türkleri öz vatanlarını Kırım'a dönmek ve yeniden "KIRIM TÜRK CUMHURİYETİ" Nİ KURMAK İÇİN MÜCADELE VERMEKTEDİRLER. (1996 sonu itibarıyla 280.000 Kırım Türkü öz vatanlarını Kırım'a dönmeyi başaramışlardır.

Rus polisi Puşkin'in Ağlayan Çayırı adı ile bir yazdığı çayırı.

**ASSOCIATION FOR THE
STUDY OF
NATIONALITIES** (Eurasia and Eastern Europe)

Year 4 No. 10

ANALYSIS OF CURRENT EVENTS

August, 1993

**Crimea in the Post-Soviet Order:
The Ethnic Dimension**

In addition to the monumental task of state-building associated with the collapse of the Soviet empire there have been profound problems in connection with ethnic minorities: that of the Russians, who have found themselves part of a no longer existent order against the wishes of ethnically distinct and often hostile successor states (the so-called "25 million question") and that of the nations without states, those groups for whom Soviet collapse has meant not self-determination but, in many cases, subjugation to a different authority. In both cases the ethnic minorities have moved to protect their rights in the post-Soviet order. Where one of the two exists, sharp ethnic conflict is possible. Where both may be found, the potential for crisis is greatly exacerbated. A clear example of the latter is Crimea.

Crimea has long been considered by Russian historical ideology part of the *rodina*, commonly referred to as the "land of Russian glory." Victories in wars against Turkey in the eighteenth century and incorporation of Crimea into the Russian empire gave Russians cause to consider the Crimean peninsula a "Russian one."¹ Stalin's deportation of the Crimean Tatars to Central Asia in 1944 and subsequent Soviet-organized Russian immigration into Crimea turned Russians into a majority: Crimea, which was officially an autonomous formation of Russia, had become *de facto* Russian territory. This abruptly changed in 1954, however, when Crimea was given to Ukraine by Khrushchev as a gift in recognition of the friendship between the two peoples (the Tatars passed unmentioned). From then on, Ukrainians, who had numbered few among the local population, also began moving in. A negligible portion of the population after their forcible deportation, the Crimean Tatars began to return to Crimea under Gorbachev's reforms.

Slowly at first, the migration increased markedly after the declaration of Ukraine's independence in August 1991. By the end of 1992, an estimated 210,000 Crimean Tatars (more than a third of all Crimean Tatars) were living in Crimea, making up about 8% of the total

¹ Ukrainian views differ. The national Ukrainian interpretation explains that early contacts with the Crimean Empire were not merely with Russian conquerors but also Ukrainians Cossacks. Crimea was therefore thought to be no more "Russian" than other parts of Ukraine. See, for example, Yaroslav Dashkevich, "Ukrainitsi v Krimu," *Sachkumist*, April 1992, pp. 96-104.

Correspondence and submissions (1,000 -1,500 words) to:
Professor Henry Huttenbach
Department of History
City College of New York
Convent Ave. at 138th Street
New York, NY 10031

1942

Senesi Akmescitte
Dom KRİSTİAN binasının
asılan ilânlar arasında
KIRIMDA
487 000 Kırım Tatarının
yaşadığını, buna, sayım
yapılamayan köylerdeki
Tatarların sayısının dahil
olmadığı yazılı idi.

Not: Dom Kristian binasında 47 batalyon barınmakta idi.
Bu ilânı 1942 senesi okuyan Seyitahmet BOZKURT'tu.

Tutanak, New York Mayıs, 1996 FKY

Remembering the deportation - SÜRGÜN

By Evgenia Mussuri, Post Staff Writer

SÜRGÜN - Deportation

Page 8 of 12

the Crimean Tatars who were sent to Uzbekistan (other deported groups, such as the Chechens and Ingush, were sent to Alma Ata, the capital of the Kazakh SSR(10)) who were then scattered throughout Eastern Uzbekistan, from the Fergana valley in the north to the deserts of the barren Kashga Darya Oblast (district) in the south. According to records sent to NKVD head Lavrenty Beria in June of 1944, the Crimean Tatars were settled in Uzbekistan in the following oblasts: Tashkent--56,632, Samarkand--31,540, Andijan--19,630, Fergana--16,039, Namangan--13,804, Kashga Darya--10,171, Bukhara--3,983.(11) Little or no preparations had been made in advance for the arrivees and most were forced to live in barracks outside factories, in dug outs, or huts. The death rate continued to rise at this time and as many as a third of the Crimean Tatars may have died during the resettlement period in special camps in Central Asia.

More than any other event, the removal of this small nation from a land it had come to define as its *natsional'naiia rodina* (national homeland) under the first two decades of Soviet rule and its *atavatan* (fatherland) on the eve of the Russian revolution has shaped this people's contemporary national identity. For several generations the Crimean Tatar people worked in the factories, mines and industrial centers of a Central Asian landscape that was in every way different from their peninsular homeland on the Black Sea.

From 1944 to 1957, the Crimean Tatars worked in Central Asia's cotton gulag or served as a helot class working in the many factories transported to Central Asia from European Russia to put them beyond the reach of the invading Germans. In 1957 new Soviet leader Khrushchev allowed the Crimean Tatars and other deported peoples to leave their hated *Spetskommandantskii*

KIRIM'da olasıım gelir!

Ne zaman bir KIRIM ezgisi duysam
Tarifsiz bir özlem dolar içime.
O gelincik tarlaları
Yemyeşil kırlar,
Sıcak bir davet gibi gönlüme
Çürüksu'dan, Salgır'dan
Serinlik sunar.
KIRIM'da olasıım gelir.

Ne zaman bir dost gelse KIRIM'dan
Bir coşku dolar içime.
Kalbim heyecanla çarpar,
Yüzlerce soru dizilir dilime...
Kim olursa olsun
Tanıdık, tanımadık
Hasretle sarılasım gelir.
KIRIM'da, vatanda olasıım gelir.

Ankara, Aralık 2002.
Dilâra Kırmıaylı.

Millî Davamıza Uzatılan Yardım Eli...

1976 senesi temeli atılan Millî Merkezimiz, şimdiye kadar sayısız faaliyetleri ile, Kırım Tatarları davasına küçümsenmeyecek katkılarda bulunmuştur. Bu başarının temelini, Kırım Tatarları davasına inanmış olan insanların bu çatı altında birleşmesinden ileri gelir. Fikret Yurter, Mehmet Sevdihar ve Mübeyyin Altan üçlüsü ile kurulan bu Merkez kısa zamanda beynelminel sahada ismini duyurmuş ve Kırım Tatarlarına yapılan haksızlıkları dünya efkârına duyurarak onların yardımlarını temin etmiştir. Zaman ilerleyince bu faaliyetlerin sayısı ve artmış ve faaliyet sahası da haddinden fazla genişlemiştir. Merkezi kuranlar ise, yaşlarının ilerlemesine bakmadan, gayretlerini arttırmış ve milletimiz vatana dönebilmeleri için ellerinden gelen gayretleri göstermişlerdir. Vatana dönebilen vatandaşlarımıza, akla gelmeyecek yardımlarda bulunmuşlar, milletimizin yarasını sarmak için ellerinden gelen yapmışlar ve hala daha yapmaya çalışmaktalar. Ve çalışmaya devam edeceğinden eminiz. Bizi üzen nokta, Vatanda ve vatan dışında kurulan teşkilâlarımızın, Kırım Tatarları davasını, gerçi bir şekilde yapamamalarıdır!.. Gün geçtikçe de bu yoldan uzaklaşıyorlar. Ne yazık ki, olgun bir görüşle, milletimizin vatana dönebilmeleri ile uğraşmıyorlar. Temelde ise bizim birinci gayemiz: milletimizin vatanda toplanması olmalıdır. Zira slagonumuz olan: **"Toprak, üzerinde millet yaşamazsa, vatan değildir!"** fikri, bir söylem değil, bir yaşantı hakikatidir! Bu deyiimi gerçekleştirecek bizler ve bizim aramızda yetişen ve bu davaya inanan gençlerimizdir... İşte bu davaya inana bir gencimizi size takdim etmekle -Millî Merkezimiz namına- şeref duyuyoruz. Bu gibi gençlere; - Millî Merkez olarak- kıymetli büyüğümüz Mehmet Sevdihar vefat ettikten sonra daha da fazla ihtiyaç duyduk. Umarız ki, bu kıymetli gencimizin camiamıza katılmasından milletimiz ziyadesi ile destek görür ve milletimiz yararına başarımız daha da artar. Bu gencimiz Mimar Yüksek Mühendisi Mustafa Şansaldır. O kendini şöyle tanıtıyor:

"1962 yılında Polatlı-Ankarada doğdum. İlk okulu Polatlıda, orta ve lise tahsilini Ankara'da tamamladım. 1986 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesin (Middle

East Technical University) mimarlık bölümünden "Master of Science" yüksek mühendislik derecesi ile mezun oldum. 1987-88 yıllarında İstanbul'da yedek subay olarak askerlik vazifesini yerine getirdim.

1988 yılında kurduğum serbest mimari ve taahhut bürosu ile profesyonel iş hayatına atıldım. Ankara belediyesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi, T.C. Ziraat Bankası gibi tanınmış kurumlara taahhut ve proje hizmetleri verdim. 1992

Mustafa Şansal

Körfez krizi ile beraber gelişen ekonomik kriz neticesi, Türkiye dışındaki işlerde çalışmaya başladım. Libya, Rusya, Çekoslovakya, Türkmenistanda inşaatlarda mimar olarak çalıştım. Halen Dallas-TX da bir inşaat firmasında proje dizayn işleri ile meşgulüm. 1998 yılında Ankara Sanayici ve İş Adamları Heyeti ile Çinde, Ticarî Anlaşmalar ve Sanayi Fuarı'na katıldım.

Meslegimin en zevkli yanı: yeni ülkeler ve yeni insanlar tanımak olmuştur. Bunda en büyük avantajım ise, öz lisanım olan Kırım tatarcasını bilmenin verdiği rahatlıktı. Türkmenistanda Türkmenlerle, Çinde tanıştığım Uyğurlar ile, Moskovada tanıştığım her Türk kavimden Türk ile Kırım-tatarcası ile, rahatlıkla, anlaşabildim. Libyada çalışırken, kısa dalğa rayolar ile, bulabildiğim her tatarcaya yakın yayınları, saatlerce dinlemeye çalıştım. Çekoslavakyada çalıştığım dönemde, Polonya tatarları hakkında geniş bilgi sahibi oldum.

Baba sülâlem Polatlının Tatlı-Kuyu köyünden Fırıncı lâkabı ile anılırdı, rahmetli Abdullah dedemin ve babamın mesleği gereği. Anne tarafım, Polatlı Karakuyu köyünden Özbay sülâlesi ise, çiftçilikle uğraşırdı...

1988-89 yılbaşı gecesi tanıştığım Ünver Sel özhalkım olan Kırım-Tatar kimliğimi anlamama öök büyük katkısı olmuştur. Biz Polatlıda hep Tatar çocuklarla konuşarak büyüdük. 1974 de Ankaraya taşındığımızda, çevredeki insanların bizi yabancı gözlerle bakıp "mahalleye Japonlar taşındı." -diye konuşmalarını anlayamamıştık.

1999 yılında Ünver Sel ile 4. Kurultaya katılmak üzere Kırma gittik. Burada Mustafa Cemil Kırmoğlu, Reşat Cemilev, Erecep Hayrettin gibi Kırım siyasî hayatının önde gelen isimleri ile tanıştım...

Dünyayı dolaştım, ata topraklarını görmeden ölmeyim diye; Kırımı yalı boyunca gezdik. Şükürler olsun, Hansarayda İkinci Namazı kılmak da nasib oldu.

Dallas'da çalışmaya başladığımda, folklor gurubu kurup kültürel faaliyetlerde bulunmak ve Kırımın adını duyurabilmek için çalışmalara başladık. Burada en büyük desteği Fikret Yurter Ağadan gördük. Bize, folklor kaseti istediğimizde, " Size folklorun özünü göndereyim" -deyip, değerli sanatçı Zülfira Asanova hanımı bize Kırım-Tatar folklorunu öğretmek ve burada tertiplenen festivalde gösteride bulunmak üzere Dallas'a gönderdi. Bu gösteriler, Dallas'daki Türk, Amerikalı ve Yahudi cemiyetlerinde yapılan gösterilerde büyük hayranlık uyandırdı.

Bizler San-Antonio, Dallas festivalleri gibi büyük organizasyonlarda Kırım Tatarları adını duyurmaya gayret ediyoruz...

Hayatta kendime çıkardığım en büyük ders, kalkınmanın eğitimle mümkün olduğudur! Bu hakikati kendi hayatımda uyguladım ve Polatlıda bir fırın işçisi olarak kalacak iken, Amerikada mimar olarak çalışıyor olmanın en önemli nedeni, aldığım eğitimidir! Bu ilkeden hareket ederek hayatımı KIRIM-Tatar balalarının en yüksek derecelerde edilmesine adadım!"

Kırım Tatar Millî Merkezine hoşgeldin Mustafa Şansal.

-Birlik-

BİRLİK

Об'єднання

NEW YORK

*Рустем МУЄДИН,
письменник, учасник бойових дій під час Другої світової війни.*

Переклав з кримськотатарської мови Данило КОНОНЕНКО.

ДОРОГА НА ТОЙ СВІТ

Оповідання

Мамбет, поринувши у спогади про далеке минуле, сам того не помічаючи, послабив віжки. Коні почали уповільнювати хід. Коли заскрипіли колеса воза, Мамбет, отямившись, почав шукати рукою батіг. Цвяхнув коней, озирнувся на вагітну дружину і чотирнадцятирічного сина Джепара, котрі, напівлежачи, спочивали на мішках з домашніми пожитками. "О, Боже..." - звівши погляд до неба, промовив Мамбет і глибоко зітхнув. Його душу гнітила велика образа. Це ж треба, відібрали землю, що залишилась йому в спадок від батька, спалили оселю і самого ледь не вбили ці російські окупанти. Тепер, як і інші співвітчизники, він змушений залишити рідні краї і шукати щастя на чужині.

- Чи ще далеко до Перекопа? - запитала Кешифе.

- Не знаю, любя. Хоча б засвітла переїхати той Перекоп, - відповів Мамбет. Він гадав, що коли проїдуть Перекопський перешийок, то там, за ним, вже буде безпечніше.

В душі Мамбета наростала тривога. Незважаючи на погожий, сонячний день, йому здавалось, що їдуть вони кудись в темін, у якусь невідомість. В пам'яті зринали епізод за епізодом з життя родини. Він пригадав трагедію, котра сталася кілька років тому з батьком і братом.

Вони, батько з братом Мамбета, йшли курною дорогою в сусіднє село. Їм назустріч верхи на конях їхали четверо російських козаків. Порівнявшись, козаки раптом накинулись на них з шомполами і нагайками. Батько й син кинулися урозтіч, але козаки наздоганяли їх і продовжували бити, демонструючи свою войовничість. Коли батько чи син під ударами знесилено падали, козаки збризкували їм обличчя водою з баклажки, наказували підводитися і втікати. Самі ж знову наздоганяли і, ніби змагаючись між собою, хто вправніший, продовжували шмагати втікачів нагайками.

Брат Мамбета незабаром унів і не мав сили, щоб підвестися. Тоді козаки заарканили його і поволокли дорогою. Помітивши, що тіло юнака було вже без ознак життя, вони розв'язали його і помчали собі геть.

Батько, лежачи на узбіччі дороги, бачив залишеного козаками сина, але зарадити йому чимось не було сил. Так вони порізно й пролежали кілька годин. На їхнє щастя, мимо їхав волами односілчанин, повантажив їх на гарбу і привіз додому. Але брат Мамбета був уже мертвий. А побитий батько лежав не підводячись і стогнав. Він через силу розповів сілчанам про трагедію, яка розігралася в степу. Через день після похорону сина, помер і батько, а за кілька днів не стало й матері: вона не перенесла такого сильного потрясіння.

Згадуючи про цей жахливий випадок, Мамбет просльозився. Втерши рукавом сльози, аби їх не помітили дружина й син, вийкнув на коней, замахнувся батою. Оглянувся назад. Син лежав на мішку з вівсом, а дружина сиділа, притулившись до вузлів, і стогнала. Щоразу, чуючи цей стогін вагітної Кешифе, Мамбета охоплювала тривога. Не дай Бог, якщо в неї розпочнуться пологи тут, в степу, та ще й уночі... Що він буде робити? Не дай Бог...

- І знову дорога, і знову нахлинули спогади.

Після того, як поховали матір, дядько, брат батька, забрав чотирнадцятирічного Мамбета до себе в сусіднє село. На той час у дядька самого було восьмеро дітей - п'ятеро дівчат і троє хлопчиків. Коли найменшому виповнився рік, - померла їхня мати. Всі турботи про сім'ю лягли на плечі батька і його старших дочок - одна була 1825 року народження, друга - 1827-го.

Сім'я жила в нестатках. За такого становища кожен рот видається зайвим. Хоча Мамбет в міру своїх сил і допомагав дядькові, його ж дітям здавалось, що він задарма їсть їхній хліб...

Через два роки, як Мамбету виповнилось шістнадцять, дядько оженив його на ровесниці Кешифе і виправдав молодят в батьківську хату. Мамбет підправив її, і стали вони з дружиною жити в ній. Навесні Мамбет домовився з сусідом - власником волів і плуга, що той допоможе йому зорати клапчик землі. Сусід пообіцяв це зробити після того, як закінчить оранку свого поля. Але нетерплячий Мамбет вирішив вручну скопати трохи городу, аби сусідська послуга обійшлась йому дешевше. Він узяв лопату і пішов на свою ділянку. Та не встиг перекинути й з десяток лопат землі, як до нього верхи на коні примчав російський козак.

- Ти чому це копаєш чужу землю? - закричав він на Мамбета, розмахуючи перед його обличчям нагайкою.

- Чому чужу? Адже це земля мого батька.

- А в тебе є документ про те, що це земля твого батька? - невгавав козак.

Мамбет почувався безсилим щось заперечити, бо й справді, коли дядько після смерті батьків забрав його до себе, то ні про який документ не думали. Забили дошками вікна і двері хатини - та й поїхали...

- Якщо мені не вірите, то запитайте в людей. Ця ділянка належала моєму батькові...

- А де твій батько? - запитав козак.

- В могилі...

- Якщо ти не хочеш потрапити туди ж, - забирайся звідси геть. Ця земля належить Петру Юхимовичу. Якщо на ній у тебе нема документа, - то щоб ноги твоєї тут і близько не було! - гукнув козак услід Мамбету.

Мамбет зрозумів, що, втративши документ, втратив і землю. Він почав найматись на роботу до заможних сільчан.

В 1847 році Кешифе народила сина. Радості не було меж: гадали, виросте батькові добрий помічник, заживуть краще... Але раділі недовго. Їхня хатина чомусь раптом почала заважати Петру Юхимовичу. Він прислав гінця до Мамбета з пропозицією, аби той її продав. Після того, як Мамбет відмовився продати йому хату, Петро Юхимович заявив, що, мовляв, ця земля - його власність і він в будь-який час на законних підставах прожене Мамбета із села.

Почувши про ці погрози поміщика, до Мамбета прийшов старий односільчанин і порадив:

- Синку, ці безбожники усіма силами намагаються вижити нас із рідної землі. Якщо він загорівся бажанням привласнити чийось землю - обов'язково відбере. Усі закони на їхньому боці. Ось у Керима він купував п'яту частину землі, а коли оформляв документи, привласнив половину. Як не намагався Керим поправити цю несправедливість, нічого не добився. Хіба виклює ворон ворону око? Поки цей бузувір пропонує викупити у тебе ділянку - продай, бери, скільки дасть, і їдь в інше місце. Інакше він тебе прожене і не заплатить жодної копійки.

Порадившись з дружиною, Мамбет вирішив продати свою ділянку цьому глигасві. Зійшлись на тому, що Петро Юхимович дасть Мамбету пару коней і віз, а Мамбет пообіцяв залишити село і ніколи більше сюди не повертатись.

Повантаживши на віз сакі-такі свої пожитки, Мамбет з дружиною вирушили в село, де до заміжжя жила Кешифе...

Сонце вже ховалося за горизонт, коли перед возом, як з-під землі, виріс якийсь козак і, ухопивши за вуздечку коня, скомандував: "Тпр-у, приїхали". Ще двоє козаків, тримаючи рушніці наготові, стояли обіруч воза. Мамбет зрозумів, що доїхали до Перекопської застави, де зазвичай служать українські козаки. Той, що зупинив коней, перевірів речі на возі і поцікавився, куди вони їдуть. Але Мамбет нічого не розумів про, що його запитують, і на кожне запитання відповідав: "Незнай". Він мімікою і жестами рук пояснив, що дружина вагітна, син хворий, з харчів мають трохи яблук, цибулю, кілька коржів та півмішка борошна. Козаки запропонували Мамбету переночувати біля них, але той вирішив їхати далі.

Мамбет цвяхнув батоги до коней, але не проїхав і сотню метрів, як козак, котрий розпитував його, погукав і наказав зупинитись. Коли віз зупинився, козак обернувся в бік балагана, що стояв за дорогою, і голосно гукнув: "Грицьку!" Звідти вийшов другий козак. Після того, як вони про щось перемовились між собою, один з них знову побіг до балагана і виніс звідти півхлібини і шматок сала. Козак подав усе це Мамбету, але Кешифе, як тільки-но

побачила сало, відразу ж гидливо відвернулася, а Мамбет, замахав руками, показуючи, що не візьме. Козак розгнівався і, показуючи то на хворого сина, то на вагітну дружину, сказав, що коли вони не поїдять сала з хлібом, то помруть. І хоч як не відмовлявся Мамбет, козак, поклавши хліб і сало на віз, скомандував, аби їхали собі з Богом далі.

Відїхавши від козаків на таку відстань, коли ті вже їх не могли побачити, Мамбет зупинив коней. Відрізавши шкоринку, на якій лежало сало, Мамбет прикопав усе це за дорогою в ямі.

- Хоч і козак, а хліб з салом дав, - здивувалась Кешифе.

- Ці не такі козаки, як ті, котрі господарюють там у нас. Ці - українські, - пояснив Мамбет.

- Анумо скуштуємо їхнього хліба, - і почав відламувати шматочки, примовляючи: - Між українськими і російськими козаками велика різниця...

Повечеряли хлібом з яблуками, запили водою і рушили далі - в темінє степу. Але незабаром Мамбет зупинив віз.

- Скоро наш Крим закінчиться. Ще одну ніч поспимо на рідній землі, - мовив дружині. - Невідомо, чи ще колись повернемося сюди...

Кешифе мовчала. Вона відчувала, що будь-якої хвилини можуть розпочатися пологи, і не уявляла собі, що буде, якщо це трапиться у нічному степу. Мамбет, розпрягши і стриноживши коней, пустив їх на пашу. Уклалися спати.

Удосвіта Кешифе пронизливо закричала: "Мамо... Мамочко!..." Мамбет в одну мить опинився біля дружини.

- Що трапилось, люба? Що треба? Чим допомогти тобі?

- Ой, Мамбете!.. Що ж ти зробиш? Ой, мамочко... - Кешифе скрутилась від болю, але за якусь мить заспокоїлась. А Мамбет від безпорадності, не знаючи, що робити, присів навпочіпки і, відвернувшись від дружини, заплакав. Через деякий час трохи заспокоївся.

- Як почуваш себе? - запитав у дружини.

- Слава Богу... Слава Богу... - промовила Кешифе.

- Сонце зійшло, поїдемо далі?

- Авжеж. Раніше виїдемо - раніше приїдемо...

Мамбет запряг коней, і віз знову покотився курною дорогою. Сонце піднімалося все вище й вище, зігріваючи нахолоду за ніч землю.

Високо вгорі виводили свої мелодії жайворонки, і Мамбет, заколиханий возом, знову поринув у спогади.

...В 1854 році, коли в Севастополі йшла війна, Мамбет на своєму возі повертався додому з Бахчисарая. По дорозі його зупинили військові. Офіцер йому щось говорив, але він нічого не розумів. Перекладач пояснив, що він мусить повезти в Севастополь якийсь вантаж, а звідти забрати поранених солдатів і доставити в Сімферополь. Мамбет під різними причинами почав відмовлятися, але марно: врешті-решт він змушений був виконувати наказ військових.

Коли сімох поранених Мамбет привіз в госпіталь Сімферополя, троє з них були вже мертві. Російські верхові козаки, котрі прийшли допомагати санітарам переносити поранених в шпиталь, дізнавшись про померлих, з кулаками накинулись на Мамбета, звинувачуючи, що це він убив російських солдатів. Якби на крики тоді не вийшов з приміщення лікар - літній чоловік в окулярах і в білому халаті та не вгамував і не прогнав козаків, вони, напевно, забили б Мамбета до смерті. Лікар допоміг підвестися побитому візникові і вручив йому якийсь папірець. Після жорстоких побоїв Мамбет ледь дістався додому і майже три місяці пролежав у постелі.

Ще й зараз іноді всередині починаються такі кольки, що аж криком кричав би...

Відриваючись від тяжких спогадів, Мамбет озирнувся на дружину й сина.

- Ви ще не зголодніли? Може, зупинимось та щось поїмо, - звернувся до них.

Дружина промовчала, а син, дивляючись в далечінь, мовив:

- Якись вершники їдуть.

- Дорога на те й дорога, щоб по ній хтось їхав, - відповів Мамбет. - Цікаво, хто такі? У цих безкрайніх просторах так і хочеться бачити людей.

Кешифе запропонувала:

- Нехай вони проїдуть, тоді й поїмо.

Вісім російських козаків, котрі їхали назустріч, оточили віз і зупинили його. На одному коні сиділи двоє козаків. Один з них зістрибнув на землю і почав розпрягати з Мамбетового воза

кращого на вигляд коня.

- Гей, що ти робиш? - погукав по-своєму Мамбет і підійшов до козака. Той несподівано так сильно стусонув Мамбета в живіт, що у нього потемніло в очах.

Помітивши, як козак ударив батька, Джепар зістрибнув з воза і хотів зубами вчепитися в руку кривдника, але той ударом ноги відкинув його вбік. Опритомнівши, Мамбет зі злостью дав ляпаса козаку. Відразу ж кілька вершників, зістрибнувши з коней, почали гамселити Мамбета, який невдовзі знову втратив свідомість. Скільки минуло часу - не відомо. Коли Мамбет розплющив очі і спробував пригадати, що трапилось, до нього ніби здалеку долинуло голосіння Кешифе. Він хотів підвестися на ноги, але тіло не слухалося. З великим зусиллям повернув закривавлену голову в той бік, звідки долинали волення дружини. Кешифе в агонії благала: "До-по-мо-жіть!" Ридючи біля неї, син все повторював: "Мамо, мамочко-о".

Мамбет його бачить і чує, але встати і підійти не може.

- Йди... йди сюди синку, - промовляє ледь чути.

Хлопець почав допомагати йому встати на ноги.

- У мамі щось дуже болить, - промовив крізь сльози.

- Минеться... Все скоро минеться... - промовив Мамбет, намагаючись заспокоїти сина.

І, справді, благання про допомогу припинилися. "Бог пожалів. Бог допоміг", - подумав

Мамбет.

Нарешті, зібравши всі сили, з допомогою сина він устав на ноги і, ледве переступаючи, наблизився до воза. Мамбет не встиг навіть запитати, як вона себе почуває. Та в цьому вже не було потреби. Дружина не виявляла жодних ознак життя...

Заливаючись сльозами, батько й син викопали яму і поховали найдорожчу людину. Коли сіли на віз, запряжений одним конем, щоб продовжити свій шлях далі, Джепар зістрибнув на землю і кинувся до свіжої могилки матері. Він припав до неї і заривав ще дужче.

- Ні, я не поїду, я залишусь з мамою! - кричав він.

Мамбет, і сам плачучи, почав пояснювати синові, що з покійниками не лишаються. Але Джепар не міг заспокоїтися. Уже на возі, не відриваючи погляду від могилки матері, примовляв: "Мамочко, я до тебе обов'язково приїду, ми будемо разом".

Іхали одним конем повільніше, а тому навіть з настанням темноти продовжували навестувати шлях. Зголоднівши, Мамбет запитав у сина:

- Зупинимось на вечерю, чи на ходу поїмо?

- Я їсти не хочу - спати хочу, - сказав син і приліг там, де зазвичай лежала мати.

Опівночі, коли дорогу стало важко розрізнити, Мамбет вирішив перепочити. А рано-вранці, як тільки-но зійшло сонце, запряг коня і повільно рушив далі. Захотілось їсти. Він відламав шматочок коржа і почав жувати. Кинувши погляд на сина, подумав: "Напевне, стомився. Таке пережить потрясіння! Нехай поспить. Прокинеться - поїсть". Залишившись наодинці зі своїми думками, подумав: "Для чого ж народжуються люди на білий світ?" Але відповіді не знайшов.

Коли сонце стало припікати, Мамбет захвилювався, що син так довго спить. Він зупинив коня і вирішив розбудити хлопця.

- Джепаре, - покликав він тихо, але син мовчав. Мамбет покликав голосніше - той не відгукнувся. Стривожившись, наблизився до сина і побачив бліде, без кровинки, обличчя і закипілу кров на губах і щоді. Зрозумів, що син помер і навіть уже встиг захолоннути.

Мамбет ліг поруч з його тілом, обійняв і дав волю сльозам. "Синок... Синочку, і ти залишив мене..." Підвів погляд до неба: "О, Боже! Що я тепер буду робити? Кому я потрібен? Забери й мене до дружини і сина, не розлучай мене з ними. Молю тебе, Боже!"

Мамбет ридав, рвав від безсилля і розпачу на собі волосся. Однак, якою б тяжкою не була втрата, треба було їхати далі. І він рушив...

Мамбет вже не знав про що й думати. Перед очима стояли образи дружини і сина. Серце стискалося в грудях від непоправної втрати найрідніших йому людей. "О, Боже, чому ж цим бідним татарам ти дав таку гірку долю?" - глибоко зітхав він.

Раптово Мамбет відчув у грудях різкий біль - його нудило. Він кинув віжки і приліг на возі. Кінь, відчувши волю, звернув з дороги і попрямував в степ. Через якийсь час колесо воза вдарилося об якийсь камінь і кінь зупинився. Можливо, від цього удару Мамбету здалося, що у нього всередині щось обірвалось. "Боже! В кого ж я повинен просити про допомогу?" - видихнув тяжко він і замовк на віки вічні. Його очі лишилися відкритими. Тільки легенький вітерець, що розгулював по степу, намагався закрити їх назавжди.

Ось так приречена сім'я з трьох осіб у пошуках спокійного людського життя вийшла на шлях еміграції, але потрапила на шлях до потойбічного світу. Нехай же Бог буде милостивим до таких людей і прийме до себе душі цих безгрішників. Амінь.

-Birlik-

EINIGKEIT

-2003-

Verlierer hervor, zumal gleichzeitig das Osmanische Reich schwächer wurde. Nachdem Letzteres nämlich in den russisch-türkischen Kriegen von 1768 bis 1774 unterlegen gewesen war, musste es das Krim-Khanat im Jahre des Kriegsendes in die Unabhängigkeit entlassen. Der Weg zur Eroberung und Annexion der Halbinsel im Schwarzen Meer durch Katharina II. war somit geebnet. August von Haxthausen, ein ausländischer Beobachter Russlands im 19. Jh., beschrieb die Einverleibung der schutzlosen Krim im Jahre 1783 als "an act of vengeance against the last empire of the Tatars, who had enslaved Russia for so long."¹

Über die Bevölkerungszahl der Krimtataren zum Zeitpunkt der Annexion findet man in der Literatur sehr unterschiedliche Angaben, von rund einer halben Million ausgehend bis zweieinhalb Millionen.² Aufgrund der Emigrationszahlen von 1783 bis 1902 bzw. 1918 (s. Kapitel 1.3, S. 11) kann man aber davon ausgehen, dass bereits zum Zeitpunkt der Annexion über eine Million Krimtataren auf der Halbinsel lebten.

Die Unterwerfung rief einerseits einen ersten Massenexodus³ der Krimtataren vornehmlich in das Gebiet der heutigen Türkei hervor, zu welchem sie ethnische, religiöse und historische Verbindungen besaßen. Andererseits bemühte sich das zaristische Regime um die Kolonisierung der Krim durch Ostslawen. Die fruchtbarsten Gebiete an der Südküste wurden konfisziert, um sie teils an hohe Offiziere, teils an Siedler, welche in grosser Zahl auf die Krim kamen, abzugeben. Die Krimtataren, in die trockene Steppenregion und in die Höhenzüge der Halbinsel verdrängt, verarmten deshalb in zunehmendem Masse. Diese Verschlechterung der materiellen Situation war fortan bei der Entscheidung für oder gegen eine Emigration (s. Kapitel 1.3) ein wesentlicher Faktor. Krimtataren und Historiker sind sich darin einig, dass mit der Annexion die Unterdrückung und Verfolgung der auf der Krim Zurückgebliebenen ihren Anfang nahmen.

¹ Von Haxthausen, *Studies on the Interior of Russia*, Chicago und London 1972, S. 308 (zitiert aus: Kreindler, S. 388)

² Wilson plädiert für eine halbe Million (S. 6), Grobe-Hagel für ungefähr eine Million (S. 166), Kirimal für anderthalb Millionen (*The Crimean Tatars*, S. 75; die Zahlenangabe entnahm er aus: Roskoschny. Herman, *Russland, Land und Leute*, Bd. 1, Leipzig 1930) und die Krimtataren selbst für zweieinhalb Millionen (*Statement of the representative of Mejlis of the Crimean Tatar People*, S. 1).

³ Nach Angabe von Fisher (*The Crimean Tatars*, S. 78) sollen bis 1789 20'000 bis 30'000, gemäss dem Artikel über die ASSR Krim in der ersten Auflage der Grossen Sowjetenzyklopädie (*Bol'shaja Sovetskaja Ėnciklopedija* (Tom 35, 1937), S. 308) und Grobe-Hagel (S. 166) bis 1790 etwa 300'000, gemäss Wilson (S. 6) bis 1791 100'000 sowie gemäss Wosgrin bis 1792 ebenfalls 100'000 Krimtataren ausgewandert sein (Wosgrin, S. 290 und 298; die Zahl entnahm er aus: Markevič, A.I., *Perecelenija krymskich tatar v Turciju v svjazi s dviženiem nacele-nija v Krymu*, *Izvestija AN SSSR, Otdel gumanitarnych nauk*, 1928, S. 389). Interessanterweise wird die hohe Zahlenangabe aus der Grossen Sowjetenzyklopädie, welche aufgrund der Herkunft des Textes mit Vorsicht interpretiert werden muss, von Grobe-Hagel bekräftigt. Sheehy und Lemerrier-Quelquejay sind entgegen der eben aufgeführten Autoren der Meinung, die erste grosse Emigration beginne erst 1792 als Reaktion auf die osmanische Anerkennung der Eingliederung der Krim durch Russland im Januar des genannten Jahres (Lemerrier-Quelquejay, S. 18; Sheehy (1973), S. 8).

1.3 Russifizierungspolitik und fortwährende Auswanderung

Nach der Eroberung ihrer Heimat mussten die Krimtataren im 19. Jh. eine tiefgreifende Russifizierung über sich ergehen lassen. Die Regierung in St. Petersburg liquidierte alle politischen, gerichtlichen und schulischen Institutionen auf der Halbinsel. Auch zeigte sie keinerlei Respekt vor der Architektur der Krimtataren: Ihre Bauten wurden als Erinnerung an eine rückständige und unzivilisierte Periode empfunden und demzufolge auf der ganzen Halbinsel zerstört. Eine Ausnahme bildeten lediglich die Gebäude Bachtschissarais, Zentrum krimtatarischer Zivilisation und Hauptstadt des einstigen Khanats. Russlands neues Territorium wurde in Tawrida, den antiken griechischen Namen des Landes (Taurien), umbenannt; ebenso ersetzte man krimtatarische Ortsnamen durch griechische¹. Hingegen behandelte man die krimtatarische Oberschicht als Teil der russischen Aristokratie, so dass sie in den Genuss derselben Rechte und Privilegien kam. Hinter diesem Entgegenkommen verbarg sich die Absicht, ihre Loyalität zu gewinnen. Ausserdem wurde die von Katharina der Grossen eingeführte aufgeklärte Politik gegenüber dem Islam beibehalten und auf religiöse Verfolgung verzichtet. Trotzdem ging die Zahl der Moscheen kontinuierlich zurück.

Obwohl sich unter diesen Bedingungen die Aufrechterhaltung der eigenen Kultur sehr schwierig gestaltete, beugten sich nur wenige Krimtataren den russischen Assimilationsmassnahmen. Diesen Äusserungen Fishers² stellt Nekritsch³ die Behauptung entgegen, die Krimtataren hätten sich gegenüber dem russischen Staat höchst loyal verhalten, trotz einiger Verfolgungen durch zaristische Verwalter. Der Aussage dieses russischen Historikers, welcher 1976 auswanderte, um sein Werk veröffentlichen zu können und welcher nicht weiter ausführt, worin diese Loyalität bestanden hat, ist meiner Meinung nach mit Skepsis zu begegnen. Diese Skepsis wird verstärkt, wenn man die weitere Auseinandersetzung der Krimtataren mit der russischen Herrschaft verfolgt.

Der Krimkrieg, welcher von 1853 bis 1856 stattfand, war Auslöser für die zweite Massenauswanderung dieses Volkes. Obwohl die Krimtataren nicht am Krieg teilnahmen, war ihre Sympathie für das Osmanische Reich offensichtlich. Aus Angst vor Repressalien und Hunger verliessen sie in den Jahren während des Krieges und bis in die

¹ Diese wurden teilweise bis heute beibehalten (z.B. Simferopol). Auf die Gründe für die Bevorzugung griechischer vor russischen Namen wird in der Literatur nicht eingegangen.

² The Crimean Tatars, S. 94; The Crimean Tatars, the USSR, and Turkey, S. 5

³ Nekrich, S. 13

60er Jahre hinein hunderte von Dörfern.¹ Ausserdem veranlasste der Krimkrieg die Regierung dazu, in Bezug auf dieses Volk besondere Massnahmen zu ergreifen. Im Artikel über die ASSR Krim in der ersten Auflage der Grossen Sowjetenzyklopädie steht, dass aufgrund krimtatarischer "Spionageakte" der Zar 1854 befohlen habe, "alle Einwohner mohammedanischen Glaubens von den Küstengebieten ins Landesinnere Russlands umzusiedeln."² Nachdem sich die Umsetzung dieses Befehls als zu aufwendig herausgestellt hatte, verschleppte man nur die Einwohner einiger Dörfer zwangsweise in die Kursk-Region. Durch die Massenauswanderung der Krimtataren aber wurde das ursprüngliche Vorhaben des Zaren ohne sein Zutun zu einem grossen Teil Wirklichkeit.

Nach dem verlorenen Krimkrieg seien die Krimtataren - so berichtet Nekrich³ - durch den Vorwurf der Unterstützung des Osmanischen Reiches zu Sündenböcken gestempelt worden, so dass man 100'000 von ihnen aus ihrem Heimatland vertrieben habe. Durch diesen Vorwurf nicht nur in Verbindung mit dem Krimkrieg, sondern auch mit anderen Kriegen, in welchen sich Russland und das Osmanische Reich gegenübergestanden hätten, konstatiert er⁴, sei das Stereotyp des Krimtataren als Feind Russlands und Agent der Türkei entstanden.

Weitere Emigrationsschübe sind in den 1870er Jahren sowie zwischen 1891-1902 zu verzeichnen. Von der Eroberung der Krim durch Russland 1783 bis zum Jahre 1902 verliessen zwischen einer und 1,2 Millionen⁵ Krimtataren ihre Heimat. Gemäss der ersten grossen russischen Volkszählung von 1897 wohnten in diesem Jahr nur noch 188'000 Krimtataren auf der Halbinsel, was rund einem Drittel der Gesamtbevölkerung entsprach; Russen und Ukrainer machten zu dieser Zeit bereits 45% aus.⁶ Die Auswanderung setzte sich bis zum Revolutionsjahr 1917 fort. Von 1783 bis 1918 emigrierten insgesamt, so wird geschätzt, etwa zwei Millionen Krimtataren in das Gebiet der heutigen Türkei, rund 80'000 nach Rumänien und etwas weniger nach Bulgarien.⁷

¹ Wilson spricht von 100'000 bis 150'000 krimtatarischen Auswanderern in den 50er Jahren (S. 6). Der Artikel über die ASSR Krim in der ersten Auflage der Grossen Sowjetenzyklopädie führt 141'667 registrierte Emigranten in den Jahren 1860 bis 1962 auf, wobei die effektive Zahl viel höher sei (Bol'saja Sovetskaja Ėnciklopedija (Tom 35, 1937), S. 308). Grobe-Hägel (S. 166) und Kolarz (S. 110) schätzen, dass in den Jahren 1950 bis 1963 etwa 150'000 Krimtataren aus ihrer Heimat flohen. Nach Simon (Die nationale Bewegung der Krimtataren, Teil I, S. 7) sollen es von 1860 bis 1963 über 130'000, nach Lemerrier-Quelquejay (S. 19) knapp 90'000 gewesen sein.

² Bol'saja Sovetskaja Ėnciklopedija (Tom 35, 1937), S. 308 (übersetzt aus dem Russischen)

³ Nekrich, S. 106

⁴ Ebd., S. 169

⁵ Gasprinski, Ismail, Muhacerei muntazama, in: Türk Yurdu, 2. Aufl., Istanbul, S. 706-713 (zitiert aus: Kirimal, The Crimean Tatars, S. 75)

⁶ Zahlen zitiert aus: Sheehy (1973), S. 8

⁷ Sheehy (1973), S. 35 (Fussnote Nr. 5)

Unsere Bestrebungen hat sich gelohnt:

Bitte, siehe die Anlage in englische Sprache:

BUNDESMINISTERIUM
FÜR SOZIALE SICHERHEIT UND GENERATIONEN

Herrn
Dipl.-Ing. Fikret K. Yurter
The National Center of Crimean Tatars
24 Greene Drive
Commack New York
11725
USA

GZ: 24.105/6-4/2002

Wien, 20. November 2002

Betreff: Anträge auf Entschädigung wegen Zwangsarbeit.

Sehr geehrter Herr Diplomingenieur!

Das Bundesministerium für soziale Sicherheit und Generationen beehrt sich mitzuteilen, dass Ihr Schreiben vom 23.10.2002 samt allen Beilagen an den Österreichischen Versöhnungsfonds, Postfach 44, A-1011 Wien zur gefälligen weiteren Veranlassung weitergeleitet wurde.

Die website des Versöhnungsfonds lautet:
www.versoehnungsfonds.at

Mit freundlichen Grüßen
Für den Bundesminister:
Dr. Bernhard SPIEGEL

Für die Richtigkeit
der Ausfertigung:

Sektion II/B/4, Auskunft: Christoph PRAMHAS, DW 6344
A-1010 Wien, Stubenring 1, Tel: +43 1 71100, Fax +43 1 715 82 56, DVR:0017001

-Birlik-Unity-

UNITY

NEW YORK

During the WWII German-Nazi occupation of Crimea more than 15, 000 Crimean Tatars were taken to Germany and Austria for labor and to concentration camps.

Our struggle paid of. Now, German and Austrian Reconciliation Funds making payments for those designated persons. (See attached document.) If you also have been a victim during WW II, then please contact us.

**AUSTRIAN
RECONCILIATION FUND**

File no. 101985

Vienna, 20.3.2003

Emine Kipcakli

251-55 Thornhill
USA-11362 Little Neck, NY
Vereinigte Staaten von Amerika

Re.: Compensation for Forced Labour

Dear Mrs. Kipcakli,

On behalf of the Austrian Reconciliation Fund, I would like to thank you for agreeing to waive further claims and for providing copies of identification. I would also like to inform you that the Committee for the Austrian Reconciliation Fund is able to offer you

EUR 2.543,55

This sum will be paid in cash and can be collected at the local branch of Western Union Financial Services. In order to collect the payment, please be ready to give the following information:

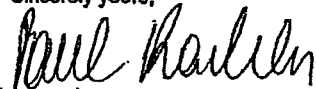
1. Name of Sender: "Austrian Reconciliation Fund"
2. Payment Amount: Please see above
3. Country payment originated from: "Austria" or "Vienna"
4. (for security purposes) Your date of birth

Information on the closest Western Union office distributing payments and detailed information about the payment process can be received by calling 800 325 6000.

Please note that the payment cannot be collected by a designated third person, it must be collected in person and therefore valid identification is required.

Please contact the telephone number above for any further information.

Sincerely yours,

Mag. Paul Rachler

NOTE: March, 2003. Demonstration around the world! We, the Crimean Tatars, demonstrated too...in the past. Who helped us? Still, who is helping? THE UNITED STATES of AMERICA. Thanks...

London, 12.6.1969.

Dear Fikret,

You must be very proud of Crimean Tatars. You are saying that there is not much news in the Turkish press, but God, if you could see English newspapers - your heart would jump into your throat, because it is so much written and not only in form of plain, dry news, but also in a sort of polemics and big leading articles.

And television has put out live broadcast from Moscow, where the English reporter did see with his own eyes the demonstration of those six Tatars, and he described it all to the world to know it.

And now on another programme has been said that the small nation of Crimean Tatars is INSPIRATION to the others in pursuing human rights to stay on the very own soil.

And if Turks don't write about, that only bloody shame on them.

I am sending you all my best wishes and to all Krymshie.

Repha

Regina was the wife of Cengiz Dagci.

PERMIT

PARKS RECREATION CULTURAL AFFAIRS ADMINISTRATION

CITY OF NEW YORK

Borough of MANHATTAN

PERMIT FOR

PERMIT NUMBER 699

RALLY

DATE 5/9/1980

Type of Event

Permission is hereby granted to NATIONAL CENTER OF CRIMEAN TARTARS

Organization

to hold a RALLY of not more than 30 persons

Type of Event

Number

in RALPH BUNCHE SQUARE at 41ST & 1ST. AVE

Park

Exact Location in Park

from 10 A.M. M. to 12 NOON M. on 5/18/1980

Date

1. Applicant's Copy

[Signature]
Director of Maintenance and Operation

2-2-3-JM sets-702171(75) 346

(OVER)

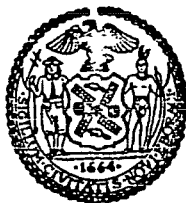
[Signature]

THIS PERMIT IS GRANTED AND ACCEPTED SUBJECT TO THE FOLLOWING TERMS AND CONDITIONS

1. The permittees agree to confine their activities to the location specified on the reverse side.
2. The permittees shall remain subject to the rules and regulations of the Department of Parks and to all regulations, ordinances and laws of all other City, State and Federal departments insofar as they may apply.
3. The permittees agree to leave the permit area in a clean and sanitary condition. All paper and refuse resulting from the permittees' activities must be placed in wastebaskets or other available rubbish receptacles.
4. The permittees agree not to distribute, place, post, display or cast about any pamphlets, handbills, placards, signs or any other appeals or advertising matter within any park or on any park street.
5. The permittees agree not to display any flags, other than the American flag where required, banners or ensigns unless specifically provided for in this permit.
6. The permittees agree not to sell or offer for sale any articles and they further agree not to solicit funds or collect contributions within or adjacent to any park area.
7. The permittees agree not to perform any ceremony or make any speech or address unless specifically provided for in this permit.
8. No buses or commercial vehicles shall be allowed in any park or on any park road unless specifically provided for in this permit.
9. The permittees are liable for all damage or injury to property or persons that may occur or be caused by the use of this permit, and by accepting this permit the permittees agree to save the City of New York and the Department of Parks harmless from any claim whatsoever which may result from such use.
10. This permit is not transferable and is revocable at any time in the absolute discretion of the Commissioner.

THIS PERMIT TO BE PICKED UP BY FOREMAN IN CHARGE OF THE PERMIT AREA.

FOREMAN'S REPORT: Assigned to.....

THE CITY OF NEW YORK
OFFICE OF THE MAYOR
NEW YORK, N.Y. 10007

NANCY SEIFER
AIDE TO THE MAYOR

October 28, 1971

Mr. Fikret Yurter, President
American Association of Crimean Tartars
143-25 41st Avenue
Flushing, New York 11355

Dear Mr. Yurter,

I hope that you will forgive the long delay in responding to your letter. I was away for some time, and just returned recently.

On behalf of Mayor Lindsay, I would like very much to meet with you to discuss how we may be of help to the Crimean Tartar community of New York City.

The history of your people has been an agonizing one. I understand well your desire and determination to keep alive the culture and traditions of your heritage.

While the city government has no financial resources to offer, we can perhaps help in other ways.

I will look forward to hearing from you at your earliest convenience. I can be reached at 566-3910.

Sincerely yours,

Nancy Seifer

EDEBİYAT TARİHİMİZDEN BİR ESER

Divan Edebiyatında

Â Ş I K Ö M E R'in DİVAN'I*

*Bu kitabın aslı Konya Şehri Mevlâna Kütüphanesinde mevcuttur. Kopyası, 1955 senesi aynı kütüphaneden Fikret Yurtere, sayın Feyzi Halıcı tarafından temin edilmiştir.

Divan edebiyatı: XI.- XIX. Yüzyıllar arasında Arap ve Fars edebiyatları örnek tutularak meydana getirilmiş olan; dil, ruh ve teknik bakımından o edebiyatların etkisi altında gelişmiş bulunan eski Türk edebiyatının genel adı.

Divan: Divan edebiyatında şairlerin şiirlerini topladıkları kitap.

Âşık Ömer

Birlik mecmuasının bu sayısında (No.: 7), tarihî şairimiz, Âşık Ömer'in Divanı'nın originalini yayınlıyoruz. Gayemiz, milletimizin sahib olduğu tarihi eserlerinin muhafazası ve bizden sonraki neslimize emanet edilmesidir. Vatanımızın Rus Çarlığı tarafından 1783 işgal edilmesi ve milletimizin, 1944'te vatanından sürülmesi neticesinde, tarihi varlığımıza da el uzatılmış, yok edilmesi için her türlü çareye baş vurulmuştur. Onların istediği de bu idi... Bizelere düşen vazife ise, imha edilmeden kalan tarihî eserlerimizin tekrar yeniden toplanmasıdır! Bu eserler, Kırımın dışında başka memleketlerde de olabilir. Ve mevcuttur. Bunun en güzel örneğini Âşık Ömer Divanında görebiliriz.

Konya Lisesinde okurken (1950-1955 senesi), edebiyat derslerinde Âşık Ömer'in de şiirlerini gözden geçirdik. Biyografya bölümünde: "Âşık Ömer'in hayatı hakkında bildiğimiz kendi şiirlerinden ve bazı eserlerdeki kayıtlardan çıkarılabiliyor: şiirlerinden öğrenildiğine göre, **Aydın**lıdır". "Bir manzumesini 1651 de yazdığına göre, XVII. yüzyılın ilk yarısında doğmuştur." - diyor.

ÂŞIK ÖMER

(? — 1707)

1. Bâ-garler t aşka düşelden beri
Câm-i mihnet bânâ yâr oldu gitti,
Gâm'ı deryası serden ağaldan beri
Tutuştı vücudum nâr oldu gitti.
2. Karaban işlemez illerde kaldım,
Garip Mecnun gibi çöllerde kaldım,
Bir acep şiddetli yollarda kaldım,
Dört yanım işlemez kar oldu gitti.
3. Hastadır vücudum zinde değildir,
Zahmim yüreğimde, tene değildir,
Akl ü fikrim dersin bende değildir,
Yarım ayyar ile yâr oldu gitti.
4. Ey Ömer, artırdım ah ü feryadı,
Ayyâkı çıkardım nâle vü dâdı,
Melâmet dumanı serim kapladım,
Bu dünya başıma dar oldu gitti.

X Biyografya: Âşık Ömer'in hayatı hakkında bildiğimiz kendi şiirlerinden ve bazı eserlerdeki kayıtlardan çıkarılabiliyor: şiirlerinden

139

öğrenildiğine göre, Aydınlıdır. Bir manzumesini 1651 de yazdığına göre, XVII. yüzyılın ilk yarısında doğmuştur.

Mehmet IV. (hük. 1648—1687) devrinde Cahirin kalesinin alınması (1678) ve Ahmet II. (hük. 1691—1695), Mustafa II. (hük. 1695—1703) devirlerindeki bazı savaşlara ait şiirleri onun yaşadığı devri açıkça göstermektedir. *Risale-i vefegat* adlı bir eserde Âşık Ömer'in 1707 de öldüğü kayıtlıdır. Yeniçeri ocağında yetişmiş bir ordu şairi olduğu ve İstanbul, Bursa, Sakız, Varna, Sinop, Bağdat ve Tuna boylarında bulunduğu yine şiirlerinden anlaşılmaktadır. Çok geniş bir ün kazanmış olan Âşık Ömer, saz şairleri arasında üstata sayılmıştır.

Aruz vezniyle de birçok şiirler yazması, hece vezniyle yazdığı şiirlerinde dahi yabancı kelimelere, yabancı dil kurallarıyla yapılmış isim ve nifad takımlarına ve Divan edebiyatına ait mazmunlara fazla yer vermesi, onun Divan edebiyatına ve medrese kültürüne yabancı olmadığını gösterir.

Doğum yılı belli değil ama, doğum yeri, Aydın olmadığı, şiirlerinden anlaşılmakta:

**"Kendim Gözleve'li, Ümerdir ismim,
Bir küçük katradan var olmuş cismim,
Kıpçak aşireti Necib-i neslim,
Hatırimdan çıkmaz ola bir zaman." - diyor.**

Bu sözleriyle kendisinin nereli olduğunu ve hangi Türk boyuna mensup bulunduğu hakkında kesin malûmat veriyor, şair.

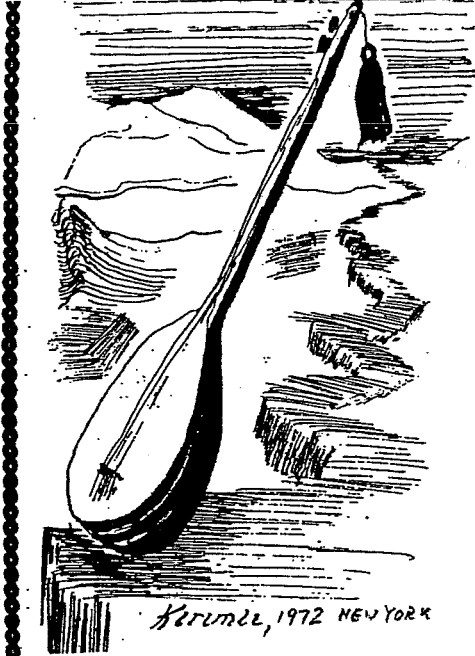
Şiirlerinden çıkarılan bu malûmatların yanında, Kırım Tatarlarının söylediği bazı türküler, Âşık Ömer tarafından yazılan şiirler olduğu anlaşılır. Misal:

"Bugün dersiñ, yann dersiñ,
Her körgenge yâr(em) dersiñ.
Aynlığa zulüm dersiñ,
Ya ölümge ne dersiñ?.."

Bu halk türküsünün aslı Âşık Ömer'in koşmasında:

"Bugün dersiñ, yann dersiñ,
Başkasına yârem dersiñ.
Aynlığa zulüm dersiñ,
Ölümden xaberin barmı?.."

Liselerde okutulan Sözlü Edebiyat kitabından bir yaprak.

Bu şarkının devamın da ise:
Küsme yârem, barşalım,
Her kabahat bendedir.
Her kabahat bende olsa,
Kene gönlüm sendedir.

Âşık Ömer, tahminen 1621 yılında (Hicrî 1032) Kırımın Gözleve şehrinde Gence oğlu Abdullah adında bir Kürkçünün ailesinde dünyaya gelmiştir. İlk eğitimi bitirdikten sonra, Ömer, Mimar Sınan'ın eseri olan Gözleve Cuma Camii'ndeki medreseye girmiş, ve tanınmış muallim olan Seyit Abdülkerim Şerifî'den edebiyat dersi almıştır. Çok sevdiği hocasını kaybedince, Ömer, medreseyi terk ederek, sazı ile şehrin en işlek kahvehanesinde, güzel sesi ile, şiirlerini okumaya başlamış. Dinleyiciler tarafından çok takdir edilen Ömerin şöhreti, kısa zamanda Kınma ve diğer yakın ülkelere de yayılmış.

Âşık Ömer, meşhur olduktan sonra, uzak bir sefere çıkarak Dağıstan, Azerbeycan, İranı ziyaret etmiş ve sonra da Türkiye'ye giderek, uzun yıllar İstanbul'da, ve Osmanlı İmparatorluğu topraklarında yaşamıştır. Bu zaman, Yeniçeri ocağında hizmet gördüğü için, ordu şairi olmuş, bu vesile ile, çok diyar ve şehirleri dolaşmış, belki bu arada, Aydın'a da uğramış olabilir. Bursa, Sinop (Türkiye), Varna (şimdi Bulgaristan), Tuna (Romanya) ve Bağdat'ta da (İrak) bulunduğu yine şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Bu seyahatlerden usanan Âşık Ömer, 70 yaşını aşkın bir ihtiyar olarak Kınma, doğduğu Gözleve şehrine döner. Kâhya-Zade Arif, "Menakib-i Kethuda-Zade Mehmet Arif Efendi" eserinde, Âşık Ömer'in Gözleve'ye nasıl döndüğünü şu sözlerle anlatmakta: " Âşık Ömer, gençliğinde Uzak-Şark memleketlerine seyr-i seyahat edip, birçok senelerden sonra vatanına avdet ettikte, kendini tanıtmamak için tebdil-i kıyafet ederek, bir gün akşam yine şu kavehaneye gelir. Divarda asılı sazını görüp, alıp çalayım der ise de, kahveci oña: 'Dokanmayın, efendi!. O, Âşık Ömer'in sazıdır, başkası çalamaz!' -der. Ömer, her ne hal, sazı alır ve çalmaya başlar. Ondan sonra bilirler ki, o gelen Âşık Ömer'in kendisidir."

Âşık Ömer Gözleveye dönüşünden sonra, aynı kahvehanede 10 yıldan daha fazla eserler yaratarak, bütün Kırım halkının gönlünü tekrar fethettikten sonra, 1707 senesi (Hicrî 1119 da) ebediyete kavuşur. Mezarı Gözleve civarında, deniz sahilinde bulunan Kalanter Burnu mevkiindedir. Ne yazık ki, Kalanter Burnu Rus işgalinden sonra yine ruslar tarafından değerlendirilmiş ve kendi çıkarları gereğince buralarda köşkler, saraylar ve plajlar yaparak ebedileşmiş olan Âşık Ömer'in türbesini bir harabeye çevirmişlerdir...

Hali-hazırda Âşık Ömer'in el yazması şiirlerinin üç yerde, üç kitap halinde muhafaza olduğu bilinmektedir. Bunlardan, 1. İstanbul Beşiktaş'ındaki Yahya Efendi Kütüphanesinde Muhafaza olunanı, 1728 senesinde bir araya toplanmış olup, 1242 şiiri ihtiva etmektedir. 2. Konya'nın Mevlâna Müzesinde muhafaza olunanı, ki bu kitabın aslının kopyasını ilerideki saifelerde

yayınliyoruz. Bu divanda, Âşık Ömer'in 1 500 e yakın şiirini bir arada bulacaksınız. 3. Londra'daki Britanya Müzesinde, arapça dinî eserlere havî bir cildin 44. Sahifesine Âşık Ömer'in 106 şiiri eklenmiş olarak muhafaza edilmektedir.

Bundan da başka, Âşık Ömer'in 70 şiiri İsmail Bey Gaspıralı tarafından toplanılmış ve bir bröşür halinde "Tercüman" matbuasında 1894 senesi derc edilmiştir. Ne yazık ki şairin kim olduğu bildirilmemiştir...

Petersburg'ta yayınlanan "Sovremennik" dergisinin, Mayıs 1848 tarihli , 5. Sayısında, şarkiyat âlimi F. Dombrovskiy'nin Âşık Ömer'in hayatına hasredilen bir yazısı basılmıştır. Alim, bu yazısında Âşık Ömer'den sitayişle bassetmektedir...

Arşivimizde, "**Ашыкъ Умер**" Âşık Ömer hakkında yazılan kitaplar mevcut. Bu kitaplar arasında, Rıza Fazıl'ın tertip ettiği, dilimize (geliştirdiği) çevirdiği, Zarema Trasinova'nın resimlerini çizdiği ve diğer kıymetli vatandaşlarımızın da iştirakları ile, 1990 senesi Taşkent'te "Гъафур Гъулам" basım evi tarafından yayınlanan kitap ve Âşık Ömer'in de şiirleri bulunan Gülşen Hayallan (SONAT, 1999, tatarca-rusça) kitabı, mevcut. Bu ve diğer değerli eserlerden de, geçmişteki edebiyatımız hakkında gerekli malûmatlar, elbette ki elde edilebilir. **Bizim buradaki gayemiz, tarihî bir degere sahip olan, Âşık Ömer'in şiir kitabının aslının kopyasını, milletimizin edebiyat hazinesine armağan etmektir.**

Birlik, F.Yurter

Âşık Ömer'in Divan'ından

***Adem oğlu hilebazdır,
kimse bilmez fendini,
Herkime iyilik edersen,
sakla ondan kendini!***

Âşık Ömer

دین و دولت
حکایت

شیخ الاسلام
مصحح
وکیلان مشهور شاه اسماعیل
حکایت

شاه اسماعیل ایلده
کلید لکھنم

دلفان بخت کله چارده بولمیش اندن بولمیش اگرچه شامه ایلده غمیز راه بوغه بیلد دیلور پرور شکر اوله کجکده بیلک غربت ایلده اولد اشته عاشقده بخر فک ملور مدم کزدم عمر ملک جهانی سیر سیری کیم نو قاذ در مستکم عالمه با خود بیری	کینه عالی قائمه سرفرازده بولمیش جامع امینه ایچره کل نیانده بولمیش بنده فائیده فراموش ای ملک زاده ملک استغنانده بولمیش من سن کل شیرازده بولمیش کودمده غمیزه ایچده سن کیم بر دیلوری قلص و تیریزی دولاشده شهر زورده بولمیش
--	--

عشقل دیکه عاشق عشق

اوشامک شهرینه کیمک عجب زان ایاق باغیش اوشامک لایق بیز سن عاشق عمرده ملیوز ای دنیا ایدن استلای زکمه تفک فیل ولی مفتاح ایله اچیده که کوزده هر هر بوعاشق عمره قلمین بیلن اصلا عناد ایز	نه بر عاشق نه بر معشوق نه بر نادان ایاق باغیش نه بر درویش نه بر سباحت نه بر اران ایاق باغیش نه بر بیرون نه بر پاشا نه بر خاقان ایاق باغیش نه بر دیکسه ای کورمش نه بر جانی ایاق باغیش نه بر عفریت نه بر جانی برانسان ایاق باغیش
---	--

ایضا

بودل بخت برفت مکاره ملولاشدی میدان محبت کورکن دل نشدا کشنده فغان اینل ایکن بکبل شیدا دشمن ملو توپ جامی ساعده دورن	مکاره کوزده کوزلری مکاره ملولاشدی دل دلبه دلبه دله دله ملولاشدی کل بکبله بکبله کل خار ملولاشدی می ساعده ساعده می یاره ملولاشدی
--	---

والمیضا

حکم ایچره خونی شهور اولان دلفان بخت
البری بال بیلدی دانه کوه می

دولت اندلور
کیمک عجب زان
اوشامک لایق
ای دنیا ایدن
ولی مفتاح
بوعاشق عمره
میدان محبت
کشنده فغان
دشمن ملو توپ
مکاره کوزده
دل دلبه دلبه
کل بکبله
می ساعده
والمیضا
حکم ایچره
البری بال

گرد یلرسن بوله سین شو جانده دولتی	عارفان ایله جهانده آیه دایم الفی
جاهل و نادان ایله عالمده ایتمه مضبی	بالیدن یاد یلیدن بر صر ز آگنیک دکل
اول و آخر بود رسکا سوزم دیکله خبر	طوتمز ایسن کر نصیحت سکا یوز چوق صر ز
دور قن انکینه سالمه سن صقین عاشق	بحر عمده بر مخالف روز کارا گنیک دکل

ولایضا

افندم روز شباه و ضیالته سنجوند	درون دلدن هب مدح و ثناله رب سنجوند
عد و لوله عدا و تلافید و هر دمه ای جانا	رقیب و ناسر الوله ادا اله رب سنجوند
سجده ایستد بگا شکم و شوز دایم سوز	نیچون صالدیک سینه جانا بود رسکا دایم
سلامه بی عیالت ایله اولدک یواد نایه	تواضع علمتتا لرجا اله رب سنجوند
سکا مائل اوله لی سر سری بیم ای بیم حتی	کلام عاشقانه مدح خلاصه یوق خدا حق
بجی کعبه زمره حبیب کبریا حق	بیم یو چکدیم جور و جبار اله رب سنجوند
ندند زای عمر یلیم بزه عمده سلامت یوق	قیامت اولغنه تابو سودا دن نهایت یوق
قیامت بیک کرده مسندک الما صیل شکایت	بیم یو عشقه ترک مسلا اله رب سنجوند

ایضا

جانم بی آل یانکه خدام اولدیم بن	بلبل کی کل رویکه نالان اولدیم بن
سیره کیده لزه ایلیمه نه بجه صفای	استرسن اگرالینه احوا اولدیم بن
کل کس بری دیک قائمی ایله مرکب	اخرا و قلم یارمغه قربان اولدیم بن
نازا ایله طولا ش ایله تبسمه نگاهی	بزمیکده سنک لایق اگر اولدیم بن
عاشق عمرک استد یکن و بر کر مر ایله	عاشق کولوب کل کی خندان اولدیم بن

ولایضا

جانا نم طفل ایکن بیوتدم قوجا عمده	نجدیه رک یار او یوتدم قوجا عمده
بیک نازا ایله سویدیم بن فی قور قمر اما	ای باد صبا یار او یوتدم قوجا عمده
لطف ایلیمه رک عرس مجتله نهایت	بن مجلس عرفانه بوزندم قوجا عمده
بیچاره عمر دوشد سینه در خطیمه	بیک دزدود ز دایله بیوتدم قوجا عمده

ایضا

بدر طغوزای او نکل
عالمده بر طغای ظهور یلید
لکلی بن کلینجه دی قور
یوتمز آل اودرم قول و ز
ایلد یلر یار شاه آینه جلده
سوفدیم بزه باقد بیک
درویش یوق همان سرای
و اربوب دور یلیدن دیدیک
کی ایلدی الما لک قور غنی
سین با اشته و پروت مافر
هضو اف و م با اشته کو قور
کپلانی مسالک الما لک یاری
سین کند عو یار سین خانم
سلطان بیدری طغوزای
ای یاد شاهک دنیا ز غنی
ارکان اولادی کلدی باد شاه
سویون فقره احسان
ایلدی بعه شهراده بی
بسلک با شلای بدی
آدمیزدیک زوزدی جعفر لک
همان والدیه سنه کلور
دیگر والدیه سنه کلور
سویله شهراده بیدرینه
او طغوزای بیدرینه
حمت اولدک اود درویش
صکسینجه لک غنی
و بر ستم

یته بوقت دوزانک اولدمن کرفتادی
بی آغلتدی نیاده وارن کولردنک اغیله
اچم باشم دوکر یاشی قیام نرتم قلم زار
نلدانک بکامنیاده بو ظالم دیم یار
یاشم انهارا یکی چیم قان اید دیم یار
بلوزنک دارد نیاده او ظالم بکانندی
تدکوزار قلوب قلم کک وریاد واقعا
مرور ایلر ایکن انک کچر سه سه داما
اچم باشم دوکر یاشی قیام نرتم قلم زار
فیغانم محشر اهلین اولکر براتش سوزان
تغیب ایده بو حاله قولا انسان ایله حیوان
چم باشم دوکر یاشی قیام نرتم قلم زار

جہاندارہ کو زمرہ مرآتیک کی یارِ جفا کاری
 وارِ رسمِ روزِ محشر دے طوتم اولیٰ و فاکاری
 او ظالمِ ایلہ دعوائی بنم فضلِ ایلہ باری
 بنم قد قامتی گمانِ ایشدی دیم یارب
 لیم باشیم دو کہ یاشی بقامِ یزید قلم زار
 او ظالمِ ایلہ دعوائی بنم فضلِ ایلہ یارب
 کیہ عرضِ ایلیم حلمِ بہشتیک خود و غلامی
 عصیانہ بولہ مریم صراطہ بکلہ مرانی
 او ظالمِ ایلہ دعوائی بنم فضلِ ایلہ باری
 بنم سوزِ رونملہ جہنمِ ایلہ افغان
 عمر سکا ملک کردخی اولسونلر یوق خیران
 او ظالمِ ایلہ دعوائی بنم فضلِ ایلہ باری

عز

بِرّه نِسْبَتِ اُول پَرچا عِناره گزله اومايدِر
چوق نَصِيحَت ايتدِم اَمَانِدِي كوش ايلز
اكانا اير ايتد چوق سُونلِدِم احسانِلله
يَن ديدِنِكِه مونس اُول هَمْدَه قوش اَنسانِلله
چون بيلور سن عَقْل فِكْر ك دُور اُولو دِيما
بِر قَدَح اَرْتَق اِيچنجه بَقِيلور مِخَانْدَه
كِيخِي نَهَا چَكِر اير دِير زُهراد يَسَنَه

مُسْتَحَقِّ وَاِذَا بَكِنٌ نَادَا نَهْ كَرْدَانِ اَمْدِيَزْ
قَدَرْ قِيَمَتِ بِلِيَانِ نَادَا نَهْ كَرْدَانِ اَمْدِيَزْ
عَقْلِي جَمْعِ اَيَلِيُونِ بُو كَرَمِدَه اِذَا عَالَمِه
سُوْزِ قَبُولِ اِيْتِمَزْ وَاِذَا نَادَا نَهْ كَرْدَانِ اَمْدِيَزْ
سَكَا بَكِرْ چُو قَبُولِ كُنُوْرُ مَجْلِسِ مَرْدَانِه
اَوَّلِ مَحَلَّه هَر كِسَه مَسْتَانِه كَرْدَانِ اَمْدِيَزْ
كِيْمَتِي كَلِيْفِ اِيْدُو نَه تَهَادِه كَرْدَانِ اَمْدِيَزْ

عاشقِ غمِ

وَيُرْتَمِ سَكَاچُكَ بَنِيَّانَ الرِّئَاسِ مَلِكُ الْمَوْتِ
جِهَانِي كَلَامِ شَوَيْلَه بِرَسْنِكَ خَارِسْتَا
وَجُودِ لَسَا وَلَمْدَن بَرِيَّازْ اَوَّلِمُ كُوزْ مَعْشَرِي
اَكْرِيَّايْ وَاكْرِيَّوْخُسُولُو فَايِسَن كُوزْ مِشْ اَصَادْ

جانانم نذر ایله بیک جان طوقمته
بقا سمنده عمر ایله فنادر دیارستان
جان بر قوشدر اجل میبار بو محراب شکارستان
بقعه فنادر نیا مشقکار یارستان

[illegible]

بُو كُنْمَزْ بِلَسَّجْ نَبِرْ بُو عَقْرَلَهْ مَا رِسْتَاوْ
نِجَهْ بِلْ فِيلْ عَمْرُسُوكْ مَوْنِ اِنْمَرْ اِسْتَاهْ

أَجَلُ حَامِشَرَيْنِ اِيچمكه شېنگي وار
 كوزلرندن قانلي ياشلرد وكمكه شېنگي وار
 قانيد يزدودرت يكا باقشق كوك
 قاره طيراق اچنده ياتمه شېنگي وار
 تن قوشى قىزدايد و قىغدن اوچمده در
 جمع اولوب خلق مازك قىلغه شېنگي وار

غا کو کل سن بوفاد زن کو چمکه شهر کی وار
 عمر زابل کلجہ کو کسک اوستنه
 یوزینہ سور جا النجہ حمله فر قالقو کل
 ملبر اعی وطن طو کو بیجیل باسق کرک
 کون بکون ساعت بساعت عمر غر چمکه در
 وکا فانی دنیا دیر کو هر کلن کو چمکه در

کجه کوندر اعلیٰ اولد بکا کار ابرلیق
ویرمسون غیری باشمولا یاز ابرلیق
اول خدا نیک اسمی از برلیون ذکر ایدم
نقدرا اولسه محبت عاقبت یاز ابرلیق
کوزمدن یارک خیالی بر نفس زائل کل
ایتمز سندن فراغت شامد اولسون در کتاب

جودم شهر بند و شد کینه فردا از ایر نلق
 چو کین لونه بیلور عشق ند رسود اندر
 بود ردیم در مانی بولد مدیو فکی آیدم
 گز دیگر بر زده دوشنوب فکر آیدم
 گو کلر عنقا طبیعت غیر مائل دکل
 بز که عمر خوب بر افش در سنی رب الحمال

سردار اتمش کوزلرک اوستینه
صالیورمیش ااق کردانک اوستینه
کردانک اوستینه کلمه دوز یلوز
ااقوب کیدراق کردانک اوستینه
پنجون یاتمزین یان اوستینه

قادر مولا مَسْنِیٰ اُوکِشِ یَرَاتَمِشْ
سِیَاهِ رُفَعُکْ تَلِ تَلِ اِیْمِشْ اَوْزَاتَمِشْ
سِیَاهِ قَاشِ مَقْرَهْ کِیدِ زَنَارِ اُولُوزْ
کُوزِ لَسَنَدَه حَقَه آيِلَه نِیَا زِی
عَاشِقْ کُمرِ ایدِ زِ چَشْمِ چَارَه مَح

ذَكَرَ إِلَهِكَ يَا سَيِّدِي مَبَارَكٌ جُمِعَ كَوْنُ
نَجْمَيْكَ كَعَبْدِي وَأَبَى أَنْ يُدْرِكَ مُبْلَاكُ جُمُعَ كَوْنِ

اِنِّى كُوْكُلُ حَقِّهِ عِبَادَتِ قَائِمًا بِاِنْجَمَاعِ كُوْلَانِ
وَبِرِّصَالَتِ اَوَّلِ مُحَمَّدٍ مُّصْطَفَايَ عَشِقَةِ

[illegible]

عاشق صادق اولایک ترک دنیا در ایشی حق یوز مش کالایق ایشلر ایسه برکشی لوقوز اذ انلر جمع اولوز بای و کدا اولسه طاعلرجه کاهق عفو ایلد یار خدا دیو عزال بغلیوب نخلیه کچخه امام دخیک دریا سینه عرف اولمغیون خاص عام	مؤمن اولد ز که دنیا ده راست کلر ایشی یز ثوابی بیک یار یلوز اول مبارک جمع کون دکنور منبده خطبه ایذر لر فرضی ادا یز که مذکر آیه صید فله مبارک جمع کون قوشا درملر کلر ایلک املر افی بالتا ایچیلوز افلاک رحمت اول مبارک جمع کون
--	--

فلا ایضا

ن شکا کوکل ویرلی شو جهانده کولمدم باشمه بونجه فلاکت کلد بن اوشلدم سن یخ ترک ایلدک ایسه بن سنی ترک ایلدم یا الهی کیمسه بود ده کفیا را ولسون دیز که عمر دیرم محشر برین کلمسون	یکدم عمرم محنتیه بر صفاسین سودم برد عابیلیم کوزل مولایه سالدم بن سنی سنی العوب دلی کوکل غیری به میل ایلدم اراسون شمه نکرود ردینه دمان بولسون برد عابیلیم کوزل مولایه سالدم بن سنی
---	---

عاشق محسن

یا الهی من یلورسک قالشتم غایت ناجاز بر سلامه قائل اولدم ایلده ویرمن کیم نقدز اولو طاع اولسه نرکاری بول اولوز بن سنی سودم سوه لی چقدم دمنخاندن سنی کجا قیمت ایشن عرش کیمی برادن کیو دیر یارک بجه سنه کللی فلجان کبی کل مبارکله لم یاتلم ایکیمن نر جان کبی	یز کوزله کوکل ویردم او ظلمتدن قاجاز کوشم دلیز یاریشم لجمله عصیانده دوز لیرک یز که امسم هم شکوهم بال اولوز حق تعالی امر ایلیمه نلر طوغر مش ائاده کوشم دلیز یاریشم لجمله عصیانده دوز اقر کداند بکلری وار هریری قحطان کبی کوشم دلیز یاریشم لجمله عصیانده دوز
--	---

ایضا

حمد لله سورة رحمانی بن بیلز میم حضرت امیر صفی الله دکللی اصلیم کعبه بنیاد اولدن قلمز اولدک نشان دینم ایسلامه مد هیم امام اعظمه رعیان	سیر حکمت کز سبحانی بن بیلز میم مذ هیم امام اعظم نعمانی بن بیلز میم همه بی پیغمبر بن محمد اخرا زمان دله اقرار ایلوب ایمانی بن بیلز میم
---	--

۷

عاشق صادق اولایک ترک دنیا در ایشی
حق یوز مش کالایق ایشلر ایسه برکشی
لوقوز اذ انلر جمع اولوز بای و کدا
اولسه طاعلرجه کاهق عفو ایلد یار خدا
دیو عزال بغلیوب نخلیه کچخه امام
دخیک دریا سینه عرف اولمغیون خاص عام

مؤمن اولد ز که دنیا ده راست کلر ایشی
یز ثوابی بیک یار یلوز اول مبارک جمع کون
دکنور منبده خطبه ایذر لر فرضی ادا
یز که مذکر آیه صید فله مبارک جمع کون
قوشا درملر کلر ایلک املر افی بالتا
ایچیلوز افلاک رحمت اول مبارک جمع کون

فلا ایضا

ن شکا کوکل ویرلی شو جهانده کولمدم
باشمه بونجه فلاکت کلد بن اوشلدم
سن یخ ترک ایلدک ایسه بن سنی ترک ایلدم
یا الهی کیمسه بود ده کفیا را ولسون
دیز که عمر دیرم محشر برین کلمسون

یکدم عمرم محنتیه بر صفاسین سودم
برد عابیلیم کوزل مولایه سالدم بن سنی
سنی العوب دلی کوکل غیری به میل ایلدم
اراسون شمه نکرود ردینه دمان بولسون
برد عابیلیم کوزل مولایه سالدم بن سنی

عاشق محسن

یا الهی من یلورسک قالشتم غایت ناجاز
بر سلامه قائل اولدم ایلده ویرمن کیم
نقدز اولو طاع اولسه نرکاری بول اولوز
بن سنی سودم سوه لی چقدم دمنخاندن
سنی کجا قیمت ایشن عرش کیمی برادن
کیو دیر یارک بجه سنه کللی فلجان کبی
کل مبارکله لم یاتلم ایکیمن نر جان کبی

ایضا

حمد لله سورة رحمانی بن بیلز میم
حضرت امیر صفی الله دکللی اصلیم
کعبه بنیاد اولدن قلمز اولدک نشان
دینم ایسلامه مد هیم امام اعظمه رعیان

سیر حکمت کز سبحانی بن بیلز میم
مذ هیم امام اعظم نعمانی بن بیلز میم
همه بی پیغمبر بن محمد اخرا زمان
دله اقرار ایلوب ایمانی بن بیلز میم

حَضَرادَمْ صَنِیُّ اللّٰهِ بَسْمِ ذَرِیَّتِهِمْ
 اَعْتِقَادَهُ اَهْلِ سُنَّتِ وَلِجَمَاعَتِ مَذْهَبِهِمْ
 مَخَاصِمِ دُرُویشِ زِهائی هَمَّ عَمْرُورِ اَدِمِزِ
 مَوْلایِ شَیْخِ اَحْمَدِ زَرِیْمِ اسْتَاذِیْمِ

یَا رُبَّ نَحْشَرِ کُونِنْدَه کَانَ اَحْمَدًا مَتَمِّمِ
 قُوْرِی بِالْحَقِّ دَنْ اَوْلَانِ اِنْسَانِی بَنْ یَلْمِزِ مِمِّ
 قَلَمِزْدَه نَقْطَه اَیْلَه دَا سِتَانِ اِجَادِیْمِ
 کَامِلَه خِدْمَتِ اَیْدِ وَبِ اِحْسَانِی بَنْ یَسْلَمِ مِمِّ

عاشقِ عَمْرُورِ

جَانِ وَدَلْدَنْ مَائِلِ اَوْلَدَمْ یُوصِیْ کِلَا یَدِیْنِ
 کِیچَه کُونْدَز حَشَرِ نِیْنِدَنْ کُوْر لَرَمْ قَانِ اَغْلَه
 حَالِیْمَرْ حَمِّ اَنَلَمْ اَوْلَدِی یُوقِ اَیْمَانِی یُوقِ
 بَرِ عَجَابِ دَرْدَه دُو شَمَرْ دَر دِیْمِکِ دَر مَیْوِ

دِلِی بَلْبَلِ مَسَاحِی سُبُحِلْ کُوْر لَرِی اَلَا یَه بَنْ
 بَرِ اَوْکَلَمْ دَرْدَه دُو شَمَرْ مَآوْ غَرَادَمْ سَوِیْ اَیْنِ
 عَاشِقَه اَیْلَرْ حَقَّ اَیْلَرْ دَرْدَه جَه اِحْسَانِی یُوقِ
 بِاِشْمِ اَلْدَمْ بِلَا یِی اَوْ غَرَادَمْ عَوْ غَا یَه بَنْ

اَنْصَبْ

بَرَه نَسَبَتْ غَیْرَه یِی کَمَدِ یِی یَاوْ اَیْلَدِکِ
 خَرِیْتِ اَیْلَدَه بُو جَهَانِی بِاِشْمِ دَا نَا یِلْدِکِ
 ذَرِجَه بَنْ دُنْیَا دَه کُوْر مَدِ لُطْفِکِ
 شُو نِکِه بَرِ سِتَاحِ عَالَمِ کُوْر مَدِ قَافِکِ

دُوْر شَبْ بَلْبَلِ مِثَالِی کَمَدِ یِی ذَا اَیْلَدِکِ
 جُوْر وَجْهَاجِکِ اِیچُوْنِ کَلِشْمِ دُنْیَا یَه بَنْ
 مَحْشَرِ اَوْلَدِکِ اَمْدَا کُوْر مَدِ رَحْمِکِ
 دِیْرَکِ عَمْرُوْلَدَمْ بَرِ مَسَاحِی لَیْلَا یَه بَنْ

وَلَا اَنْصَبْ

الذی یوق
 کلّمذ از دزد سندن بارین
 وایچه بود ز او آرد
 وازین بیکشید منین
 دیوین کشید
 بونکر بونکر سوختوز
 قوچه قاری ایتدی کوز
 نوزی نوزی بابای بارین
 شاهان خسرو دین کلور
 قوی مسکا الیوروز
 اوغلون ایشینوز بونکر
 روان اولدی کلور غری
 چمنه کلور کوز دیک
 یوق قیقام ایشین بونکر
 دیشدی اوراده
 اللعشاه
 فی اعالی فی غازیور
 کوزک بن ندن ایلدور
 اویندور
 ایشین کوزک بن ندن ایلدور
 ایشین

باسلدم بلبیل مثالی ذاره هر کون هر کجه	آنک ایچون مالیم کلزاره هر کون هر کجه
بن نصیحت ایلد کجه یاره هر کون هر کجه	ایشناق ایلر اوغیاره هر کون هر کجه
آهی عمر یار خیالی دیده دن هیچ کیمور	سوزیم یکنده عینا بجه هی نصیحت کیمور
نقد رنجه ایلد مشه اصلاح افکار کیمور	بن نصیحت ایلر دلداره هر کون هر کجه

دیگر

یزیری سیرا انجیقش نجه سینده کل دیور	قورمی کل مودنکشه سلبلی قنقده در
برقده آخبات یاننده انلر ایلده دم سوز	آلر ایزر ایش عشق سینده می یاققده در
شول کوزلی مدح ایلده نیم غیری ملور سوز	مشالی یوق عالمده آنک هر کلن یاققده در
چون کوزله زلفه ایم بویومه ملاق ایچون	دیز عمر که اول کندن سینده اقمقده در

دیگر

در یاده بالیق کوکده کی قوش آنک آمنده ایکن	بودنیا باقی فالر حضرت سلیمان بخت
اوتوز ایکی فرس ایچده او قویانی بیلکی	صومنی ادا ایلدوب هر نمازین قیلکه
دیر که عمر بیک یاشا سن عاقبت موت اولم	یزیری یوقلدن وار ایدن حق یلده قرانه یوق

ولایضا

بارک الله خوب بر ایش قدرتیکه دولال لال	یز قیقله عظم الدی سمور فلشکر هلال
وجهرک جته بکدر لبرک آب زلال	خسته کوکله یاقق ایشدیزینه دلبر سنک
یز کوزله کوکل ویروب کندی قربان ایلله	هر کور دیکن دوست سالوب بر لری سولک
مرحت قیوسین قایوب بند قنک ایلکه	ایشان اولان طیار نور می نازینه دلبر سنک
یانده کل اولدی وجودم کل سیوندز الما	هر چن ایدر سم ناز ایدر اول نو جوان
دیر که عمر نیلیم یلر بولک کسوت بر زمان	هر نه دیر سن دایم سوزیند دلبر سنک

عاشق عظم

قادر مولا مر سنک حکیمک چوقدر	بر جان کوزدم مر مر طاشدن ایچور
عظم تمام اولوب و خدم نیشجه	دفن ایلدر قن یسردن ایچور
شکله اولسون اول غنی سنجانه	اغیقادم وار در عظیم قشرا نه
شمدی ابر شمشیر اخو زنها نه	خوار کردی حلال سزدن ایچور

۹

بارک الله خوب بر ایش قدرتیکه دولال لال

یز قیقله عظم الدی سمور فلشکر هلال

خسته کوکله یاقق ایشدیزینه دلبر سنک

هر کور دیکن دوست سالوب بر لری سولک

ایشان اولان طیار نور می نازینه دلبر سنک

هر چن ایدر سم ناز ایدر اول نو جوان

هر نه دیر سن دایم سوزیند دلبر سنک

قادر مولا مر سنک حکیمک چوقدر

عظم تمام اولوب و خدم نیشجه

شکله اولسون اول غنی سنجانه

شمدی ابر شمشیر اخو زنها نه

بر جان کوزدم مر مر طاشدن ایچور

دفن ایلدر قن یسردن ایچور

اغیقادم وار در عظیم قشرا نه

خوار کردی حلال سزدن ایچور

مُؤْمِنِينَ قِيلَ لَا زَيْشٌ وَقَدْ نَزَايَ
أَبْلِسِي سُورِدَ يَلِرْ نَادَنْ أَجْمَرُو
نَصِيحَتِ أَيْلَرْدَه كَيْمَسَه دُكْلَه مَرَه

بُوَنَكْ قَلْبِ سِنِ وَفَاسِنِ بَرِيكَانِ بَرِيكَانِ
 وَبَرِيكَانِ كَوَلَمِ بَرِيكَانِ بَرِيكَانِ بَرِيكَانِ
 يَا اُولُو بَرِيكَانِ كَيْتِي خِيَذَرَه بُوَقْدَرِ قَيْتِي
 بُول كُورْدَنَدِ اَي شَهَاسِنِ بَرِيكَانِ بَرِيكَانِ
 هَمِ دِيمَرِ سِنِ اَي غَرِزِ مَرِ خُوشِ سِنِ لَاجَلِ بَرِيكَانِ
 اُولَكْلَمِ يَادِ اَشِنَاسِنِ بَرِيكَانِ بَرِيكَانِ
 وَفَتِ وَلُورِ كَرِ بُولِيَه سِنِ مَوَرِ ياقُونِ اَرِ
 ياقِيامَتِ حَشَرَه دَك سِنِ بَرِيكَانِ بَرِيكَانِ

جان و دلند سوید یکم عالمده وارم مصطفی
کیمی الدن عقل و فکر اختیارم مصطفی
اول رقیب و رسیاه نادان نه بلیسوقد رقی
بکامسور حالمده اهل انتظارم مصطفی
اکل شیریدن کبیلونیا اولدم قید اندر قید
نیجه محنتله مدد قبل عی وارم مصطفی
کیمه عالمه عن ایدیم دزد دروغم سوبیکم
کور دجه ماد یوزنی قالمز وارم مصطفی
عاقبت مجنون اولوب طاعن کرده کردم شرری
کلوب زیارت ایدیدم هزارینی مصطفی

بَلِّغْكَ دَرْدَاهُ لَيْتَهُ دَرْمَانِ دُرِّ كُنْهِ دُيُوشِ كَدَمِ

۱.
شاهنشا
فیلد
دیسم
خوب
دزد
معدن
از زمان
تو که
عاشق
بابا
یکه
دیگر
چون
چشمه
دل
آتش
ایضا
بچه
اینها
عاشق
زاری
من
کلوز
وه
طاعت
کند

کورد رسد تکیه عشاق و شاعر بنی کفیار
 بنم کیفیت حال سوران لجابه سلطانم
 کیدرسن قند سلطانم بنده الیه کوز
 صفا و مرمی بنیت احمد زدگانه دیسن دی

• دیکھو •

الا كوزلى نلنلله لبر حلاللند خبرك وارمى
 بوكون ديزين بارين ديزين اغياره يار ديزين
 ياساز كوزلرين سوزلش لبرك شكرو اولمش
 عمر ايند كوشلر عاشقلر يا كلش لار
 مسنى بندن ايرد يلو علمدن خبرك وارمى
 اير يلى علم ديزين اولومد خبرك وارمى
 اير شيم قوشاق جوزلش بكندن خبرك وارمى
 انجى كه كولك ديزمشك باغندن خبرك وارمى

وللإيضاح

آه افنديم حسن تكدن كوزلر قان اولنگل
 و نظر قلدیم بوردنه اولدیم اندم بيجال
 حسن سورتك اوگنده ياشين و الجالوت
 و شمشير هجرته جان اوصلينه بيجاره يوف
 قمر نه كوكلنه كچر سه سكا فرمان اولدنگل
 كچه كيم بولند چكيم مختيلم بر جفا
 عالمك روق مسفا سيجكاز ندان اولنگل
 عالمي قيلمك مزين اي پري يوسف مثالا
 اه افنديم ماه جمالك دره مدره اولدنگل
 قابل اولند بر سلامه انكه امكان يوف
 عمر ميزكه كوز مشتم كوزلردن وفا
 كوزياشينك دله سي لعل و مخران اولدنگل

عاشقِ عمر

وَكُونُ بَنِي كَوْزَلٍ كَوَزْدُمُ تَشِيْلُ كُشِ الْاَوْزُ
خَمْسَتَا اَيْدِيْنَ جَالِيْدُ قَوْمِيْ كُلِّ اَيَّامِيْ
مِيشَانُ كُوْكُمْ بِرِيشَانُ دِلْدُوْنَ الدِّمُ نِيشَانُ
عَمِيْدُ اِيْرُ اِيْسِيْ حَقُّ مَرْدِكُ وَيُرْكُ اِيْسِيْ

عاشق غریبی

تند جافه و از اینک دشمنان و بریم بن سخی
بهشتیک باغند کی متوایه و بریم بن سخی
بوندن ارتق بوجانده اولور عزت بجا

۱۱
باز آمد ز بند و بستم از ریشی
بیز در بدنم ز بیم زار شدی
بوی آردن نیت باد شاه
بوی نیت بی نام باز
کس از آن ملاحظه
امید از من غافل
چهار روز یکبار
باز با یاران
او کلاه مروارید
چاره ندیدی
کلون خبر و بدی
من تو را می بینم
ای که نور از روشن
فرستاده خدایت
بادشاه پادشاهان
بورگ کیفی از این
فندی از این
پادشاهان
شاه اسماعیل
آنکه سنان

آل دی شاہ اسماعیل
مفتی شاہ ابوبکر

خانه و استانگدن کورینور جنت بکا
 عاشق مستولری هب سی اتمان استر
 خسته قیلدی وجودم یاره یارما ایستلر
 عاشق محمدی که سوزم تده جانم سنیم

اولده بیلکه خوری و غلانه ویریم بن سخی
 هب بوند نیامالی بکا طارنوب ویریم
 دگشم تر قیلدی جان ویریم بن سخی
 المده جانمی رضوانه ویریم بن سخی

ایضا

بر کوزلر شاه کوزدم ایست قن نازار
 مکنب عرفانه کوزدم ایلدیز کسه آه
 غمز سن لیش انیسانیکه هاول قاشی ماه
 دیر که غمز کوزدم یاری گزه یور خوبلر ایلکه
 دم بودم ساعت بوستایور خجی کفرالته

نظر قیلیم ماه یورن شافت دوزان یازار
 اوتور مشخت او ستنه لیلایم کشته شاه
 عاشق صادق اولانک قیلنه فرمان یازار
 خوبلری یانینه لیش سال نور و فزار ایلکه
 تورات انجیل زبور ایت قرآن یازار

ولایضا

اولدیروب خاکیکه یکسان ایلان ستنس بی
 خارشیلو بلبل بیچاره یه کلدرا ایدن
 ای شرب نار عشاقه رهبرک ایدن
 لاله کی یاره یاره یور کیدماغ اوروب
 کیملر ایدر بلبل کویا لعی کل اولمشه

فانلو یاشم قانه غلطان ایلان ستنس بی
 تده دشمن زار و نالان ایلان ستنس بی
 اچروب سمرست حیران ایلان ستنس بی
 سنبلك کیم پریشان ایلان ستنس بی
 عمری ناز ایلده دستان ایلان ستنس بی

عشق عمن

سوز عشق احمدیک جگر مر پر یان ایدر
 فرحت ایلر خلیل در دیمه دهر ایدر

آتش عشق بیار یقاربی غمزان ایدر
 مرغلرک باغده عثمانیم گرز افغان ایدر

ولایضا

دلبر از وقت اولد کچمش زمانم دیر ساین
 اول عاشقن یچون آه و زار ایلر اکن
 هر کلامیک شمد زیر انجش ایدر جان عاشق
 کل نصیحت دکله احسان ایلد سن عاشق
 دیر که عمر تازه لکی سانه باقی بی وفا

یوز که باقوبده سولش کستانم دیر ساین
 شمد کسته رغبت ایتیم ناتوانم دیر ساین
 کاهجه لطف ایلوب جور ایتیم نالیم عاشق
 کون اولور سنده جوانم تده جانم دیر ساین
 هب کلورنیک سوز لر ایتیم دیر ساینم سکا

نیم سوزدیم کلعدار خانم
 هر کس مندیکی اینج
 نیم سوزدیم کلعدار خانم
 انکار شاد او لوب بند کلام
 مراد مقصودم یوریم
 زودخی اولدن یورن کلام
 نیم سوزدیم کلعدار خانم
 قاشیلری بک
 جمال بدتر اولور یار
 زار و نالان ایلر
 نیم سوزدیم کلعدار خانم
 رفیق ایتیم کلعدار خانم
 شاه انجیل کلعدار خانم
 نیم سوزدیم کلعدار خانم
 دیر ساین
 مقدم شاه انما اصل ایلده
 قری کورمشین قری قاری
 اورا کلام کلعدار خانم
 بل قاری
 ویردی قورمه قاری
 واروب زنده ایتیم خانم
 قری بن شاه انما اصل
 ویردی دینجه

اَلْكَوْكَلُذَةُ رَاسَتْ كَلْبُوبٌ بِكَافٍ قِلْدَرِ بْنِ مَرْحَبَا | اِسْمُ اَبِيكَ اَبِي عُمَرَ بْنِ بَنِي فُلَيْتَمٍ وَدِيَّةٌ سَبِينُ

ماشوق

ای پری گوندن کونه آرتیر عیسانی کوزلرک
 یکنظره سدهزار طاشقارک الیزه لاک
 عشقکه دوشش کوللر حیکده دوشملری
 یا قضا طاقست گوز منزه عالمک دوشملری
 چچق او توب تحنیده ما فیر قمر افرا کیر ایتن
 ای پری سن وارمه اوله که قافه یعتین
 حسنک بتراری بولدی جان ره رها
 ای عسرسن بلیش اولکه بودلر تورو اولکه

کَلِّفْنَا يَاقُوْزُلُ يَا قَدِي جَانِي كُوْزُلُكَ
مَرَحْمَتِي زَيْنَةُ دُرَّ اَوْ لَبَّ اَمَانِي كُوْزُلُكَ
نُوشَ اِيْدُرُ هَجَرِ كَلَهْ اَخِرْ كَا سَهْ سَهْ اَعْمَلِي
ضَرْبِ خَشْمِدَن يِقَارَدُ قَهْرْمَانِي كُوْزُلُكَ
لَطِيفِ اَحْسَانِ هَرَارِ اِيْتِ عَدَالَتِ خُشَوَانِي قَلْبِي
سَيَّوَايِدُ رَحْمَتِكَ اَنُوسَلِيْمَانِي كُوْزُلُكَ
قَلْعَلِ هِنْدُو لَوِيْسَهْ دَرَمُوشِ اَوْلَمُزِيْمَا
جِيْقَارُ دُرِّيُوْلِيْدَن خِيْلِي مُسْلِمَانِي كُوْزُلُكَ

والفضاء

ایری دوشد منسه کوکل منامه فراغت ایلدیر
 بوزدن ایری دوشمک امر حقد رسودیکر
 غریب ایلدیر لشکر غم اوستوندا یلر ایتیر
 اولمکن کوزمک جمالک ایلدیر مولی نصیب
 کیجه کوند زاعلمقدن قالدیر سنده مجال
 دیر عمر شمد نکر وایت آخرت حقا حلال

يَا لِكْرُ قُوَيْدُمْ سَيِ اَوْزَكْ قَبَاحَتَا يَلْدِمِ
سَيِ يُوَقْدَنْ وَاَزَايِدَنْ حَقَّهٗ اَمَانَتَا يَلْدِمِ
كُوْنُكَ بِيْكَ اَهْ اَيْلَسْتُمْ يُوَقْدَنْ دَرْدِيْمِ عَلِيْقِيْنِ
سَيِ يُوَقْدَنْ وَاَزَايِدَنْ حَقَّهٗ اَمَانَتَا يَلْدِمِ
اَيْتَدِيْمِ ذَوْقُ وَصْفَا الرَّحْمَةِ اَوْ لَدَّ خِيَالِ
سَيِ يُوَقْدَنْ وَاَزَايِدَنْ حَقَّهٗ اَمَانَتَا يَلْدِمِ

والعشر

چوق غریب عرب او تر سن نجی شی سونلر دین یلک
تھر وقینده جوش آلیق شاقلر نی خوش کایر
لالو مو ز سکا یا قی یور کیده عشق ک او
تھر وقی جوشد قح حقی ده ان اجد قح
بو ز مر سور نج یز کو خد م شایت دم پیر کو

حَاشِقْلَو دَر دَقْتَار سَن اِچْلَر قَه دَلِن بُلْبُل
بَادَه عَسَقِي نُوْش اَنِلر شَاعِد قَه دَلِن بُلْبُل
كَل نُوْم باغْلَر دَه شاقِي اوغْرَد قَه يُولُك بُلْبُل
بِهَز اِيَا مِي كُچْدِكِه يِمَان اُولُور مَالِك بُلْبُل
دِيْر كَه بُو يُولُور دَه غَر نِيْلِكِه يِيْلَن بُلْبُل

وَلَا تُفْسِدُوا

[illegible]

هېچ يوزمېه كوله الفز خا طر مې شمد كړو
دېر كې بو عاشق عمر اواره قېلېك سې
پنځله اولم كوز مېنځه بڼ سځې

يوي وار شمد نكړو بېلېدم نېدو كڼ
اوچلر اولدې كوزمې عالمده راحله
سودېكو اكلر جفا كړ بېلېدم نېدو كڼ

وله پښتانه

شمېدېر كوه فروش د لاله وېر دېر كوكلې
سوزي شېرېن جان بېشلي جانمېر جانانېدېر
قور تاره منځار اېنډ شېدا بېلېر غنچېر
پړيا قېشله منابع اېدېر عقلك اولمېنځېر
كوزمې خويجېر كلك ملو بېلوراي و كوكش
قلمبانه سالنور طاووس و ش
كل جمال كوزنلر عاقبت يولدن ازار
كوه رې جان و كوكلر د همدې خې قېلېدم

كردې بېلور كې نالايه وېر دېم كوكلې
خه دهن رخلېر كلكاره وېر دېم كوكلې
خېلې دېدېر كوه مېرېر كوكلك اېكېنځېر
چشم جادو قاشلرې جلا مې وېر دېم كوكلې
اېخمال مقبول اولور سېن كوكل اولاش
پرسوسېم اندامه وېر دېم كوكلې
باد بېلر اېسېنې عاشق لرك او قور نازار
الېنا قاورزه ملور لرخاره وېر دېم كوكلې

وله

صحنك كېلر اېكه اې ناز بېن اېدم خبر
اول عدولر له كړوب سېدو كېست اېنډ بېك
يار صادقي صانور سېن بېوفا كورد كېرېن
اول عقل سېر بلقا لراېكه كور شېد كېرېن
اېنډ بېك د اېم بكا عرض محبت نه اېدې
چكېدېر افكار غلر هېر او غېر تگر اېدې
بوعمر بېچاره بېل دوكو نالدا نډ قلك
هېر مليولر خانه اڅيارده يانډ قلك

شانده و شمر بوايشلر افرېن اډر خېر
وارد بېك يوده كوزل خوشه زمين اډم
مېرېر اېشا اېدرد لرد هركېر د كېرېن
دوڼې كون باد صبادن بركېر اډر خېر
اولو عهد بېكه امانلر بكا زخمتلر اېدې
اولدېن اڅيار اېكه رانوشن اډر خېر
ناز و اېستېغا اېدو مسوړه شانډ قلك
صافله شمد نكړو اې ناز بېن اډر خېر

وله

جانمك جانلشېر جانان اډنډن آه آه
درد مېنځ جور و خوشه جانم كار اېلېدې
خمدلله ماه يوزكېر بكار اولمش اښكار

دردمك دومايشن لھمان اډنډن آه آه
حلكه رځم اېنډمان دلدان اډنډن آه آه
دائما مېنځون كې اېشېم نېم كشت كدار

دېر كې بو عاشق عمر اواره قېلېك سې
پنځله اولم كوز مېنځه بڼ سځې
شمېدېر كوه فروش د لاله وېر دېر كوكلې
سوزي شېرېن جان بېشلي جانمېر جانانېدېر
قور تاره منځار اېنډ شېدا بېلېر غنچېر
پړيا قېشله منابع اېدېر عقلك اولمېنځېر
كوزمې خويجېر كلك ملو بېلوراي و كوكش
قلمبانه سالنور طاووس و ش
كل جمال كوزنلر عاقبت يولدن ازار
كوه رې جان و كوكلر د همدې خې قېلېدم
شانده و شمر بوايشلر افرېن اډر خېر
وارد بېك يوده كوزل خوشه زمين اډم
مېرېر اېشا اېدرد لرد هركېر د كېرېن
دوڼې كون باد صبادن بركېر اډر خېر
اولو عهد بېكه امانلر بكا زخمتلر اېدې
اولدېن اڅيار اېكه رانوشن اډر خېر
ناز و اېستېغا اېدو مسوړه شانډ قلك
صافله شمد نكړو اې ناز بېن اډر خېر
جانمك جانلشېر جانان اډنډن آه آه
درد مېنځ جور و خوشه جانم كار اېلېدې
خمدلله ماه يوزكېر بكار اولمش اښكار
دردمك دومايشن لھمان اډنډن آه آه
حلكه رځم اېنډمان دلدان اډنډن آه آه
دائما مېنځون كې اېشېم نېم كشت كدار

نِزَاقِ شِیْهِلا لَه مَسِیلَ ایدِه کُؤمُل
 یِیاغِ کُلمَرَه بَیا مَسَدِه کِیَن
 عَاشِقِ کُلمَجَه سِیْ خُوبُورِکِ شَاهِ
 حُسنُ رُخساری زلفُ سِیْیاغِ
 جُورِ ایلَه کُل عُمُومُکِ واری
 خَطادَن حُضْطِ ایدِه جَانِی بِلاری
 عَاشِقِ مُهر و مُصلِیْه لَیْزِی دِی باری

بنده سرتک ایلمش نیلیم اویاره نیلکه
عمرش ایله اقدیه وصف حاله سولیم
یا ایللی من نیلور من اولشم غایت ناچار
قائل اولدم برسلامه انیده ویرمز کج
عند لیم هر شمرده و منل یار سز اوله نم
قنده وارتم سوزیکه سکنده بوله نم
دیوکه عمر خوب بر اتمش جسکی اولد لالال
شاقمره ناصیم اولجنه یلیل شیدمال

يَا أَيُّهَا بَلْعَشْمُ أَيُّ نَارٍ نِينَ بَيْلَهُ مَيِّدُو كَنِ
بِوَفَاسِنْ قَهْمِ اِيْدُوبْ سَنَنْكَ فَرَاخَتْ اَمِلِيَه
كَمْ كَمْ اِيْدُوبْ يُوْزِيْمَه اَزَا اَمْتَدَنْ
بَدْدُخَايَه بَلْعَشْمُ اُولَدِكَ يُوْكَ كَمْ كَارِ اَمْتَدَنْ
اَسْمِيْكَ ذَكَرْ اَوْلَدِيْ بَرْدَه طُوْزَمْ اَيُّ پَرِي

[illegible]

کون اولوز عاشقاريسالوزيساد اقولد
 عاشقه جوريله سن دايما اي عجه قسم
 گوکل يارق نيم جانم ايچون بن غم نيم
 ديزکه يو عاشق عمر و صليکه ايلز ديلک
 بلع حسنگده بکا زميد و ير سن اي ملک

طونه لداک سکا پوزانه اولمش اولمش
 تحله يه بونيله ايدن سن نريکا اولمش
 دوتکده نريصرو پزان اولمش اولمش
 ايتراک انشي سور سونمي بونيله حشره دک
 خسته مدرگو کم قرار سن پيانه اولمش

وله

کچد دليز کچدن يار منور بول بکا
 هر کورن تحسين ايله و حالي ايلک
 سونيله کچ هر سونيه درين کتون اوله
 قاشلري سمور هتد قايتمی مورون اوله
 عاشقه جو ناز ايدن اضيا طر اير کاستم
 جان و دلدن پندمي کوش ايله جانافيل
 هم کور يوزلي اولوب کچله کسندن شکر

برسوزاکلار سوز بيلور گلگون ابر و بول بکا
 رخاوي کس صاحب سبل عتاب گيسو بول بکا
 انچه بلبل نيم تنلي حال اوغيون بول بکا
 ميم بيد غمده هن کردی بکلوبول بکا
 زنديجاش جهان هم قنده مکار انهم
 هر کورن قلن ايلسون اينش سجاد ماه و ن
 هر سوزا در علدن نري محبوب رضا بول بکا

ايضا

شمع دويک اي چر اشباب کي يار يار يار
 بي شک سيم زنجار ايلک سنيک اي مزلقا
 زلف تارک قو قلیک مسک چين عتري
 نوش ايدنلر شربت لعل ايلک کوش کچ
 ارزو ايلر خط رويلک قاشلرک طغر است
 جان و ير يار اي پوي حسنگ دزياسنه
 بو عمر بچاره يه رحم ايله اي شوخ جهان

رخسار ايلک سنيک مري جهان يار يار يار
 لاجرم تا صبحه دک کافور کي يار يار يار
 سينه يه دقت ايلک قراتر اشکدر کي
 بن ديدم آينه بلور کي يار يار يار
 کيمسه کز نا ملیدر هيح محبت خليا سينه
 دور ميونب داغ درونم انشي يار يار يار
 خست و صليکه جانم روز سيب يار يار يار

وله

هي مدد شيد نگرد لبر ده شفقت قلدي
 بونيله بروقه ايرشيد شوقه دحيق کيم
 هر کس بکوب کند و لول ليلر صاحب روز

بور يلوب کچد کچا صاحب مروت قلدي
 اهل عرفان ارا سينده اصلا محبت قلدي
 کيمسه يوقد زجهانه بزيده در جله قصري

بويک ديون همان ايف
 سوزون سوزايد نايست
 گلون بوز کز اوردون
 بر صکوشه سي ميون
 همان ايجو کورون
 و کور باغليون
 و زباندن يوقارو چيک
 کورديک سکر اوله
 و ده بي يوزده بي ايدو
 باغديک زالا کوزي
 و کز کت اينش
 کوز لندنه ديه شيرين
 باين قار شاه انجمن
 فوجي بونيله کور ديه
 سازي بصله
 ديني
 الی شاه انجمن
 نيم دردم سندن بتر
 سونيله پوي در دک بتر
 دزياسنه زمان اولکيم
 سونيله پوي در دک بتر
 الی شير
 سکا کلک غمزه دارو

كُونُوا مِثْلَ بُلُوْبٍ كَامِلَةٍ اَوْ لَمْ تَنْظُرْ
اَيَّ عَمْرٍ اِلَ هَادَتْ سُوْنِيَهٗ اَلْوُ خَبِرْ

۱۲

عَرِّجْ حَالَهُ بُودُ دَافْتَدِم سَكَا
لَا اِلٰهَ سِوَا بَنِي نَامَرُوهُ مُحْتَاجِ اَيْلَهُ
اُولُ جَبَلِكْ فَخْرِ عَالَمِ مُصْطَفٰی خُرْمَتِهِ
جَمْلَهُ نَزَكِ مَعْبُودِ سَنَسِينِ دَشْتِدَر ^{دَرْ قَهْل} دَرْ
كَذِبِ اَلْفِ كَدَنْ كَوْمِ قَبْلِ اَيِّ مُخْسِنِ رَزَقِ اَمَلِ
قَبْلِ عِيَايَتِ شَنِ بَكَا حَضَرَتِ اَدَمِ عَشْقَتِهِ
مَلَاوِ رَمَزِهِ مَدْحِ بِلَتِ مُعْظَمِ عَشْقَتِهِ
بِيَكْ بَرِ اسْمِكَ صَاحِبِ سِنِّ شَرْهٖ شَرِّ اَلْحَدَا
اِنْسُ وَجَن قُوْر دِيَكْ قَوْشِ جَمْلَهُ مَعْبُودِ

ولسليمان

بن بگویند بر پریمی کوردم برایت قرآن یا زار
برایت او قودم بیلدم مغنلا سی
مکتب عرفانه کوردم اینلدم بر کوه اه
خامه سن المش الینه خشم ایله اول یونما
شونیلده بر رندجه ماند عاشق کاز اینلر
بو عمر دیر که کوردم در سیک او قور خوب ایله
دم بودر اکلمی می نیلز ایله مینلر ایله

وَأَعْلَمُ مِنْهُ

عَشَقَكَ بِمَا لَهْ سِنْ بَكَا اِيْحَرْدِكْ
كِيْمِيْ غَلَا دُوْبْ كِيْمِيْ بِيْتَرْدِكْ
نِيْمَانْ بَنْدْ اِيْتَلِكْ بِيْ سَوْدَايَهْ
شَمْدِهْ اَوْلَشْتُمْ مَسْتُ دُوْنِزْكَانْ
بَكَا دِهْ اِيْحَرْدِكْ سِيْ شِيُوْهْ كَانْ
حَاصِلِيْ عُمُرِيْ وَبِيْرْدِكْ فَسَايَهْ

[illegible]

چشم ایوب باندک بنی جفایه
بلبل کی جداد و شد مذ کولیدن
چشم مستانه می الدنک المیدن
عز دیز کد ترک دیاز ایلدم
شمدی ایچ ایلکترده قرار انلکه
بکاخا ایفاسنیک دوزگار
بخایزدک و علمدن ایسمدن
اولدزمکی بنی قصدک دوزگار
اشمدن دوستمندن قرانلدم
فتمت صله درسم دوزگار

اے کفندہ بن کدایہ پر سلام و پود کی بیج
 بل کی کلون پھر سن بوجھانک اصلیت
 حاصل عشق الہی یاندم ازوق الامان
 نچہ ہر آہ الیون قبلہ ہم ہر کون فغان
 کچہ گوند زخم سر تکلہ کوز لرز اخلز نیم
 اول علوی بدلقا لردی باغلا زبسمہ
 بوسیدن اغلیو فریاد ایلیر عاشق عمر
 غزل دیکھ

غَمِندَن اُمی صاچ لایلا
 سکا ایضاف ویره مولا
 متاع جان دکن وصالک
 ملک ناخوردید را صلیک
 ایکی قاشک مال اولمش
 قرازمش الیک آل اولمش
 پچاسمز لب لک کلدن
 براق طاهر ال کلدن
 عمه دیو یاره اغلر سه
 وقتیدر قاشکرا اغلر سه

[illegible]

ای کو کل حسنا الزهرا یارانه صُور
هر طیب عشقه یاز او لوب صُورمه علین
برقلند ز مشربیم آینه در شال و عبا
زلف جانانه طوقیم لطف ایلد با حبا
چکان عاشق بلیسون یار بی عشقه
کل سینمد بخیل اما سینمد دایع دین
دیزیکه عمر غم بیه کونبکون قسود الیه
لشقه معبرت دکللی عاشق سود الیه

عاشقِ عمر

کور میله یار دل دیوانه شکن گونستر
 مرغ دل مسیدینه بکلر دام شکن گونستر
 مصحف عشق شهادت لیلان شکن گونستر
 حق قول اید فیا زمر مخون دستر بغلدر
 ترک ایدوب عظیم بی دیوانه شکن گونستر
 دایما عشق کاین کامل او قورهم یازار
 ای کوکل نهاده سن صد قلله آیلده دغا
 جان قیوس الو بعلان شکن شکن بغلدر

عاشقِ محمّدؐ

یا از شد گشتا کنی تو بهمان یا امید
اولو صولر جو شه کلوب موج ایله طاقه
عشقله مجنون اولنلر طاعلره دوشسه
ای نیم دیوانه کو کلم نهانجه اخلسون
عاشق عمر استرایسه رمنگون سولسون

5

اگر دیر سن باشم که کارم وارد در
 ایچ حسن بن کی عیاره شوریده که قان
 دهان از لوسند بر تاز غمک و زاری
 خطک ابر شمیون ظلم ایوب عشا اولد

علاقہ عسکریہ

سورة التوبة
بسم الله الرحمن الرحيم
يا ايها الذين امنوا
اتوبوا الى الله توبة خاشعة
ما لكم ان تاتوا الله
بالحق وان كنتم تعلمون
يا ايها الذين امنوا
اتوبوا الى الله
ما كان الله ليضل
شيئا من نعمه
ان كنتم تعلمون
يا ايها الذين امنوا
اتوبوا الى الله
ما كان الله ليضل
شيئا من نعمه
ان كنتم تعلمون
يا ايها الذين امنوا
اتوبوا الى الله
ما كان الله ليضل
شيئا من نعمه
ان كنتم تعلمون

ازین بنویسند و ازین بنویسند
ازین بنویسند و ازین بنویسند
ازین بنویسند و ازین بنویسند

ثَمَامَةُ بْنُ عَبْدِ
 اَوَّلِيْنَ قَبْلَهُ عَوْنُ ابْنِ
 خَالِ بْنِ خَالِ بْنِ
 بَوَلَدِ بْنِ خَالِ بْنِ
 مَالِكِ بْنِ خَالِ بْنِ

فَمَا أَصْبَرُ
 فَفِي الْآخِرَةِ
 نِجْمٌ كَرِيمٌ
 أَرَأَيْتَ إِنْ
 صَفَا لَكَ
 الْبَرْقُ مِنْ سَحَابٍ

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

وَرَأَى فِيهَا

اسمان چقد عجبی زارم او چکوندنرو سوزلر اولد بکاد لدارم او چکوندنرو ای دریا ایچما اولور جالم بنم یوزار ایله کیم غمندن قالوب بیمار او چکوندنرو حالنه مهت اتمز وفا سن سولیم تشنه اولمز نیه زارم او چکوندنرو	نگاه ایتم یاننده بیلزم جرم ندر فقدن یانده جیم اولر نیک ناک کیمه یوق حاله صوره و احسوس دلایل عمر حال اتمک محالدر دلدانه بیلیم عشقده دوستلرد زارلی خوش ایلیم هم دیم عمر غریب خاطر مخرون کیم
--	--

ولایضا

یا الهی بکا بوغم اختیار مند بشیدر باشم بوغم فلا کلام لار کلامی کجه کر تاضع اولجه اعلمه مثال بیحال ایتم بقی فکر سودا بر بکا جالی بیلک نه ممکن کلمه دنیا بر بکا امر حقد را می عمر خاکله یکسان اولدیم صوبوب عشقک یولده شولیه زار اولدیم	بوخسه بوچکد کلمه ناموس عار مند بشید بولای عمر غوغا غمکسا راند غمیدر کوزلرم یا شعی عجب آه وزلرم مد غمیدر ای نه حالت کوشتر یا انهار بکا ای دریا بو فلاکت بقرار مند غمید بونه حالتد بکا فکر زار اولدیم روز کار لبت وفا سخی اختیار مند غمید
--	---

والیضا

ایلدیم سندن سکا فریاد زار سود بیک یانه وار قلیسن ترحم بو غریب احواله یار اولان دلداراودر کیم عاشق مندا بیک هر کیم صورتم کندن داد ایله فریاد بیک هم روای هدم اولق غم کبر خار ایله قودمزه عاشق عمر غریب که خار ایله	اغلقدر بن غریب کسب کار سود بیک السن اولمز بی بولیه انکار سود بیک یوقا عاشقک خاطر بی یازا بیک ناز ایلر بیلنه نه انهار سود بیک قال اولق سود بیک کوز منهنی اخلا بیک عاقبت بکون ایدر کون دیلر سود بیک
--	--

وله

عاشقه عیش صفاد ریشا لقتن مراد دلبره مهر وفادرد لور القند مراد
--

کوزدیکر و داندلر قوی
 شاه انجمنده ورمک
 ایچون مشاوره یه یاندر
 شاه انجمنده ورمک
 اوده قول ایتم شوق
 ایچانی بوندر و ف
 و صفایه باشکد بیک
 کوزد و داندلر قوی
 ملکی کلری ایتم اقد
 حمد و بر سر نسه
 صافیه و وارزد
 شاه انجمنده ورمک
 سندن کیم بکلامار دوز
 ایلم حشوق بیک
 عمار و نودر
 بی ایچون کلده
 ایلم بیک
 و داندلر قوی
 بوندر و ف
 ندر و ف
 کلایه ایتم
 و داندلر قوی
 و داندلر قوی

عِشْرَتِ مَهْرُ وُصَلَتِ اُولِيهٖ جُوْنِ عَاشِقَهٗ
 سُوْرِيْكُمْ بُوْكَوْرُ لَكَ كَيْسَهٗ دَهٗ اَيْتَمُرُ قَرَارِ
 بِخِشْمِ اَعْيَا زَايِكَهٗ كَجَرِ اَشْنَالِقْدَنْ مُرَادِ
 بَرَكْدِيْ بَلْبَلِكْ دَرِ كَلَشَنِ اِجْمِرِ كُوْمَرِ
 حَسَنُ خُلُقْ شَهْرِ مَطْوَعْلَهٗ دَرِ مَهْرِ

يَا نَدُوْ نُوْلَهٗ بِيْ نُوْا لِقْدَنْ مُرَادِ
 اُولَهٗ مَفْرُوْرُ حُسْنِكْ دَهٗ اُولُوْرْسِنْ شُوْمَا
 كَجَدِيْلِيْ سَكَا يُوْحَسَدِ بَرِ تَنِيْمِيْ وَاسِرِ
 بَجَشَنِ حَقْدِرِ دِلْ رَاقِيْ سَكَا اِيْ پَسُوْرِ
 زَمَرُ خُوْبَانِ اَلْدَنْ بِيُوْا لِقْدَنْ مُرَادِ

كُفْتَهٗ طَافِظِ عَسْمَرْ جَوَابِ

بَنْ فَلَكْ مَجْنُوْنِيْمِ لِيْلَا بِيْ كُوْرُ لُوْ كُوْرُ لُوْمِ
 بَنْ مَحَبَّتِ مَجْرِيَهٗ مَالِدَمْ كُوْ كُلْ زُوْرُ قِي
 كَلَشَنِ عَالِدَهٗ اُولُ سُرُوْرَا نِمِ وَا زَايِكِي
 غِيْرِيْ يَهٗ بِالْمَقِ اُولُوْرُ مِيْ شَدَّ جَانِمِ طَارِكِي
 دَهْرِ هَجْرَانِ اِيْمِدِيْ بُوْ كُوْنِ دَرْدِيْ مِيْ كُوْنِ
 چَشْمِ مَسْمَدِ جَلْدِ وُشْدَمْ بُوْ كُوْنِ دَرْدِيْ مِيْ
 بَلْبَلِكْ مَكْ سَكَا اَهْسُوْنِ اَيْلَشْدِيْ وَلِيْ پَرِيْ

اُولُ پَرِيْ پِيْ كُوْ مَلَكْسِيْمَا بِيْ كُوْرُ لُوْ كُوْرُ لُوْمِ
 زُوْرُ كَارِ اَلُوْرِ مِيُوْرُ اِيْ يَفِيْ كُوْرُ لُوْ كُوْرُ لُوْمِ
 مَالِ وُمَلِكِيْ رُوْتِ دُنْيَا بِيْ نِيْلُوْ كُوْرُ لُوْمِ
 كُوْ كُلْ كُتْمَدَهٗ اُولُ شَاهِ جِهَانِمِ وَلِيْ اِيْ كُوْنِ
 اَعْلِيُوْ چَشْمِ بَايَشِ سِيْلَهٗ بُوْ كُوْنِ دَرْدِيْ مِيْ
 سَا قِيَا صُوْبَكَا اُولُ جَامِيْ كُوْرُ لُوْ كُوْرُ لُوْمِ
 حَسَرْتَمْ دِيْدَارِيْ سَهٗ بِيْدَامِيْ كُوْرُ لُوْ كُوْرُ لُوْمِ

عَاشِقِ مَهْرِ

حَقِيْقَتِ زَاهِنَهٗ كُوْ كُلْ بَلْبَلِيْ
 قَرِ مُصَاحِبَهٗ دِيْ رُوْرُ دِيْلِيْ
 مَسَا عَجْهٗ نَكْ اِيْدِيْ فَيْ سَا بِيْ
 هَرِ جَانِ فَرَقِ اِيْدِيْ مِيْ صُوْلِ كِيَا بِيْ
 فَهَمْ اِيْدِيْ كُوْرُ نِيْمِهٗ وَا قِيَا سُرَا زِ
 مَرْ كَزِ قَطْبِ اِجْمِرِ عَالِيْ وَقَا زِ
 دِيُوَانِيْ بَرِ تَسْنَهٗ قِيْلِيُوْبِ اَلْمِهْرَا زِ
 مِثَالِ قَتْلِ عَا دِرِ زَبَانِ حِكْمَتِ
 يَا زِدِيْ دِلْ لَوْ حِيَهٗ كَاتِبِ قُدْرَتِ
 دَرُوْنْدَهٗ صَغَا زِدِيْ دِيْ بِيَا نَهٗ
 وَ عَمْرُ اِنْجُوْنِ اَيْلِيُوْرُ فَيْنَانِ

عَجْهٗ اُوْرَا قِيْ رَايِيْ كَانِ اَوْ قُوْرُ
 كَاهِ بُسْتَانِ كَاهِ كَلُسْتَانِ اَوْ قُوْرُ
 صَافِ اُولُوْبِ رَفْعِ اِيْتِيْ دِيْ سَجَابِكِ
 مَكْتَبِ فَا نَدَهٗ عَا رِفَاتِ اَوْ قُوْرُ
 نَسِيْجَهٗ اَشْيَا دَنْ دِيْلَهٗ بَانِ اَوْ قُوْرُ
 حَكْمَكْ رَا مِ اُولُوْدِيْ فَمُوْ اَهْلِ كَا زِ
 قُوْشِ دِيْلِيْدِرِ اِيْ سَلِيْمَانِ اَوْ قُوْرُ
 نُوْ بُوْ كُوْ سَتَرِ مِرَا تِ صُوْرَتِ
 اِيْ نِيْ سَا اُولُ صَحْدِ كَا زِ اَوْ قُوْرُ
 يَالِكِرْ كَدِيْ نِيْ مَسَا مَدِيُوَاتِ
 يِلْمِ بُوْنِيْ هَا نِيْ دِيُوَاتِ اَوْ قُوْرُ

۵۰
 حَسَنُ اَلْمَهْرِ اَصْحَابُ رَا دِيْ قِيْ
 اِيْ نُوْبِ بُوْلَهٗ رَوَانِ اُولُوْدِيْ
 قِيْ قِيْ كُوْنِيْ عَسْمَرْ جَوَابِ
 سَرَايَهٗ كَلُوْبِ سَجَابِكِ
 اَوْنِيْ بَرَا قِيْ جَا دِرِ وَا زِ
 اَوْنِيْ دَرِ عَسْمَرْ كِيْ
 اَوْنِيْ دَرِ مَعْلُوْمِ دَرِ كَلِيْ
 حَسَابِ مَعْلُوْمِ زِيَا دِيْ
 مَالِ اِيْمِيْدِيْ بُوْنِيْ سِيْمَا
 مَانِهٗ كَلِيْ بُوْنِيْ سِيْمَا
 كُوْمَرِ جَا دِرِ لَشِ
 اِيْمِيْدِيْ كُوْنِيْ پَزُوْمِيْ
 بَا شَلَا بِيْ سَبَرِ
 اِيْتِيْ دِيْ اِيْ كِيْ اَلْمَهْرِ
 پُوْشِدِيْ رُوْرُ نِيْلَهٗ اَمِيْ
 اُولَهٗ اَوْنِيْ يَهٗ شَاهِ
 اِيْمَا صِيْلِ اَلْمَهْرِ سَا زِيْ
 بَقَا لَهٗ دِيْ سِيْمَا
 اَلْمَهْرِ اِيْمَا لِيْ
 قَتْلِ عَا دِرِ دَرِ كَلِيْ
 اَمَانِ صَحْبِ اِيْمِيْدِيْ
 قُوْمِيْ كِيْ مِيْ بُوْلَهٗ

آغاز بر این مثنوی
الدعای
محمده ز کلمات و بخش
کوزانم خود کوزانم
باز من چقدر بولاف
الذی

نیکوترین کلمه از زبان
اولاد و برادران و
اینها که از این مثنوی
نزد عالم اولاد جاری

الدعای
عزیز کل و همه
القدر کلامی
ما غفر الله له
و برادران و برادران

الدعای
خود و برادران و برادران
کوزانم و کوزانم
کوزانم و کوزانم
کوزانم و کوزانم

قودریم ایجادم کوزد بکوزمات | بولورنجا ایل چندان او قوز

تکون عاشق طعنه

تعد بر خدانه کوزلا و نمیش
سلطان و زمان قوله ایا صحت
مفقیه کوزانه کوزلا و نمیش
اهل دین حقیقت سزدیم
تا و بکه سین لامر کوزلا و نمیش
منجی سلطان شیخه کتاب
خطبه مشد کوزلا و نمیش
عارفه شعر جاهله اوزان
مؤمنه صلات کوزلا و نمیش
دلبره عاشق منلایه طالب
مخبره فلکانه کوزلا و نمیش
قوزانه آری طالع داری
ز کوزده صبر کوزلا و نمیش
کلیان ضمیر قحطامه ناطر
چنگله چالغی کوزلا و نمیش
رسول کرم شفاعت کالی
عزت ایله اگرانه کوزلا و نمیش
بوزنی قریم ایدن چشم بیدار
ملوزده بیک کلام کوزلا و نمیش
خدا دست کبر در کار من
بوسلطنت بونامه کوزلا و نمیش
حقیقت معرفت در جا و کاهات
درن قیوده سلام کوزلا و نمیش

دیکه بواستداری بر حکمت الله
قرایه قرائت مؤمنه طاعت
قامی حکم شاهه عدالت
صانه بوبوله سهوده کوزدم
عشق کبابی او قودم یازدم
در و بیکه عبادت کاتبه العباد
جصاصه امام امامه محراب
بنازه آرشون بقاله میزان
جمعه جمهور زین وقت اذان
قوشانه نفس مستحیبه قالب
عاشقه زاری چار شوی نایب
یکیکه دلبر قوجه قاری
ز کینه کینه کینه ساری
چفتی بیه او کوز بکلمه قاطر
خویش جلا جلاده سا طر
اولدزد و جانی کفری سلطان
امتی اولتار ذکر ایدر این
جاهله ظاهر بی عباد
صبرت مویه لطف خدا در
حاجی کاش برب سوزار من
مولا عمر و زبون حکار من
شریعت علمه طیف اول ای جان
طریقه نبود رسا که از معان

دیر سن طویمه مران دل و ملک
 درویش بر شمع اعتقادده ملک
 هر که بر نیش ویرم شد ز خدا
 لطف و کرمی حق و شمع
 نور ایله طولدی عالم شفقده
 جمله نیک طینه الطاف حدت
 بنکر اولان ناره بنار مش هب
 بنه احسان ایله جنتی حکم
 طریقه بنسته منجبه طنبور
 بلبله نغز قانونه سسلور
 نریا که اقیون بیکاره دخت
 کی یه بلکن یلکه و زلت
 یونجه حریمت سالکه بین
 مسایسم و نغز اولور هشی برید

یا ایله قلی آئی مرده چلنک
 از قدسید اخرام نه کوزل اویمش
 بویه نقش اولمش در اصلنده حاله
 قوللریبه ایغام نه کوزل اویمش
 کیت مکینه درش آلدت الفلقده
 بخش اولان الهام نه کوزل اویمش
 مؤمنلرخنده فالور مش هب
 کوزله طلو جامه نه کوزل اویمش
 ز کورده هساوت ز کینه حضور
 تقاره پهلوز نانه کوزل اویمش
 تاناره بوزه کوزی یه مشات
 پاینه کورک نه کوزل اویمش
 معنایه تفکر دیوایه تعبیر
 انسانه تاقل نه کوزل اویمش

تکریم کراشوق عثم

بز کوزله کوکل ویزد
 محبت سنی سیه مود
 عشقکه دوش اولمش
 اویسیاه ماوی کوزلوی
 دزد سر باشم راحتک

نه چاره اسپاون سودم
 سومسم ترک ایدرم
 راحت راحت کوزلدم
 دوشنوب یا شکر و کوزدم
 یاری نه ایدی دزدیم

سوق عاشق عثم

ای هجرانه ایشنا ایلان تحت سیم
 نی یخون کیدوب عیاره یار ایلک شک
 نیله یملک کندی دل عاشق قبلش

سنی بونله ایدن نازلمیم
 سنی سوزم کوزل ایلک شک
 سنی خورکدن ایلبور حلال البت یلدم

۲۷
 ایله قلی آئی مرده چلنک
 از قدسید اخرام نه کوزل اویمش
 بویه نقش اولمش در اصلنده حاله
 قوللریبه ایغام نه کوزل اویمش
 کیت مکینه درش آلدت الفلقده
 بخش اولان الهام نه کوزل اویمش
 مؤمنلرخنده فالور مش هب
 کوزله طلو جامه نه کوزل اویمش
 ز کورده هساوت ز کینه حضور
 تقاره پهلوز نانه کوزل اویمش
 تاناره بوزه کوزی یه مشات
 پاینه کورک نه کوزل اویمش
 معنایه تفکر دیوایه تعبیر
 انسانه تاقل نه کوزل اویمش
 شادی شاه انیمیل
 باغچه نوز و راغی
 یازده نوز و راغی
 کل سخله خان ایلک
 همان حجابی شاه
 سید کلایه
 اسمعیل قشایه
 یقین قش و اردی
 یقین قش و اردی
 شاه اسمعیل
 کوزله

بن ایتیم ناله و زاری
که عادل یادشاه ممدو

سَنَ اَيْتَدِلَ اِهْمَدَمَ اَغْيَارِي
بُوْكَا قَالِمِدِ زِيْكَارِ عِي

شرف

بَنَدَه سِن مَنُون کَاه مَسْرُوز ایدز
کُوز لَر مَوْلَدَه قَالِد نُولد یَارَم کَلِمَه
شُوفَانِیَا یَه کَلِم بِز صَفَاسِ سُوَرَمَدَم
عَدَالَت کُوش کِلِم حَقِش قَافِدِن قَافَه
عَهْدِم اُولسُون سُو مِسَم دِلِز لَر ی
بِر صَحْح لَنیلا اوجَدَن چکد یَم غوغا لَر ی
اَنی اَقَدِم سَن وَا رَا یِکِن عَزِی دِلِکَلِم
عَهْدِیَن مَلُوز مَز یلا نَحْی شِیوَرَم کَلِمَه

بُونَدَ بِرِ مَحْبُوبِ سَوَدَمِ خُونِ اِيْدَرِ
وَلَفِغِ قَلْبِشِ بِرِ شِيَا عَاشِقِ مَحْبُودِ اِيْدَرِ
عَهْدِشِ مَلُورَمِزِ اِيْلَغِي شِيُوَهْ كَارِمِ كَلْمِ
لِخْصَانِكِهْ كَلْدِمِ اَوْ مَرَمِ مَسْنَدِ وَفَا
كُوْزَلَرِمِ يُوْلْتَرَدِهْ قَالْدِي يَارَمِ كَلْمِ
هَرِ مَحْزُوَهْ اَوْ سَرِ بَلْبَلِ مَسْنَدِ اِي
دَرْدِمِكِ يَا اِيْلِي يُوْقْدُرِ قَلْبِشِي سُونَلِمِ
كُوْزَلَرِمِ يُوْلْتَرَدِهْ قَالْدِي يَارَمِ كَلْمِ

شرف

يَا صَانِعَهُ رَبِّي اغْنِيَا زَانِمَهُ صَقِين
 جَوْهَرِ عَشْقِي اَشْكَا رَهْ اِنِمَهُ صَقِين
 دِكَلَهْ سُوْرَمُ اَخْتِيَا زَانِمَهُ صَقِين
 اُولُوْرُ خَلْقَهْ اَهْ وِزَارِ اِنِمَهُ صَقِين
 اَهْ اَيِدِنَلِكُنْ اِنْكِسَارِ اَلَمِ صَقِين

بِزَهْ جُورِ اِنْتِ كِي افْتِخَارِ اِنْتِ مَهْ صَقِينِ
عَشَقِ بِرِ حَقِ دُرِ اَكَلَهْ مَزِدِ گُنِ بِرِ
كُلِ دَقِ بَهْ غَرِ بَ اِيْلَهْ اَنْدَكْ لِحْزِ اَزْ
سُوزِ مَ عَاشِقِ لَوِ دِرْ عَشَقِ جَانِ كِي
حَالِ عَشَقِ دَنْ صَقِينِ اَوْلَهْ مَكُولِ

و

طَبِيبِمْ نَازَهْ دَرِ شِفَا بِلْمَزْ
طِفْلِ دَرِ اَعْلَا وَ اَذْنَابِ بِلْمَزْ
مِیَانَهْ کِیْسُو شَبْوِیْ سَقْبِلْ
شَا فِرَاوَلْ غَنْجَهْ رَعْنَا یِ بِلْمَزْ
تَجَنُّگُو مَرِی شَبْدَا یِ بِلْمَزْ

حَالِدٌ بَعْدَ رَأُولٍ قَدَرْنِيَا
شَكَرَ لَهُ تَسْلِيمًا أُولَٰئِكَ يَرْوُونَ
حَسَنَاتِكَ عَنِّي بَكْرًا فَلَقَدْ
رُخِّلَ لَكَ رَتْبِي كَوْرُجَةٍ بَلْبِلُ
أَبْرَرِ رَوْصًا لَهْ خُذَا كَرِيمِي دُرْ

2

سید ایتدی غنای اکلندی کو کلم

طولندی مخربا کلمندی کوکله

[illegible]

پنکاره غنم را بیدم بینم گوکم اگلمندی
اطمینه ایندم غنمت گوکم هیه اگلمندی
باشم چیکدم خرقه بینم گوکم اگلمندی
غنم لایه بستم نازدم بیند لایه اگلمندی

كُوْكُلْ عَشَقْ دُوْشْ لِهَ خُورَمِ مِيشِ
عَشَقْ دِلِوْلهَ عَزِيزَتَا بِلْدِكِ نِزْغَرَبَتَا
لَبَلُوكْ نُوْشْ اِيْدِنَلَرْ بُوْلُوْزْ حَيَاتِ
الْبَغَاةَا نِجْمْ اُولُوكْ اَقْدَمْ قُوْلِهَ
بَنِمِ اِحْسَانِمِ نَهْ فَجَارَسِنِ كُوْزَلِرْ

يُوحِسُ نُوشَادَهُ دَنْ سَرَسَمِيسِيكَ
 آژْدَرَكِي چَكَمُورْدَكِ عَجَبِ رُسْتَمِيسِيكَ
 زَمَرَةُ خُوبَانِ بِمُحَدِّ مَشْكِيكَ عَدَبِيسِيكَ
 دِي بَكَاكَ نَزَمِ عَجَبِ مَا زَمِيسِيكَ مُغَمِّيسِيكَ
 اَيِ نَمِرِ مَحْبُوبِ جَانِمِ يُوَحْسُ نَاعَمِيسِيكَ

نَجْدًا زَاوَلَمَحَ بَلْبِلٌ مَنَدِي
خَالِبًا اَوْتَدِي بَن دَر دَمَنَدِي
كُوَزَل سَوَز دِيُو چِكِلُوَز آدَم
اَهْمَدَن زَار مَدَن اَوْ سَانَدِي عَالَم
سَفَقَتْلَه بَا اَوْتَب يُو زَمِيَه كُوَلَمَز
وَفَا سَنِيَه كَرَم دَر دِيَك نَه دَمِيَكَن
سَن اَو كُوَب كُوَلَدَم دَار دُنِيَا دَه
نَه طَالِغِيَسَن مَش بُود دَر دِي قَصَادَه

جَدَادُ وَشَدُّمِ يَسَّ نَارَهُ كَوْلُكَ
بَنِيكَ أُولِي فِي وَقَاعًا شِقْ حَالِنَدَت
بَارَهُ شَكْوَا اِيْتَم دَكَلَز نَالِهَم
سَمِينَهُ وَارَهُ فَم خَلَقَكَ دَلِيلَت
اَقَارِجِيْم يَا حِي كَيْسَهُ لَوْ سِيْلَز
يَا اِيْدَم بُو وَفَا سَز يَا رِكَ اَلِنَدَت
بُو فَا دَر يَا زِم مَهْدَه وَفَا دَه
كُجِيُو رَعَشَقْدَن اَمَلِنَدَت

أَيُّ كَوْنٍ مِلَّ إِلَيْهِ جَانَانِ بَرِائُولُورْ
حُسْنِ يُوسُفَ كَيْيَ أَنْدَامِ زَرِينَه
كُوْرَمِدَمِ لَعْلِ بِهَنَكِ كَيْيَ نَكِيْنِ يَا هُوْتِ

عشق اودندن افعان بر اولوز
عاشق دلیضای زمان بر اولوز
سند کی حسن اندام کعل دھان بر اولوز

مَنْهَا قَوْمٌ عَاشِقُونَ ذَاقُوا

أُولَٰهَ أَفْئَانٌ يُؤْتِيهِ كَرِيمٌ

فَهَمَّ اِلَيْكَ هَاجِرًا مِّنْ اَعْيَارِ بَارِي
خَاطِرٍ عُسْفَاكَ نَالًا تَذَرَانِي يَا
عَجْمِي دَلِيلِي وَبِرَّيْ سَمْسَنَ شَهْلُوْبَنَدَه
مِرَاتِ رُخْسَارِكَ اَيْنَكُ خَنَدَه
نَظَرُ اَيْلَهْ اَخِي دَلِي مَحْشُوْ مِيْزَادَه

قُرَاسْنَا وَلِجَهْ بُوَيْلَهْ كُرْ كُزِرْ
صِيَانْسَا وَلِجَهْ بُوَيْلَهْ كُرْ كُزِرْ
رَفْتَارِكْ بُولْمُزْ مَسْرُورْ سَمْنَدَهْ
لَطَافَتْ وَلِجَهْ بُوَيْلَهْ كُرْ كُزِرْ
بِيَجَهْ شَهْرِيْ وَبِرْمِشْ قِنْ اَشْعَارَهْ

غزل محتموم

کوزل اولان بی نظیر اولوق کرک
زلف مشکین کوز و بگلشن ایچره
هر دیاره ابرسه موندن آشر
حاصلی کون بی منتا اولسه

عَنْهُ كَيْسِيكَ كَارِي أَفْعَانْ أُولُقْ كَرَكْ
خَسْتَهْ يَهْ شَافِي جُولِبْ أُولُقْ كَرَكْ
دُودْ اغْمِي مَسِيكَ كَلَابْ أُولُقْ كَرَكْ
أُولُ سَخُولِبْ مَا هَتَابْ أُولُقْ كَرَكْ

شرق

مُبْتَلَا دَر لَر بَو صَا لَر سَخَا
طُول عُمُر یَکِ جِهَانَد دُو سَتَم
دَهْر اِیچُنِد بَن سَنِک مَدَا خِکَم
بِر عَاشِق خَسَارِی سَخَا اُولَد غَم

حُسْنُكِ سَيِّئَاتِي لِيَانِ بِأَقْرَبِهَا
عُشَاؤُكَ إِنَّمَا كَدَّ سَكَادُ عَا
بِلِ صِرْمَةٍ نَظْمِهَا وَلَمْ يَهْمَا
كُلُّ إِنَّمَا قَرَأَ مَوْشَى قَبْلَ عَطَا

شرف

سَنَ مَشِدِ حُسْنِهَا سَنِي بَدَلِ مَهْلِقَاتِ
طُورِ نَمَائِلِ مَلَأَتْ حُسْنَكُمْ عَاشِقِ زَاكَّتِ
بِلِ اِيْدُوبِ سَرُو بِلَنْدِمِ جَبْنِشِ عَائِتِ كِيْدِمِ
لَفَقَتَهْ وَارِدِ رَدِّ وَاِمِكِ كَوَكَلِ الْمَقْدِرِ مَهْلِكِ
سَنِ كَوِيْزِ شَوْخِي كُوْزِ مَاشِشِ كُوْزِيْ جِهَانِكِ

يُوقِظُ ظِلْمَكَ ذَلِيلًا بِسَبِّهِ دَلِيلًا بِمَدْحِهِ كَدِيلًا
بِشَقِّهِ ذَرَسَةً لَهَا قَتْلُ مَدْحِهِ كَدِيلًا بِسَبِّهِ
وَلَمْ يَسْتَنْ أَفْزَمَ دَلِيلًا بِمَدْحِهِ كَدِيلًا بِسَبِّهِ
دَلِيلًا بِرِضَاكَ رَحُوسَكَ خَوْبَةً لَوْنًا بِسَبِّهِ
يُوقِظُ شَيْئًا عَالِمًا بِجَانَا دَلِيلًا بِمَدْحِهِ كَدِيلًا

مستور

عَمَلُهُ أَيُّ بِرٍّ يَكُونُ أَوَّلُهُ بَوْمُهُمْ تَحْرُونَ
دِهَانِكَ غَنَجُهُ حَمَلُكَ مَسْتَبَايُ رُوحُ أَفْرَا

نُؤْزِبَا قَامَتِ مَوْزُونٌ جَاهَانِي أَلَدِي مَقُونُ
خَرْمِكِ اِي كُل رَحْنَا جَاهَانِي أَلَدِي مَقُونُ

[illegible]

أُولَئِكَ يَرْفَعُ خَلْفَهُمْ جَنَاحُ الْمَلَائِكَةِ يَدْخُلُونَ فِي الْجَنَّةِ سَاجِدِينَ
وَيُؤْتِيهِمْ مِنْ دُونِهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ مُلْتَحِمٍ يَسِيلُ فِي خِلَالِهَا مِنْ تَحْتِهَا نَاقُورٌ يَصْأَلُ فِيهِ
الْحَيُّ الْقَيُّومُ

و

سکا ائی وردِ نازک بن دل غم خود بن	صلی عجم کشتن صالین سرور و انم سن
سکا اخصوس دزبوسیه کور زانده	تعل کل موشید و کل قماش ایلد کشتند
جھالک خوابی قیدم دکل کوکم همان سنده	نمال ناز بن کما صالین روح و انم سن

نماشای حرامیکه خیالیکه اولوزدن شرن

عاشقِ عمر

غمگینه در فکرا و اولسون کوکل شکاکا اولسون
 اولور دسید یونیه یازا اولسون بولمز شوخ بی
 کلوب اغوشیمینها بکا یازا اولسون وازا اولسون
 ازلدند خسرو خویان بکا ایتمکده امینغنا
 کوردم یوق ساقی حمده همان دیدمده و لغنا
 ایان اغدی لیردنا سنی تر اولیمز اصلا

ولم

قَتْلَهُ تَوْجُوْنَم قَالِدْ ثَابِتْ تَوَانِم
 اَلْهَى شَوْخِ شَمَكَارْ وَصَانْتْ لَوْنَم طَلْبِكَ
 نَكْلْ زِيَا تَمَاشِ سِيْمْ دَا بِلَهْ آوَامَش
 كَسُو عَمْرُ لَهْ صَحْبْ حَكَا مَجْبُوْرْ اُولُوْر لَبَتْ

نَمْدَهْ اُولُنْجَهْ بُو جَانِم كَجَهْ سَنْدَهْ قَابِلْ
 سَنْدَهْ دَرْدَمْ كُوْرَمْ وَاَزْ كَجَهْ دِلْبُوْرَهْ قَابِلْ
 وَاَزْ اِيْجَنْ وَصَلْتْ خَوَاشْ وَاَزْ كَجَهْ سَنْدَهْ قَابِلْ
 اِيْتَمَلِكْ كُوْرَمْ كَلَامَتْ وَاَزْ كَجَهْ سَنْدَهْ قَابِلْ

ولما مضى

عَقْلٌ مَا عِلْمُكَ وَلَوْ بِرَيْبِهَا نَدَى دَكَّةَ دَسْتِكَ يَنَاسِبُ سَوْدَانِيَّةَ دَكَّةَ سَنَ دَوَقِكَ بَاقِي نَالِكِ الْخَفَاعَةِ دَكَّةَ لَعَلَّ أَلَمَهُ بَارِي دَلِ الْإِنَّمَةِ دَكَّةَ	يَا بَابِصَبَا مَسْنُلُ رِيحَانِيَّةَ دَكَّةَ فِي دَرْدِ الْوَلَمِ جَلِكِ الْبَنَدِ الْبَرَقِ أَوَّلِ شَقِيحِكَ سَنِكِ آمَا يَدِ رَمِ رَوْنِ حَبِيَّةَ فَتِكِ خُوشِكِ چَاغَلَارِ جُوكِي چَشَمِ
---	---

و

نرپی یاریر سندن جُداد و شریک
 و خسر تجله بقوم پیشکامت
 خسر تجله حاتم بنان اولدی کل
 او جگر مر یاندی پریان اولدی کل

[illegible]

STUDIES ON THE ETHNOGENESIS OF CRIMEAN TATARS

A 569-page book, being published by the "Crimea Foundation" entitled "Studies on the Ethnogenesis of Crimean Tatars", was created as a result of many years of effort by the author, who is striving to correct the distorted perception about these people.

Seemingly unimportant distortions of various events created confusion in understanding the background (history) of the nation, and this confusion created a broader opportunity to channel the history into a wrongful direction. This had a negative impact on a proper understanding of the ethnogenetic question of the Crimean Tatar nation (people).

For this book, the author chose to express his message through quotations of serious historians.

"The whole history turns into a useless disorientation if lacking the truth" said Pliny long ago. "Just thinking how much historical trash we carry in our consciousness without even suspecting it," A. N. Gumilev was known to say. "A lot of investigation will be required" - used to say A. L. Bertye Delagard, "and little of what is presently accepted as facts and crowd the path to further investigations, will remain".

The author of this book, proceeding with these considerations, separated his work into three parts (sections).

In the first section (he) uncovers various falsifications; the second part covers (contains) the period of appearance of the human on earth and Crimea; the main third section describes the ensuing habitation (colonization) of Crimea by various tribes beginning with Tatars, Kimmerians, Scythians, Sarmats, Gots, Huns, Bulgarians, Hazars, Pechenegs, Kipchaks, Greeks, and Jews, until the formation of the Crimean Khanate and a resulting mix of the majority of these tribes that formed the Nation of the Crimean Tatars.

The resulting sketches (studies) presented in the book also serve as an appeal to the open minded historians and investigators (researchers) to finally rid the history from all distortions and falsifications.

(PRICE: \$ 45.-)

Crimea Foundation

ORDER FORM

Please send _____ copies of _____ @ \$ _____ \$ _____
_____ @ \$ _____ \$ _____

Name : _____

Address: _____

City: _____ State: _____ Zip: _____

Please include: Total Book Price \$ _____

Postage and Handling: N/A _____

Total Payment Enclosed \$ _____

Mail order to: _____ Crimea Foundation, 24 Greene Drive, COMMACK, NY. 11725

C i t y :
State: Zip:

Please include: Total Book Price

\$ _____

Postage and Handling: N/A

Total Payment Enclosed

\$ _____

Mail order to: Crimea Foundation, 24 Greene Drive, COMMACK, NY. 11725

THE CRIMEA FOUNDATION PUBLICATIONS:
(Some:)

	PUBLISHED:	PRICE:	in:
1. NUMAN ÇELEBI CIHAN	1975	\$ 5.00	Crimean T.
		(112p)	
2. A KOGDA MY VERNYOMSYA	1977	\$ 7.50	Russian
		(210p)	
3. STREMLENYE NO:1	1978	\$ 5.50	Russian
		(64 p)	
4. EMEL 1	1978	\$ 2.50	Turkish
		(75 p)	
5. EMEL 2	1979	\$ 2.50	Turkish
		(60 p)	
6. ŞHEST' DNEY	1980	\$ 15.00	Russian
		(464p)	
7. JIVOY FAKEL	1986	\$ 12.50	Russian
		(140p)	
8. HUMAN TORCH	1986	\$ 15.00	English
		(150p)	
9. STUDIES ON THE ETHNOGENESIS OF CRIMEAN TATARS (SEE ATTACHED ORDER FORM)	1997	\$ 45.00 (569p)	RUSSIAN